

9 771333 1828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

11 —
2020 ▶ 2,50 €

rozhovor: Ján Mojto

téma: Rodová rovnosť v slovenskom filme

aktuálne: Druhá vlna korony

recenzia: Milan Sládek – Alchymická pec

tv recenzia: Herec vod recenzia: Sociálna dilema

knížná recenzia: Súčasné filmové teórie

V predaji
od septembra
2020

úvodník

„Publikum v Lyone je náročné, v dobrom zmysle slova rozmazané svetoznámymi klasikami. Vie však oceniť aj malé filmy, o ktorých ani netušilo, že existujú. O to úprimnejšie sú potom reakcie,“ hovorí v jednom z rozhovorov v čísle riaditeľ Národného kinematografického centra Slovenského filmového ústavu Rastislav Steranka. Reč je o jednom z najväčších festivalov klasického filmu Lumière v Lyone. Konal sa v októbri a už štvrtý rok po sebe nechýbal v jeho výbere najlepších digitálne reštaurovaných filmov z celého sveta slovenský zástupca. *Noční jazdci* (1981) Martina Hollého prišli na rad po dielach Viktora Kubala, Petra Solana a Ela Havettu a potenciál zaujať svet majú podľa Steranku aj ďalší filmári a diela, ktoré sú u nás klasikami, ale za hranicami sa o nich veľa nevie alebo donedávna nevedelo.

Ak by sme do Lyonu v budúcnosti posielali celovečerné klasiky, ktoré režírovali ženy, boli by sme veľmi rýchlo hotoví. Rodovej rovnosti v slovenských hraných a dokumentárnych filmoch z rokov 2015 až 2019 sa v téme čísla venuje Miro Ulman. Štatistiky za všetky členské štáty Európskej únie budú známe až v roku 2021, tie slovenské však čitateľom prinášame exkluzívne už v novembrovom čísle, na ktorom sa prejavila aj aktuálna epidemiologická situácia. Nenájdete v ňom napríklad prehľad kinopremiér. Oslovili sme však kinárov, aby zhrnuli, ako to v rôznych kinosálach na Slovensku vyzeralo v posledných mesiacoch. Divákov bolo niekde viac, inde menej, ale všade chýbali premiéry. Kedy sa kiná opäť otvoria, nie je jasné, otázne je tiež, či bude čo premietat'. Hoci domácich noviniek, ktoré čakajú na premiéru, je dosť. A keď neprídu americké trháky a kinám i divákovi sa zunuju reprízy, možno by mohli siahnuť po digitalizovaných klasikách z archívu Slovenského filmového ústavu.

Českými klasikami sú filmy Otakara Vávru *Zlatá reneta* (1965) a *Romance pro křídlovku* (1966), krimikomédia Ladislava Smoljaka a Zdeňka Svěráka *Rozpuštěný a vypuštěný* (1984) či výpravný seriál *Cirkus Humberto* (1988) v režii Františka Filipa. Spoločné majú meno slovenského kameramana Andreja Barlu. Počas štúdia na FAMU asistoval v rámci praxe pri nakrúcaní *Slnka v sieti* (1962) Štefana Uhra. Emil Fornay, ktorý takisto študoval kameru v nižšom ročníku FAMU, vtedy prax hľadal. Náhoda chcela, že Barla potreboval za seba záskok, a tak sa Fornay nakrátko dostal na plác *Slnka v sieti* namiesto neho. V tomto čísle sa profil jubilanta Barlu, žiaľ, nemilou náhodou stretol s nekrológom Emila Fornaya.

V hlavnom rozhovore čísla sme sa rozprávali s producentom a distribútorom Jánom Mojtom. Koncom 60. rokov emigroval do Nemecka, kde sa vypracoval na jedného z najplyvnejších ľudí vo filmovom a televíznom priemysle. V 80. rokoch rozbehol úspešnú spoluprácu Koliby so štúdiami v Mníchove a prispel tak k vzniku nielen zahraničných, ale aj viacerých domácich klasík.

Klasikmi sú aj Milan Sládek a Jan Švankmajer. V čísle nájdete recenzie ich dokumentárnych portrétov rovnako ako recenziu televíznej minisérie *Herec* režiséra Petra Bebjaka. Ten je s filmom *Správa* aj čerstvým slovenským zástupcom v oscarovom súboji o najlepší zahraničný film. Príbeh o slovenských židoch Alfrédovi Wetzlerovi a Rudolfovi Vrbovi, ktorí utiekli z koncentračného tábora Osvienčim a informovali svet o tamojších zverstvách, má už amerického distribútora, premietat' sa bude aj v Spojenom kráľovstve, vo Francúzsku a inde vo svete. O predaj filmu v zahraničí sa stará Beta Cinema z portfólia Jána Mojtu. „Ak existuje nejaký kľúč k úspechu, tak je v tom, keď sa príbehy a ich protagonisti ľudí dotknú,“ hovorí v rozhovore Mojto. *Správa* taký potenciál má. Ak by na Oscaroch uspela, razom by sa zaradila medzi klasiky. ◀

— Matúš Kvasnička —

VDANIE DVD A BLU-RAY FINANČNE PODPORILI

WWW.SFU.SK
WWW.KLAPKA.SK

— foto: Miro Nôta —

film.sk

mesačník o filmovom diani
(nielen) na Slovensku / 21. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav

Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Jaroslava Jelchová

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nôtová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

[Štefan Vraštiak]

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis Goen, s. r. o.

Uzavierka čísla 11/2020: 5. 11. 2020

Snímka na titulnej strane:

Herec – © Česká televize

– foto: Lukáš Oujeský

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permant, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruškova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akékoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

- 3 **myslím si**
- 4 — 7 **téma:** Rodová rovnosť v slovenskom hranom
a dokumentárnom filme pre kiná 2015 – 2019
- 8 — 13 **aktuálne – druhá vlna korony:** Kiná dúfali v premiéry,
prišlo dejá vu / Čakanie na zázrak / rozhovor: Lubica Orechovská /
14 **správy z filmového diania**
- 16 **aktuálne:** aktuálne Festival študentských filmov Áčko
- 17 **správy z filmového diania**
- 18 — 20 **aktuálne:** Noční jazdci v Lyone
- 21 **správy z filmového diania**
- 22 — 27 **rozhovor:** Ján Mojto
- 32 — 37 **recenzia:** Milan Sládek / Alchymická pec / **tv recenzia:** Herec
/ **vod recenzia:** Sociálna dilema / **knižná recenzia:** Súčasnú
filmové teórie (nové rámce, iné problémy)
- 37 **správy z filmového diania**
- 38 — 39 **filmové publikácie / dvd nosiče / čo robia**
- 40 — 41 **kalendárium špeciál**
- 42 — 43 **tv tip / profil:** Andrej Barla
- 44 — 45 **moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy**
- 46 — 49 **ohlasy:** 15. Bienále animácie Bratislava / Dušan Hanák v Galérii 19
/ 28. MFHF Poprad / 3. Serial Killer Brno
- 50 **in memoriam:** Emil Fornay
- 51 **svet spravodajského filmu:** Týždeň vo filme
- 52 **stalo sa za 30 dní / výročia**

myslím si

Barbora Námerová

scenáristka

— Česká televízia sa nedávno pýtala rôznych filmových a televíznych profesionálov, ako vnímajú krok americkej oscarovej akadémie, ktorá zavádza nové štandardy. Od roku 2024 sa najlepším filmom roka môže stať iba snímka, ktorá splní aspoň dve zo štyroch skupín podmienok. Prvé dve hovoria o zastúpení menšín a žien v obsadení alebo naratívne, v hlavnom tvorivom tíme, v technickom tíme alebo v štábe celkovo; ďalšie dve podmienky sa týkajú distribúcie a propagácie.

— Myslím si, že na Slovensku by takáto snaha nutne narazila na veľký odpor, možno aj z radov žien, najmä tých, ktoré prerazili a majú pocit, že keď na to niekto má talent, silu a energiu, presadí sa, či je to žena, alebo muž.

S týmto tvrdením som sa stretla nespočetnekrát a ťažko ho vyvrátiť. Americké kvóty však nehovoria len o mužoch a ženách, ide aj o marginalizované alebo znevýhodnené skupiny, napríklad o ľudí s rôznymi postihnutiami, ktorí by vďaka novým štandardom mohli zastávať napríklad aj rôzne vedúce pozície, ako režisér, kameraman či producent. Ďalšou skupinou, ktorá by sa mala týmto spôsobom dostávať viac na plátno alebo do tvorivého tímu, sú ľudia rôznych rasových či etnických skupín a LGBTI ľudia. Zdá sa mi, že na Slovensku sa väčšina stále pozerá na svet „katolícko-tradičnorodinnou“ optikou, z #MeToo tu vzniká skôr #AntiMeToo a časť našej vlády v čase pandémie rieši sprísnenie interrupcií. Nemám pocit, že by tu – s výnimkou mojej malej bubliny – existovala výrazná podpora LGBTI ľudí. Veľká časť spoločnosti je nasiaknutá rasizmom a ľudia s telesným postihnutím nemajú rovnaké možnosti ako ostatní už len pre nedostatok bezbariérovosti. V takto nastavenej spoločnosti sa môže americký model kvót naozaj zdať prehnaný či donucujúci. Predtým privilegované skupiny ľudí môžu mať zároveň strach, že by ohrozil ich pozíciu.

— Na druhej strane možno kvóty chápať ako postupné otváranie dverí, pozvanie odstraňujúce bariéry a krok v ústrety ľuďom, ktorí jednoducho nestoja na rovnakej štartovacej čiare s ostatnými. Je pritom jedno, či to my privilegovaní vidíme, alebo nie. Nečakám, že sa Slovensko zo dňa na deň otvorí minoritám tak radikálne ako americká filmová akadémia. Politika Oscarov však ovplyvní kinematografiu a cez ňu aj nás. Už len tým, koľko nových hlasov a nových tém zrazu dostane väčší priestor. To by mohla byť úžasná devíza tohto kroku a ja sa na tie filmy veľmi teším. Myslím si, že nás budú prekvapovať a svetovú kinematografiu celkovo osviežia.

— S režisérkou Terezou Nvotovou, ktorá nakrúca moje scenáre, sa často zabávame na spôsobe, akým sa hovorí o „ženských režisérkach“ alebo takzvanom „ženskom hlase“ v kinematografii. Keď sa nad tým zamyslíte, pri filme, ktorý nakrútil muž, vám nikto nebude hovoriť o tom, že ide o „silný mužský hlas“ alebo „silnú mužskú tému“. Bude to jednoducho silný FILM. Myslím si, že nakoniec sa potrebujeme prepracovať práve k tejto nezaťaženosti. Aby sa filmy „bielych privilegovaných mužov“ brali rovnako ako filmy, ktoré nakrútili ženy, nakrútili ich alebo v nich účinkujú ľudia inej rasy, etnika, s inou sexuálnou orientáciou a ľudia s nejakou formou fyzického postihnutia. Aby išlo len a len o film.

— Na to, aby sa to stalo, však musíme týmto tvorcom, témam či hercom otvoriť dvere: od prijímania na umelecké školy alebo iné filmové vzdelávacie inštitúcie až po prístup k profesionálnym príležitostiam. Americké kvóty pre mňa nie sú ničím strašidelným. Cieľ, ktorý sledujú, nemusíme dosiahnuť rovnakým spôsobom, no tento trend by nás mohol postrčiť, aby sme hľadali možnosti, ako túto rovnováhu a nový štandard dosiahnuť aj u nás. ◀

— text: Miro Ulman — Audiovizuálne informačné centrum Slovenského filmového ústavu —
foto: Radka Šišuláková/Hulapa film, PubRes, Itafilm —

Denisa Buranová a Iveta Grófová nakrúcajú *Piatu loď* (2017) —

Rodová rovnosť v slovenskom filme 2015 – 2019

Tohto roku Európske audiovizuálne observatórium (EAO) rozposlalo jednotlivým členom European Film Agency Research Network (EFARN) dotazník týkajúci sa rodovej rovnosti v celovečerných hraných a dokumentárnych filmoch pre kiná. Výsledky za všetky členské krajiny Európskej únie budú známe v roku 2021. Vo Film.sk vám exkluzívne prinášame výsledky za roky 2015 – 2019 na Slovensku už teraz.

— Štatistiky týkajúce sa rodovej rovnosti vznikajú v jednotlivých krajinách Európskej únie už niekoľko rokov. Priekopníkom v tomto smere je Švédsky filmový inštitút, ktorý od roku 2000 zaznamenáva percentuálny podiel filmov, na ktorých pracovali ženy v kľúčových pozíciách réžia, scenár a produkcia. Každá krajina však mala vlastné kritériá. Tentoraz sa údaje po prvý raz zbierali za EÚ a podľa jednotných kritérií dohodnutých na zasadnutí EFARN-u v Prahe, takže ich v sledovanom období bude možné kumulovať a porovnávať.

— Téma *Ženy v slovenskom filme* sme sa v mesačníku

Film.sk venovali už v januári 2019. Základom textu bola vtedy moja štúdia pre bratislavské zasadnutie členov rady fondu Eurimages v júni 2017, ktorá bola revidovaná a doplnená o údaje ku koncu roka 2018 a spreď roku 1990. Výsledkom bol pohľad na podiel žien na celovečerných filmoch pre kiná podľa piatich hlavných profesií – réžia, scenár, kamera, hudba, strih, ktoré sme doplnili o produkciu. Sledované boli všetky slovenské filmy vyrobené v rokoch 1990 – 2018 vrátane minoritných koprodukcí a výsledok bol takýto:

1990 – 2018

302 FILMOV	ŽENY	% ŽENY	ZMIEŠANÉ	% ZMIEŠANÉ
RÉŽIA	51	16,89 %	7	2,32 %
SCENÁR	54	17,88 %	32	10,60 %
KAMERA	11	3,64 %	5	1,66 %
HUDBA	12	3,97 %	13	4,30 %
STRIH	52	17,22 %	21	6,95 %
PRODUKCIA	39	12,91 %	68	22,52 %

— Tohtoročný dotazník EAO už vzhľadom na kumuláciu výsledkov z jednotlivých krajín minoritné koproducie nezahŕňal, pretože tie budú zahrnuté ako majority v iných krajinách.

— Týkal sa teda všetkých celovečerných (60 minút a viac) 100 % slovenských filmov, majoritných a paritných (50/50) koprodukcí, ktoré mali premiéru v slovenských kinách od 1. 1. 2015 do 31. 12. 2019. Bolo ich 92. Z toho bolo 47 filmov 100 % slovenských, 36 titulov vzniklo z pohľadu Slovenska v majoritnej koprodukcii a 9 projektov bolo paritnými koprodukciami. Z hľadiska filmových rodov bolo medzi nimi 44 hraných a 48 dokumentárnych filmov.

— Štatistiky sú rozdelené na dve časti: na plátne (hlavné úlohy v hraných filmoch a protagonisti v dokumentoch) a mimo plátna (réžia, scenár, produkcia, debut, rozpočet). Tie sa ďalej delia na filmy režírované, napísané, produkované ženami (Ž), mužmi (M), väčšinou ženami (VŽ – 60 % a viac žien), väčšinou mužmi (VM – 60 % a viac mužov) alebo s vyrovnaným podielom (V = 41 – 59%).

Čo sme zistili?

Hrané filmy

— Z hľadiska rozpočtu sa hrané filmy pohybovali v rozmedzí 65 000 eur (*Obchádzka na ceste k dokonalej ilúzii*) až 2 140 000 eur (*Červený kapitán*). Priemerný rozpočet bol 918 898 eur a medián 822 381 eur.

— Kým z väčšiny dostupných štatistík vyplýva, že filmy režírované mužmi mávajú vyšší rozpočet, na Slovensku je to inak. Priemerný rozpočet hraného filmu režírovaného ženou je 1 098 955 eur a medián je dokonca 1 300 521, pretože *Spievankovo 5: O povolaniach* malo rozpočet len 160 000 eur.

— Priemerný rozpočet hraného filmu režírovaného mužom je 893 745 a medián je dokonca ešte nižší – 754 643, teda len 58 % „ženského“. V sledovanom období vznikol len jeden film, ktorý režírovala žena i muž, a mal rozpočet 564 000 eur.

— V absolútnych číslach je to však inak. Z piatich filmov s najvyšším rozpočtom len jeden (*Sedem zhavranelých bratov*) režírovala žena. Tento film bol zároveň jedi-

ným z päťice, v ktorom v hlavných úlohách nedominovali muži. Zároveň to boli všetko filmy skúsených režisérov. Priemerný rozpočet hraných filmov režírovaných debutantmi bol len 530 276 eur.

Dokumentárne filmy

— Z hľadiska rozpočtu sa dokumentárne filmy pohybovali v rozmedzí 24 400 eur (*Akceptácia*) až 528 480 eur (*Okupácia 1968*). Celkovo až 8 dokumentov zo sledovaného obdobia malo rozpočet 200 000 eur a viac.

— Priemerný rozpočet bol 125 066 eur a medián 98 000 eur.

— Priemerný rozpočet dokumentárnych filmov režírovaných ženami bol 89 220 eur, čo je len 72,2 % priemerného rozpočtu dokumentov režírovaných mužmi – 123 547 eur.

— Ako úplne z iných sfér pôsobí rozpočet filmu režírovaného prevažne ženami. Už spomínaná *Okupácia 1968* mala rozpočet 528 480 eur, teda viac než štvornásobok priemerného rozpočtu.

— V sledovanom období vznikol len jeden film, ktorý režírovala žena i muž, a mal rozpočet 66 130 eur.

— I pri dokumentárnych filmoch platí, že s výnimkou *Okupácie 1968*, kde boli režisérky a scenáristky väčšinou ženy, boli pri zvyšných štyroch tituloch s najvyšším rozpočtom (*RYTMUS: Sídlikský sen*, *Okhwan na ceste za slobodou*, *Finále*, *5 October*) na pozíciách režiséra, scenáristu, producenta a protagonistov len muži.

— Zdrojom údajov o rozpočte bola pre nás evidencia audiovizuálnych diel vedená v SFÚ v zmysle zákona č. 40/2015 Z. z. o audiovizii a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V piatich prípadoch to bola evidencia vedená do 1. 7. 2015 na Ministerstve kultúry Slovenskej republiky.

Debuty

— A ako to vyzerá z pohľadu debutujúcich režisérov? V tomto prípade sa brali do úvahy len filmy režírované jedným režisérom.

— V oblasti hranej tvorby malo premiéru v rokoch 2015 až 2019 až 12 debutov, čo je 27,27 % všetkých filmov! Takže takmer každý tretí hraný film bol debut. Medzi debutantmi však bola len jediná žena – Diana Novotná, ktorá režírovala *Spievankovo 5: O povolaniach*.

— V oblasti dokumentárnej tvorby malo premiéru v rokoch 2015 až 2019 až 17 debutov, teda 35,4 % všetkých filmov. Tu je situácia o čosi lepšia. Tri filmy – *Návrat do horiaceho domu* (r. Anna Grusková), *Anton Srholec* (r. Alena Čermáková) a *Skutok sa stal* (r. Barbora Berezňáková) – režírovali ženy, a tak bol podiel režisérov na debutoch 17,65 %.

— Po doplnení 7 filmov režírovaných viac ako jedným režisérom sa podiel debutantov ešte zvýši, pretože až 36 z celkového počtu 92 hraných a dokumentárnych filmov režírovali debutanti. Je to 39,13 %.

— Z toho pätnásti debutovali v hranej tvorbe – tu pribudla len jedna vyvážená dvojica režisérky a režiséra pri filme *Pirko* a dve mužské režisérske zoskupenia – a 21 autorov debutovalo v dokumentárnej tvorbe. I tu pribudol len film *Okupácia 1968*, medzi ktorého režisérkami boli väčšinou ženy, a tri čisto mužské projekty.

Réžia

— Ženy režírovali samostatne len 16,3 % zo všetkých hraných a dokumentárnych filmov, muži až 80,43 %, v skupinových projektoch v 1,09 % prevažovali ženy a v 2,17 % prípadov bola réžia vyvážená.

Produkcja

— Najvyšší podiel na filmovej tvorbe pre kiná na Slovensku mali ženy v pozícii producentky (27,17 %). Je to 1,67-krát viac, ako majú režisérky, a 1,37-krát viac ako scenáristky. Teda takmer každý tretí film produkovala žena.

— Bez konkurencie je Alena Koščová z K2 Studio, ktorá každý rok produkovala jeden film Pavla Barabáša. Nasleduje PubRes a producentky Zuzana Mistríková a Ľubica Orechovská s tromi titulmi (*Wilsonov*, *Učiteľka*, *Mečiar*) a po dva filmy produkovali Anna Grusková (*Profesionálna cudzinka*, *Smutné jazyky*) a Barbara Hessová (*Stanko* a *Tak ďaleko, tak blízko*).

Herci a protagonisti v dokumentoch

— V oblasti hranej tvorby vznikli len tri filmy (6,82 %), v ktorých mala hlavnú úlohu žena alebo ženy – *Učiteľka* Jana Hřebejka, *Cuky Luky film* Karla Janáka a *Všetko alebo nič* Marty Ferencovej. V 23 filmoch, teda v 52,27 % hranej tvorby, sa v hlavných úlohách objavili muži a v 18 filmoch (40,91 %) bolo zastúpenie mužov a žien vyvážené. Táto oblasť bola z hľadiska posudzovania najnáročnejšia.

Učiteľka –

Cuky Luky film –

— Zároveň platí, že keď film režírovala žena, tak i scenáristka bola žena alebo ženy. Len v jednom prípade sú autormi scenára žena a muž (*Piata loď*). A herecké obsadenie bolo až na jednu výnimku ženské alebo vyvážené.

— Mužskí režiséri zasa len pri 5 z 36 filmov, ktoré režírovali, nespolupracovali s mužmi ako scenáristami a až 61 % takýchto filmov malo mužské hlavné postavy.

— Zastúpenie žien je približne rovnaké v hranom aj dokumentárnom filme. Podiel žien na réžii hraných a na réžii dokumentárnych filmov je 15,91 % a 18,75 %.

Kto nám to napíše?

— V rokoch 1990 – 2017 sa na scenároch takmer tretiny slovenských filmov podieľali ženy. Presne to bolo 28,74 %. V prípade autorov scenárov je už nepomer výraznejší v oblasti dokumentárneho filmu.

— Ženy sa ako scenáristky podieľali na hraných filmoch v 25,58 %, kým na dokumentoch len 14,58 %. V prípade spoluautorstva scenára je však podiel rodovo vyvážených spoluprác pomerne vysoký (12,98 %), takže po jeho pripočítaní sa aj tu pomer vyrovná.

— Ak teda porovnáme situáciu za obdobie rokov 1990 – 2018 s obdobím rokov 2015 – 2019, s prekvapením zistíme, že zatiaľ čo podiel žien na produkcii stúpol viac než dvojnásobne a ich podiel na tvorbe scenárov jedenapolkrát, tak žien režisérov je v sledovanom období naopak menej. Kým v rokoch 1990 – 2018 bol podiel žien na réžii 16,89 %, v období posledných piatich rokov klesol na 16,3 %.

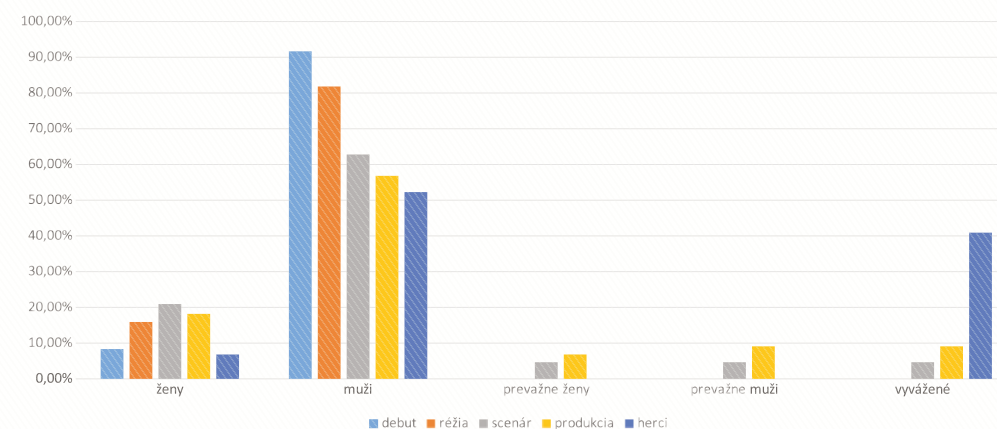
— Situácia sa podstatne nezmení ani v tomto roku. Z dvanástich plánovaných premiér len tri filmy režírovali ženy. V októbri 2017 prijal fond Eurimages komplexnú stratégiu na podporu rodovej rovnosti v európskom filmovom priemysle s názvom *Zameranie na 50/50 do roku 2020*. V súčasnosti ženy režírujú 25 % hraných a 38 % dokumentárnych filmov podporených Eurimages. Podiel podpory filmov režírovaných ženami z fondu Eurimages pritom stúpol takmer trojnásobne – z 10 % v roku 2008 na 37 % v roku 2018. Na Slovensku zatiaľ nemám vedomosť o aktivitách, ktoré by tieto skutočnosti sledovali a snažili sa ich ovplyvniť v prospech väčšej rodovej rovnosti. ◀

2015 – 2019

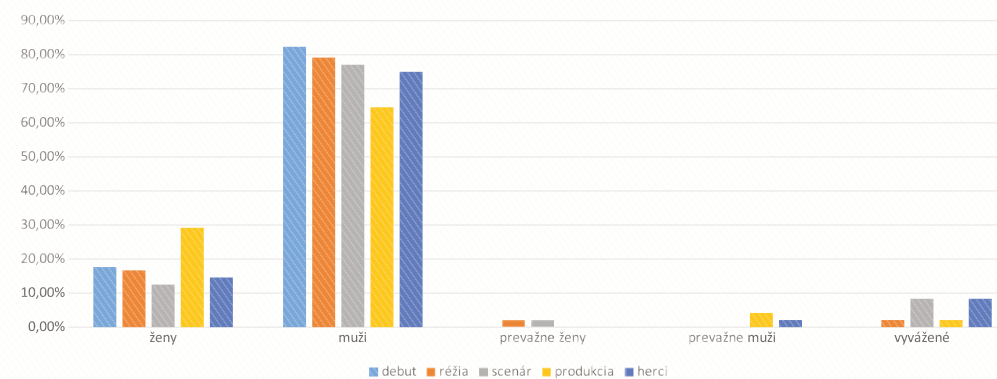
	DEBUT	%	RÉZIA	%	SCENÁR	%	PRODUKCIA	%	HERCI / PROTAGONISTI	%	
HRANÉ	Ž	1	8,33%	7	15,91%	9	20,93%	8	18,18%	3	6,82%
	M	11	91,67%	36	81,82%	27	62,79%	25	56,82%	23	52,27%
	VŽ					2	4,65%	3	6,82%		
	VM					2	4,65%	4	9,09%		
	V			1	2,08%	2	4,65%	4	9,09%	18	40,91%
	SPOLU	12		44		43*		44		44	
DOKUMENTY	Ž	3	17,65%	8	16,67%	6	12,50%	14	29,17%	7	14,58%
	M	14	82,35%	38	79,17%	37	77,08%	31	64,58%	36	75,00%
	VŽ			1	2,08%	1	2,08%				
	VM							2	4,17%	1	2,08%
	V			1	2,08%	4	8,33%	1	2,08%	4	8,33%
	SPOLU	17		48		48		48		48	
SPOLU	29		92		91		92		92		

POZNÁMKA: * – pri filme *Pivnica* nebol uvedený autor scenára
 VYSVETLIVKY: Ž – ženy, M – muži, VŽ – väčšinou ženy (60 % a viac žien), VM – väčšinou muži (60 % a viac mužov), V – s vyrovnaným podielom (pomer žien a mužov v rozmedzí 41 – 59 %).

HRANÉ FILMY

DOKUMENTY

— text: Matúš Kvasnička —

foto: © 2020 Warner Bros. Ent. — Tenet —

Dúfali v premiéry, prišlo dejà vu

„Pripraviť sa na druhú vlnu veľmi nešlo. Keď vám zatvoria priestor s plátnom, na ktoré premietate, nevíete to kvalitatívne ani atmosférou nijako nahradiť. Bez kina to jednoducho nejde,“ hovorí manažérka kina Tatra v Poprade Ľubomíra Olejárová. V súvislosti s druhou vlnou pandémie sme oslovili niekoľkých kinárov a pýtali sme sa ich aj na fungovanie medzi dvomi vlnami či na mimoriadnu podporu, ktorú kinám vďaka príspevku ministerstva kultúry sprostredkoval Audiovizuálny fond.

— „Bola som milo prekvapená, že ľudia chceli ísť do kina. Mali sme celkom dobré leto, samozrejme, nedá sa to porovnať s bežnou prevádzkou, ale myslela som si, že ľudia budú mať väčší strach a príde ich iba hrstka,“ podelila sa s Film.sk o skúsenosť Anna Koťuhová, ktorá vedie kino Mier v Spišskej Novej Vsi. O divákov sa aktívne stará. „Určite to nie je tak, že vylepím nejaký plagátik a oni prídu. Systematicky na tom robím. Pred pandemiou sme bežne mávali 100 až 120 divákov, čo je na Spišskú Novú Ves, navyše v konkurencii trojsálového multiplexu, krásne číslo,“ hovorí Koťuhová. Podľa nej cítiť, že v meste nie je univerzita.

Klub, európske filmy aj tombola

— Väčšina mladých divákov sa vraj vyberie radšej do multiplexu, kino Mier teda hľadá návštevníkov inde. „Robím rôzne aktivity, oslovujem kluby, jednoty dôchodcov, volám, píšem, pýtam sa, čo by chceli vidieť, púšťam im ukážky a potom sa o nich rozprávame,“ vysvetľuje. „Púšťam im väčšinou ľahšie veci, čím nemyslím nejaké prvoplánové komédie, vždy si ich predtým pozriem. Veľmi sa bojím, aby som im nepustila niečo nevhodné. Veľa sexuálnych scén im prekáža,“ dodáva vedúca kina Mier. U divákov sú obľúbené aj tomboly, v ktorých môžu vyhrať niečo sladké pod zub a voľné vstupenky. Okrem toho utorky patria v kine Mier filmovému klubu, štvrtky zase európskym snímkam. Programovú ponuku medzi dvoma vlnami vnímala Koťuhová ako veľmi slabú. „V podstate nebolo čo hrať,“ hovorí kinárka. Situáciu opäť vnímala aj optimisticky – ako priestor na reprízy kvalitných titulov, ktoré by inak vytlačili z programu predátori typu Jamesa Bonda.

— Tesne pred zatvorením, 12. októbra, hralo kino Mier film *Fatima*. „Bolo plno, teda plno – tých 50 či 48 ľudí. Prekvapilo ma, že aj keď vedeli, že už je veľa nakazených a čísla stúpajú, nebáli sa prísť ani dôchodcovia. Všetko bolo,

samozrejme, podľa pravidiel, každý druhý rad bol zabezpečený páskou, keď otvoríme núdzový východ, môžeme sálu priamo vetrať a pustiť do nej čerstvý vzduch. Navyše sme veľké kino, máme kapacitu 378 miest, takže tých 50 divákov vieme v sále bezpečne rozptýliť. Aj keď bolo vidno, že ľudia majú potrebu socializovať sa,“ hovorí Anna Koťuhová.

Svitlo na lepšie časy

— Verní diváci sa vrátili aj do popradského kina Tatra, ktoré po takmer trojmesačnej prestávke začalo premietat na deň detí. „Kapacitu, ktorú nám dovoľovali nariadenia, sme naplnili, mali sme vypredané a svitlo na lepšie časy,“ hovorí pre Film.sk manažérka popradského kina Ľubomíra Olejárová. Počas druhej vlny tam kino zavreli 14. októbra, keď by sa v ňom za bežných okolností začal Medzinárodný festival horských filmov. Jeho program sa nakoniec presunul online (viac o festivale čítajte v rubrike Ohlasy na strane 48). A hoci boli organizátori festivalu na presun na internet pripravení, podľa Olejárovej vyšlo úsilie ľudí, ktorí chystali jeho fyzickú podobu, nazmar, tak ako sa to stalo organizátorom a štábom viacerých festivalov. Prehliadka horských filmov býva navyše divácky atraktívnym spostením programu kina. „Programová ponuka medzi dvomi vlnami bolo pre mňa trápením, aj keď naoko vyzerala dostatočne bohatá. Kým však prišiel koniec mesiaca, nezostalo z nej veľa,“ pripomína Olejárová fakt, že medzi dvomi vlnami sa mnohé atraktívne tituly postupne presúvali na neskôr alebo z ponuky zmizli bez určenia termínu posunutej premiéry. „Najhoršie bolo rušenie októbrových premiér. Keby neprišlo zatvorenie kín, neviem si predstaviť, čo by sme vôbec hrali,“ hovorí manažérka Tatra, ktorú tešilo aspoň to, že diváci sa ich kinu neobrátili úplne chrbtom. „V rámci kapacitných obmedzení bola návštevnosť

zo začiatku po otvorení celkom slušná. Príjmy, samozrejme, nepokrývali náklady, ktoré stúpili. Týkalo sa to personálu, keď na dodržiavanie opatrení dohliadalo viac ľudí, a do nákladov sa premietla aj dezinfekcia. Neefektívnym výdavkom bola investícia do propagačných materiálov, ktoré boli po zrušení filmových premiér distribútormi neaktuálne. Keďže bolo jasné, že druhá vlna príde, nemali sme veľké očakávania a po zatvorení kamenných kín sme sa pridali k online platforme Kino doma,“ dodáva Olejárová.

Bojovali s reprízami

— Vo veľmi podobnom režime ako ostatné kiná fungovalo aj kino Junior v Leviciach. „Tak ako všetky kiná na Slovensku i my sme pocítili krízu v návštevnosti, a teda aj v tržbách,“ hovorí zástupca kina Ivan Búri. „Do programu sme zaraďovali filmy z aktuálnej ponuky distribučných spoločností, avšak viac-menej išlo o reprízy úspešnejších, resp. najnavštevovanejších filmov z prelomu rokov 2019 a 2020,“ konštatuje Búri. Premietanie repríz spolu so strachom z vírusu sa podľa neho v Leviciach podpísalo pod pokles návštevnosti. „Ani opatrenia vlády týkajúce sa obmedze-

nia počtu návštevníkov nám, samozrejme, veľmi nepomohli, práve naopak, ale rešpektovali sme ich. Na začiatku druhej vlny bol povolený maximálny počet 50 návštevníkov. Ani ten sme nedokázali naplniť.“

— S obmedzenou programovou ponukou a vajatavosťou divákov bojovalo aj kino Tatra v Komárne. „Nebolo to jednoduché, ale myslím si, že v konečnom dôsledku sa nám to podarilo. Jún bol veľmi slabý, v porovnaní s priemerom mesiaca nám návštevnosť aj tržby klesli až o 90 percent. V júli bol pokles v porovnaní s priemerom mesiaca už iba 65-percentný, v auguste to bolo 50 percent a v septembri 35 percent,“ ilustruje Tomáš Ficza, vedúci komárňanského kina, opatrný návrat divákov do kinosál. Tohtoročné čísla porovnával s priemerom kina Tatra za rok 2019. „Program sme zostavovali veľmi ťažko, keďže premiéry mnohých titulov zrušili alebo posunuli na nový dátum. Zostali len filmy nezávislých produkcií a Tenet, iné veľké štúdiovky do kín neprišli a tento rok už pravdepodobne ani nepriđu,“ dodáva.

„Programová ponuka medzi dvomi vlnami bolo pre mňa trápením, aj keď naoko vyzerala dostatočne bohatá. Kým však prišiel koniec mesiaca, nezostalo z nej veľa.“

Ľubomíra Olejárová, kinárka

Tenet ako výhovorka

— Aj spomínaný film *Tenet* režiséra Christophera Nolana, ktorý patril k najočakávanejším filmom roka, sa posúval z termínu na termín, nakoniec prišiel do kín začiatkom septembra. Tržbami vo výške zhruba 350 miliónov dolárov zaostal za predcovidovými očakávaniami. Počas otváracieho víkendku ho hralo zhruba o tisíc kín menej než Nolanove predchádzajúce snímky *Dunkirk* (2017) a *Interstellar* (2014), ktoré mali tržby o takmer 200, resp. vyše 300 miliónov dolárov vyššie. Zároveň sa im viac darilo v USA, americkí diváci sa na ich tržbách podieľali zhruba 30 percentami, kým pri *Tenete* tvoria tržby na domácom trhu iba 15 percent. V slovenských kinách film počas siedmich týždňov videlo takmer 60-tisíc divákov a po znovuo tvorení kín bol jedným z najnavštevovanejších. Predchádzajúcim dvom Nolanovým filmom stačili predtým na podobnú návštevnosť →

dva týždne. V aktuálnom rozhovore pre *Los Angeles Times* Nolan povedal, že je podľa neho nespravodlivé hodnotiť návštevnosť z perspektívy minulého roka, ktorý bol pre filmy pre kiná najúspešnejší v histórii. Vyjadril aj obavy, že filmové štúdiá z toho, ako dopadol *Tenet*, vyvodí nesprávne závery, ktoré použijú ako výhovorku, aby ďalšie vysokorozpočtové tituly neuviedli v kinách.

— V situácii, keď veľké štúdiá hľadajú, kam by presmerovali trháky, a kiná pri niektorých filmoch sčasti alebo úplne nahrádzajú streamingovými platformami, sú mnohé kiná vďačné za každú podporu. „Samozrejme, že sme podporu využili a sme za ňu veľmi vďační. Je to neuveriteľná pomoc a pre nás ako malé kino, teda v malom meste, sú to veľké peniaze,“ odpovedá Anna Koťuhová zo spišskonovoveského kina na otázku, či sa Mier uchádzal o mimoriadnu podporu z Audiovizuálneho fondu. „Teší ma, že je tu snaha, aby kiná prežili, nepozatvárali sa, aby fungovali.“

Fond podporí aj ďalších kinárov

— Audiovizuálny fond získal od ministerstva kultúry príspevok zo štátneho rozpočtu 700-tisíc eur. Pol milióna z nich vyčlenil na podporu kín. Na mimoriadnu výzvu AVF 9/2020 reagovalo 57 prevádzkovateľov kín a fond vyhovel všetkým žiadostiam, ktoré prišli načas. Celkovo tak podporil 176 kinosál, čo je 80 percent zo všetkých štandardných kinosál na Slovensku. Jednosálové kiná mohli vo výzve pôvodne získať 2 500 eur, fond však sumu navýšil na 3 400 eur; podpora viacsálových kín sa súbežne s tým zdvihla z 2 000 na 2 650 eur na každú sálu. Rada Audiovizuálneho fondu zároveň koncom októbra schválila dodatočný termín predkladania žiadostí v tejto výzve, ktorá má zmierniť dôsledky protipandemických opatrení. Dodatočný termín je 20. november 2020. „Je určený výlučne pre tých prevádzkovateľov kín, ktorí k pôvodnému termínu uzávierky z objektívnych dôvodov nemohli podať svoju žiadosť,“ upozorňuje stránka fondu s tým, že výzva sa netýka autokín, letných kín či priestorov, ktoré občas premietajú filmy.

— Dodatočný termín sa netýka ani kín, ktoré už žiadosť podali, ako kino Junior, ktoré iniciatívu privítalo. „Financie by sme radi použili na ďalší chod kina,“ hovorí Ivan Búri z Levíc. Ľubomíru Olejárovú z popradského kina potešilo, že podporu získali, aj to, že ide nakoniec o vyššiu sumu. „Som zároveň veľmi rada, že celý proces zjednodušili a podanie žiadosti nebolo administratívne náročné,“ hovorí. „Výška podpory je určite nápomocná, no problém s výpadkom tržieb rieši len čiastočne,“ dodáva Olejárová.

Keď sa jeseň opýta, čo si robil na jar

— Tomáš Ficza z Komárna podporu takisto víta, no pripomína, že od marca do septembra zaznamenalo ich kino Tatra pokles tržieb o 75 percent v porovnaní s vlaňajškom. „Nehovoriac o tom, že za obdobie október až

december 2020 pravdepodobne nebudeme mať skoro žiadne tržby,“ vysvetľuje. Suma 3 400 eur pokrýva podľa neho zhruba dvojmesačné režijné náklady na budovu, v ktorej sa kino nachádza. „Situácia je mimoriadne zložitá, nikto nevie, ako sa vyvinie, kedy sa môžu kiná znovu otvoriť. Momentálne vyčkáujeme, sme v núdzovom režime, znížili sme náklady, ako sme len mohli, a veríme, že sa čoskoro dozvieme, kedy môžeme zase privítať divákov,“ hovorí Ficza, podľa ktorého sa kinári nemali na túto situáciu ako pripraviť. Rezervy z príjmov z roku 2019, ktoré mali k dispozícii v marci, minuli v Komárne medzi dvoma vlnami na pokrytie nákladov. „Ostáva nám iba veriť, že ministerstvo kultúry na nás nezabudne a naozaj sa budeme môcť v rámci rezortnej výzvy uchádzať aspoň o určité percentá ušlého zisku, keďže išlo o dôsledok nariadení vlády, hlavne zákaz usporiadania hromadných podujatí,“ uzatvára Ficza. „Bolo jasné, že druhá vlna príde, a od návštevnosti sme veľa nečakali, ale klesala aj po zmätočných vyhláseniach vlády. Druhá vlna je horšia, keďže môže padnúť rozhodnutie, že kino sa už otvoriť nemusí. Uvidíme, ako sa celá situácia vyvinie. Verím, že to tak nebude,“ dúfa Olejárová. Ivan Búri nevidí z pozície kinára medzi vlnami výraznejšie rozdiely, pripomína však, že nevieme, koľko druhá vlna potrvá.

„Teší ma, že je tu snaha, aby kiná prežili, nepozatvárali sa, aby fungovali.“

Anna Koťuhová, kinárka

„Nezostáva nič iné, len čakať, kým sa opatrenia opäť uvoľnia a dvere kinosály sa otvoria milovníkom filmového plátna. Sme však optimisti a veríme, že keď kríza prehrmí, kino sa opäť nadýchne a privíta návštevníkov, ktorí budú po dlhom čase hladní po filmových zážitkoch,“ uzatvára Búri. Optimistkou zostáva aj Anna Koťuhová. Štatistika podľa nej dokazuje, že kiná ani divadlá nepatria k ohniskám nákazy a ľudia si tu dávajú pozor. „Preto si myslím, že nás otvoria ešte v tomto roku. Samozrejme, v obmedzenom režime. Otázne je, čo budeme hrať,“ kladie si otázku, na ktorú hneď z rukáva sype odpoveď. Budú sa hrať reprízy za nižšie vstupné. A filmy ako *Šarlatán*, *Salto je kráľ* či švédsko *Nádej* by reprízovala nielen s čistým svedomím, ale aj s radosťou. ◀

— text: Marián Hanko / kino Domu kultúry v Čadci —

Čakanie na zázrak

Poslednými filmami, ktoré sme premietali predtým, než kiná zatvorila prvá vlna pandémie, boli rozprávka Vpred a mimoriadne úspešný slovenský film Sviňa. Uvádzať sme ich v sobotu 7. a v nedeľu 8. marca. Bolo to šťastie, pretože vďaka ich nadpriemernej návštevnosti nám ostali na účte aké-také financie.

— Mimo prevádzky sme boli celých 75 dní až do 23. mája, potom sme sa snažili nalákať návštevníkov na rozprávku *Labková patrola 2* a úžasne herecky obsadenú kostýmovú romantiku *Malé ženy*. Na úplne prvé premietanie po nútenej prestávke prišlo sedem návštevníkov. Sedem statočných. Televízne správy a relácie o ochorení COVID-19 ľudí dostatočne vydesili, takže ani na divácky atraktívne tituly sa nehrnuli.

— Radosť zo znovuotvorenia, ohňostroj a tance vystriedala starosť so zostavením programu. Distribútori novinky ešte neponúkali – a ako chcete zaujať divákov reprízami? Keď sa do ponuky nejaká novinka aj dostala, po určitom čase ju z nej stiahli a premiéru presunuli na rok 2021. Mojou silnou zbraňou pri propagácii kina sa stal najmä Facebook s piatimi tisíckami priateľov. Aspoň dúfam, že sú všetci priatelia. Svoj profil som deň čo deň krmil novými a novými príspevkami o filmoch a presvedčal ľudí, že ak by niekto zostavoval rebríček najsterilnejších kinosál na svete, s prehľadom obsadíme niektorú z najvyšších priečok. Apeloval som aj na súcit a heslami o záchrane kultúry som sa potenciálnych divákov snažil presvedčiť, aby nás navštívili. Niektorí skutočne prišli so slovami, že nás teda prišli zachrániť. Bolo to dojemné. Každého návštevníka som pri vchode privítal v rúšku a bielych rukaviciach japonským úklonom, kontroloval som, či si dezinfikujú ruky, a meral som im teplotu.

— Úroveň návštevnosti, aká bola pred pandemiou, sme napriek všetkému nedosiahli. Oproti rovnakému obdobiu v roku 2019 klesla návštevnosť až o dve tretiny. Myslím, že každý vedúci kina sa potešil, keď sa v ponuke objavil dokument *Karel* o živote najpopulárnejšieho československého speváka Karla Gotta. Film sľuboval prílev divákov a potvrdzoval to aj predpredaj lístkov. Ako naschvál, týždeň pred uvedením filmu sa kiná opäť museli zavrieť. Skoro ma porazilo. Verím, že nielen mňa. Ak ma nedostane COVID, tak nervy určite. Symbolicky posledným filmom, ktorý sme premietali pred zatvorením kina, bola *Fatima*, príbeh o zázraku, ktorý sa stal na pútnickom mieste. Veď aj my už potrebujeme zázrak, aby sa toto katastrofické obdobie skončilo.

— Na vzniknutú situáciu reagoval Audiovizuálny fond a ponúkol kinám finančnú podporu, ktorú využilo aj naše kino. Financie by mali prísť na účet v najbližšom čase. Ministerstvo kultúry SR súčasne zverejnilo formulár nevyhnutný na zmapovanie ekonomických dôsledkov pandémie COVID-19 pre pracovníkov v kul-

túrnom a kreatívnom priemysle. Na základe formulára chce získať reálne dáta o finančných stratách v jednotlivých oblastiach kultúry aj o celkovom počte ľudí pracujúcich v kultúre a kreatívnom priemysle. Tieto informácie budú dôležité na určenie objemu mimoriadnych dotácií z dotačného systému ministerstva kultúry. Treba veriť, že finančná pomoc bude dostatočná, aby toto obdobie nespôsobil likvidáciu nielen kín, ale kultúry na Slovensku celkovo.

— Pri prvej vlne pandémie sa kultúrne inštitúcie museli uzavrieť na celom území Slovenska, aj keď infikovaných ľudí nebolo až tak veľa. S nákazou však neboli skúsenosti a nikto nedokázal predpovedať rýchlosť šírenia. Pri druhej vlne sa už prihliadalo na to, aby sa prísny opatreniami neničila ekonomika. Pri dodržiavaní odstupov a hygienických opatrení mohli kiná premietiť, až kým počty nakazených nezačali hrozivo stúpať.

— Z môjho pohľadu sa kiná v nasledujúcom období budú rozbiehať iba veľmi pomaly. Tak pomaly, že to bude trvať celý rok 2021. Mnohé tituly, ktoré mali byť teraz nasadené v kinách, sa už objavili na internete, takže s nimi nemôžeme počítať ako s filmami, ktoré budú hojne navštevované. Navyše, aj keď už bude existovať vakcína proti tomuto vírusu, ľudia budú mať v podvedomí zafixovanú obavu z návštevy hromadných podujatí. Museli tráviť množstvo času doma a myslím si, že využili ponuky rôznych spoločností a začali sledovať filmy z ponuky satelitného vysielania alebo streamovacích online služieb, kam už niektoré štúdiá presunuli niektoré atraktívne tituly určené pôvodne pre kiná, ako napríklad vojnovú drámu *Greyhound* s Tomom Hanksom v hlavnej úlohe. Diváci tak majú bohatú filmovú ponuku priamo doma a nebudú mať potrebu vyraziť za kultúrou von. A ak, tak skôr do divadla alebo na koncert.

— Mnohým, najmä malým mestám sa bude zdať dotovanie nerentabilného kina po znovuotvorení zbytočné. Budú potrebovať financie najmä na chod samo-správy. Kino uzatvoria, ako sa hovorí, dočasne, ale všetci vieme, že znovuotvorenie býva potom problematické. Ľudia, ktorí majú v tejto sfére prax, vrátane premietáčov, si po čase nájdu inú prácu a nie každý sa bude môcť alebo chcieť vrátiť.

— Pandémia zasiahla kiná v zlatej ére každoročne sa zvyšujúcej návštevnosti a uvrhne ich, obrazne povedané, naspäť niekam do stredoveku. Bodaj by som sa mýlil, ale od roku 1968 som realista. ◀

— text: Zuzana Sotáková —
foto: Martina Mlčúchová/EFTA —

Hodinárov učeň (2019) získal dve Slnká v sieti. Producentka Ľubica Orechovská prevzala jedno z nich v zastúpení maskérky Heleny Steidlovej —

Tie najťažšie momenty pre film ešte len prídu

S filmovým festivalom si prešla všetkými druhmi organizátorských výziev v čase koronakrízy na Slovensku. Výkonná riaditeľka MFF Febiofest a producentka Ľubica Orechovská hovorí o tom, čo všetko musel festivalový tím prekonať a aké sú vyhliadky festivalu.

V akej fáze sa dnes nachádza Febiofest?

Febiofest „vybavil“ 30. septembra v Bratislave svoje otvorenie aj záver. V ten deň sa premietlo vo festivalových kinách Lumière a Mladost niekoľko celovečerných filmov. Nejasná komunikácia opatrení týkajúcich sa hromadných podujatí a hrozba zatvorenia kín od 1. októbra nám nedovoľovala potvrdiť festivalový program až do 4. októbra v pôvodnom pláne. Keďže sa kiná napokon nezatvorili úplne, len sa výrazne obmedzila ich kapacita, rozhodli sme sa do 4. októbra premietnuť každý deň aspoň po dva celovečerné filmy – jeden zahraničný a jeden so slovenskou alebo s českou účasťou. Boli medzi nimi *Raj na zemi*, *Alchymická pec*, *Žaby bez jazyka* a *Efekt Vašulka*. V regiónoch sa stihlo odohrať len niekoľko projektov dokumentu *Kroky na hrane* z projektu Filmový kabinet deťom. Ozveny Febiofestu mimo Bratislavu čakajú na znovuoživenie kín, naplánujú sa v náhradných termínoch. Z programovej ponuky, ktorá sa z väčšej časti nemohla odpremietať, plánujeme po dohode s kinami uviesť pod hlavičkou Febiofest 2020 nielen súťažnú sekciu krátkych filmov a Filmový kabinet deťom, ale aj všet-

ky divácky atraktívne tituly, ktoré by mohli stratiť na aktuálnosti, respektíve ktoré by sa dostali do distribúcie mimo kín. Termín sme po predchádzajúcich dvoch skúsenostiach radšej nestanovili. Programové sekcie určené skôr pre filmologicky ladené publikum, ako Kino-Ikon+ a Planet Dark, odkladáme na budúci ročník.

„Vybaviť“ festival za jeden deň bolo asi zvláštne...

Bola to zaujímavá a vlastne veľmi tragikomická skúsenosť, ľudsky a profesijne skvelá v tom, ako dobre z môjho pohľadu fungoval festivalový tím, ako skvele bol od jari pripravený flexibilne a v dobrej nálade reagovať na stále sa meniace okolnosti. Horšie to bolo s návštevnosťou, tá mala, samozrejme, ďaleko od zdravých časov a intenzity, ktorú má festival prinášať. Limitujúce opatrenia pre tzv. hromadné podujatia bez ohľadu na ich skutočnú veľkosť, povahu a zameranie, mediálne stráženie na tému rizikovosti kultúrnych podujatí a zmeny na poslednú chvíľu spôsobili, že kinosály nebudili festivalový dojem. Z tohto pohľadu nám to bolo, pochopiteľne, veľmi ľúto. Celé to snaženie by malo mať inú pointu.

Niektoré festivaly a podujatia, ktoré sa v prvej polovici roka zrušili, tento ročník radšej vynechali. Vy ste sa rozhodli festival presunúť na jeseň. Prečo?

Preloženie Febiofestu na iný termín bolo z nášho pohľadu jedinou možnou voľbou. Z jednoduchého dôvodu – festival bol de facto pripravený, v marci sme ho zrušili prakticky z hodiny na hodinu dva dni pred začiatkom. Filmy boli zakúpené, preložené, otitulkované, nosiče boli v Bratislave, všetky materiály k festivalu, k jeho sprievodnému aj industry programu boli vyrobené. Väčšinu práce a finančných prostriedkov sme preinvestovali už na jar, takže sme sa už len veľmi chceli „uskutočniť“. Zdalo sa nám, že na jeseň by sme to mohli stihnúť.

Febiofest asi ako jediný filmový festival nakoniec zasiahli obe vlny pandémie a vládnych opatrení. Ako vnímate náhle a zmätočné nariadenia zodpovedných, najmä po tom, čo verejnosti tvrdili, že na druhú vlnu sme pripravení? Čo by vám ako organizátorom v týchto časoch pomohlo?

Otázne je, čo sa chápe tou „pripravenosťou“. Za organizátorov kultúrnych podujatí viem povedať len toľko, že sa nepripravil žiadny rozumný a zrozumiteľný plán, z ktorého by sme mohli aspoň vytušiť, ktorý typ podujatia sa v tej-ktorej pandemicky sa meniacej situácii môže zrealizovať a za akých podmienok. Plán, podľa ktorého by sme si vedeli povedať, že napríklad koncert v NTC, na ktorý potrebujem predat 3 000 lístkov, radšej zruším, ale v kinosálach s kapacitou 150 miest sa nám aj za istých limitovaných podmienok oplatí uviesť artfilmy v rámci podujatia, ktoré je z veľkej časti financované z verejných zdrojov. Neexistoval ani plán, ani kategorizácia podujatí, ani dáta, ktoré by potvrdili mieru rizikovosti. Zato sa mediálne neustále poukazovalo na sektor kultúry aj umenia ako na niečo nebezpečné. To, samozrejme, zásadným spôsobom naštárbilo dôveru našich návštevníkov. Spôsob komunikácie a zavádzanie protiepidemických opatrení do praxe na Slovensku hádam ani nejdem komentovať. Uvádžali a stále uvádzajú obyvateľov tejto krajiny do permanentnej neistoty.

S Febiofestom ste si ako novopečená výkonná riaditeľka prešli tento rok doslova krstom ohňom. Ktoré rozhodnutie alebo moment bol pre vás najťažší?

Myslím, že tie momenty ešte prídu – nielen pre Febiofest, ale aj pre ostatné podujatia spojené s filmom, pre distribučné stratégie a, samozrejme, pre kiná. V našom prípade sa napríklad musíme v týchto mesiacoch rozhodnúť, čo bude s festivalom na budúci rok. Má stanovený termín na 24. až 30. marca 2021. Aká bude v tom čase situácia na Slovensku? Vo svete? Projekt väčšieho podujatia sa chystá mesiace dopredu, jeho finančné zabezpečenie sa rieši na jeseň predchádzajúceho roka, keď sú uzávierky rôznych nadačných a verejných podporných programov.

Aké sú teda vaše vyhliadky?

V internom kruhu práve zvažujeme možnosť, či a ako realizovať Febiofest 2021. S istotou môžem teraz povedať len toľko, že by sme podujatie radi ponechali v pô-

vodne plánovanom termíne a nemiešali ním kalendár jesenných podujatí. Zároveň je nám jasné, že to zatiaľ nevyzerá tak, že bude možné realizovať v marci veľké networkingové živé podujatie so zahraničnou účasťou.

Po festivale sa organizátori venujú praktickým záležitostiam, napríklad vyúčtovaniu. Ako sa vám darí v tomto smere? Vychádzajú vám partneri v ústrety?

Musím povedať, že veľmi, a to na všetkých úrovniach. Od hlavného partnera – Audiovizuálneho fondu a Slovenského filmového ústavu cez Nadáciu mesta Bratislavy, Czech Tourism, zahraničné kultúrne inštitúty, ale aj partnerov zo súkromného sektora, akými sú nadačné programy SLSP a ESET, až po rôznych dodávateľov. Snažili sme sa od momentu, keď problém s realizáciou festivalu vznikol, komunikovať otvorene a realisticky a dostávame späť veľmi povzbudivé a podporné reakcie.

Festival je miestom, kde sa stretávajú diváci a tvorcovia, miestom networkingu a prepájania. Komunikuje s filmovým prostredím aj s verejnosťou. Aké reakcie máte od filárov a od verejnosti na to, čo sa u nás deje s kultúrou?

Reakcie sú tieto dni z pochopiteľných príčin skôr skeptické, až frustrujúce. Ak to vzťahujem na film, všetci v jeho „prevádzkovom reťazci“ sa s obavou pozerajú, či prežijú kiná, či sa do nich po kríze vrátia diváci, či bude pre koho nakrúcať a distribuovať filmy, organizovať filmové festivaly a vytvárať na nich nové a inšpiratívne pracovno-tvorivé zväzky.

Febiofest mal uviesť v domácej premiére aj viaceré slovenské filmy. Tie naň asi nemôžu čakať.

Závisí to výlučne od producentov a distribútorov tých-ktorých filmov. Niektoré sa odložili, niektoré, už viackrát prekladané, šli do online distribúcie, kým sa kiná opäť otvorili. V rámci distribučnej stratégie je potrebné zobrať do úvahy aj dohody s ostatnými koprodukčnými a distribučnými partnermi, termín televíznej premiéry a podobne. Aby sa film do kina vôbec stihol dostať.

Okrem Febiofestu sa venujete aj filmovej produkcii. Ako zasiahla pandémia vás v spoločnosti PubRes?

V lete sme medzi vlnami stihli odpremiérovať novinku Ondřeja Trojana *Bourák* aj dokumentárny film pre kiná *Meky* Šimona Šafránka. Z marca odkladaný dokument o Janovi Švankmajerovi a jeho imaginatívnom svete *Alchymická pec* Adama Olhu a Jana Daňhela sme uviedli do distribúcie v náhradnom termíne 15. októbra, zatiaľ aspoň cez VOD platformu nášho distribútora ASFK a cez DAFilms.sk. Ostatné projekty, ako napríklad *Na značku!* Márie Pinčíkovej, sú v poslednej fáze postprodukcie, iné predovšetkým vo vývoji. K príprave nakrúcania by sa v roku 2021 malo schyľovať v prípade koprodukčného projektu Petra Krištúfka *Ema a smrtihlav*, ktorý po jeho náhlom odchode prevzala a pripravuje režisérka Iveta Grófová. ◀

Zákony na pomoc kultúre a kreatívnemu priemyslu

Zákony z dielne ministerstva kultúry, ktoré majú kultúre a kreatívnemu priemyslu pomôcť pri riešení dôsledkov pandémie, schválil v druhej polovici októbra v skrátenej legislatívnej kňaní parlament a odobrila ich aj prezidentka. Ide o zákon o poskytovaní dotácií v pôsobnosti ministerstva kultúry SR a o zákon, ktorým sa menia a dopňujú niektoré zákony v pôsobnosti MK SR v súvislosti s druhou vlnou pandémie COVID-19 – takzvanú anticovidovú novelu 2. „Okrem anticovidovej novely pani prezidentka podpísala aj dôležitý zákon o dotáciách pre kultúru a kreatívny priemysel. Bez tohto zákona by sme nemohli pomáhať tak, ako by sme chceli,“ povedala ministerka kultúry Natália Milanová, ktorú začiatkom novembra čakalo ešte rokovanie s ministerstvom financií o pomocnej schéme nad rámec Prvej pomoci+, ktorú schválila vláda. „Ide o pomoc pracovníkom v kultúre z umeleckých, umeleckoremeselných, remeselných, technických a podporných profesií, ako aj profesií v oblasti audiovizuálnej kultúry a filmového umenia, ktorí pracujú v odvetviach kultúrneho a kreatívneho priemyslu ako samostatne zárobkovo činné osoby,“ uviedlo ministerstvo.

„Tridsať rokov sme na ministerstve nemali legislatívu, ktorá by umožňovala takúto dotačnú schému. Dotačný zákon je kľúčom k tomu, aby sme dokázali pomôcť predstaviteľom nezriaďovanej kultúry v mimoriadnych situáciách,“ povedala Natália Milanová, podľa ktorej by štát mohol pomoc formou dotácií spustiť už v polovici novembra. „Našou ambíciou je vykryť straty aj spätne,“ dodala Milanová.

Zámerom takzvanej anticovidovej novely je zmierniť dôsledky koronavírusu v oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu. Umožní napríklad to, že počas celého budúceho roka bude pre umelcov odvádzanie dvojpercentného príspevku do umeleckých fondov dobrovoľné. „Pokračuje aj ochrana usporiadateľov festivalov a ďalších kultúrnych podujatí. Vzťahovať sa bude na tie, ktoré sa mali uskutočniť do 30. júna 2021, no pre pandémiu boli, resp. budú zrušené.

Možnosť posunúť platnosť kúpených vstupeniek sa predĺži až do 30. júna 2022. Ak záujemca nebude súhlasiť s náhradným termínom akcie, resp. bude žiadať vrátenie vstupného za už kúpenú vstupenku, organizátor bude mať naďalej na vrátenie peňazí 13 mesiacov od pôvodného termínu podujatia,“ vysvetlilo ministerstvo kultúry, podľa ktorého zákon zároveň výrazne rozširuje možnosti podpory z verejnoprávnych fondov, teda Audiovizuálneho fondu, Fondu na podporu umenia a Fondu na podporu kultúry národnostných menšín. Po novom môžu poskytovať priamu pomoc na zmierňovanie mimoriadnych situácií, akou je aj aktuálna pandémia.

— red —

Kino doma je späť, ponúkne aj Príbehy umenia

Projekt Kino doma, ktorý bratislavské Kino Lumière rozbehlo počas prvej vlny pandémie, je späť. Ide o virtuálnu kinosálu, ktorá ponúka projekcie v presne určenom čase ako takzvaný live stream. Sledované filmy tak nemožno pretočiť späť, zastaviť ani odložiť si ich na inokedy. K forme online projekcií sa Kino Lumière vrátilo po tom, ako druhá vlna koronavírusu zatvorila kamenné kiná až do odvolania. „Napriek tomu, že dlhodobo tvrdíme, že najlepším miestom na plnohodnotné sledovanie filmov je kinosála s veľkým plátnom a výnimočným zvukom a obrazom, rozhodli sme sa oživiť projekt Kino doma,“ povedala manažérka projektu a Kina Lumière Zita Hosszúová. V novembri ponúkne virtuálny projekt Slovenského filmového ústavu napríklad divácky hit vlašského festivalu v Benátkach **Kým sa skončí leto** austrálskej režisérky Shannon Murphy, dokument o nástrahách internetu **V sieti** režisérov Víta Klusáka a Barbory Chalupovej, kostýmovú lesbickú romancu **Portrét ženy v plameňoch** (r. Céline Sciamma), ktorá vlani v Cannes získala cenu za scenár aj **Queer Palm**, či portrét míma Milana Sládka v réžii Martina Šulíka.

Milovníkov umenia, ale aj divákov, ktorých zaujímajú osudy umelcov, poteší každú nedeľu o 18. h cyklus **Príbehy ume-**

nia. V nedeľu 8. novembra ho otvorí projekcia dokumentu **Tajomní impresionisti** (2020). Neskôr cyklus filmom **Vizionár Modigliani** (2020) pripomenie storočnicu Amedea Modiglianiho. Dokumentom o mexickej maliarke Frida Kahlo bude divákov sprevádzať herečka Asia Argento. A úplne iný zážitok ponúkne portrét provokatívneho režiséra béčkových filmov, textára hudobných hitov a scenáristu **Piero Vivarelli: Život je béčkový film** (2017). Kino doma ho uvedie ako súčasť Stredoeurópskeho festivalu talianskeho filmu MittelCinemaFest. Počas prvej vlny pandémie uviedlo Kino doma od 18. apríla do 30. júna celkovo 46 predstavení. Na jedno sa v priemere predalo 92 vstupeniek. Okrem Kina Lumière, ktoré projekt iniciovalo, sa doň zapojili aj ďalšie zatvorené kinosály a môžu to spraviť aj teraz. Informácie nájdete na kino-doma.sk.

— red —

Slovensko pošle na Oscara Správu, Česko Šarlatána

Národným kandidátom na Oscara, s ktorým sa Slovensko uchádza o cenu v kategórii zahraničných filmov, je dráma **Správa** režiséra Petra Bebjaka. Rozhodla o tom Slovenská filmová a televízna akadémia. Kandidáta vyberala zo 16 filmov. **Správa** vznikla podľa skutočného príbehu dvoch mladých slovenských židov, Alfréda Wetzlera a Rudolfa Vrba, ktorým sa podarilo ujsť z koncentračného tábora Osvienčim a podať o jeho hrôzach svedectvo. V hlavných úlohách filmu sa predstavujú Noel Czuczor a Peter Ondrejčík. Mimoriadne pravidlá Oscarov, ktoré súvisia s pandemiou, dovoľujú tento rok prihlásiť aj film, ktorý sa doma ešte nepremietal v kinách. Slovenská premiéra má byť 28. 1. 2021. Českým oscarovým kandidátom je **Šarlatán** režisérky Agnieszky Holland. Vznikol v česko-írsko-poľsko-slovenskej koprodukcii a v jednej z hlavných úloh účinkuje Juraj Loj. Oscarové nominácie budú známe 15. marca, víťazov vyhlásia 25. apríla.

— red —

KLAPKA.SK
VÁS POZÝVA NA

ONLINE

VIANOČNÝ FILMOVÝ BAZÁR

* ČESKÁ A SLOVENSKÁ FILMOVÁ KLASIKA *
* NOVÉ SLOVENSKÉ FILMY * DVD A BLU-RAY *
* PUBLIKÁCIE * FILMY * ČASOPISY *
* PLAGÁTY *

DECEMBER 2020

KLAPKA.SK

foto: archív SFÚ/Vladimír Vavrek

info na www.klapka.sk

Áčko bude online aj na obrazovkách RTVS

S festivalom študentských filmov Áčko mali jeho organizátori ambiciózne plány. V programe si chceli pripomenúť 30. výročie založenia Filmovej a televíznej fakulty Vysokej školy múzických umení a v rámci sprievodných akcií prilákať aj širšiu verejnosť. Do organizácie festivalu tak ako do všetkých podujatí zasiahli protipandemické opatrenia. Podľa informácií v čase našej uzávierky sa festival uskutoční v skromnejšej online podobe od 13. do 15. novembra a študentskú tvorbu ponúkne aj vo vysielaní RTVS.

Hlavnou časťou programu sú súťažné pásma študentských filmov. Vďaka spolupráci s televíziou by sa tento rok mohli dostať do širšieho povedomia verejnosti. „Zo spolupráce s RTVS sa veľmi tešíme. Študentská tvorba je pre verejnosť dosť neznáma. Putuje po festivaloch, ale študentské filmy sa v televízii nevysielajú a toto je, myslím, prvýkrát v histórii Áčka, že televízia uvedie v rámci festivalu študentské filmy vo vysielaní,“ ozrejmuje pre Film.sk Simona Guzzi, výkonná riaditeľka Áčka. Dodáva, že televíznym divákovi chcú ukázať pásma desiatich víťazných filmov, o ktorých rozhodne odborná porota. RTVS by ich mala odvyselať v posledný deň festivalu. Filmy sa zároveň takouto formou budú uchádzať o divácku cenu. „Sme zvedaví, koľko ľudí sa do hlasovania zapojí,“ hovorí Guzzi. Podľa jej slov sa do tohto ročníka prihlásilo o polovicu menej filmov ako zvyčajne, ale zároveň dodáva, že „vzhľadom na situáciu je ich relatívne dosť. Treba si uvedomiť, že od marca bola škola zavretá a veľa sa nenatáčalo. Niektoré filmy sa natočili cez leto.“

Organizátorom sa podarilo pripraviť aj online masterclass s hudobným skladateľom Vladimírom Martinkom. Takto by chceli sprostredkovať aj stretnutie s maďarským režisérom Istvánom Szabóom. „Momentálne sa za ním chystáme do Budapešti aj s malým štábom. Uvidíme, čo z toho bude, a hlavne, či nám nezatvorí hranice. Mal by to byť dopredu pripravený masterclass s moderátorom a natočený na dve kamery. Nechceme, aby festival strácal na kvalite,“ vysvetľuje Guzzi.

Dvadsať štvrtý ročník festivalu študentských filmov Áčko sa podľa pôvodného plánu mal uskutočniť ešte v októbri. Chvilu bol v hre aj termín od 10. do 14. novembra s obmedzeným počtom divákov. Až posledné protipandemické opatrenia rozhodli o jeho trojdňovej online podobe. „Odkedy začali vychádzať od konca septem-

bra stále prísnejšie opatrenia, prakticky každý týždeň sme pracovali s inou podobou festivalu. Pôvodne sme mali byť v škole, dokonca sme mali povolenie aj na blízky park na Svoradovej, kde by sa premietalo tiež. Chceli sme do festivalu zapojiť celý priestor školy a jej okolie,“ ozrejmuje výkonná riaditeľka festivalu, ktorý pripravujú študenti fakulty. Štandardne je jeho súčasťou nielen samotné premietanie súťažných filmov, ale aj bohatý sprievodný program, masterclassy či neformálne stretnutia. Úvodný a záverečný ceremoniál sa mali tento rok niesť v znamení 30. výročia založenia filmovej fakulty. „Mali sme v pláne urobiť slávnostnejší otvárací ceremoniál a zapojiť doň aj ostatné fakulty – hudobnú a divadelnú,“ vysvetľuje Guzzi.

Výročie pripomenie aspoň sekcia zostavená zo starších študentských snímok, ktoré za posledných 30 rokov vznikli na pôde fakulty a nejakým spôsobom zarezonovali. „Nielen pre študentov, ale aj pre absolventov školy môže byť zaujímavé vidieť filmy, ktoré sa na VŠMU nakrúcali pred pätnástimi-dvadsiatimi rokmi a vytvorili ich súčasní pedagógovia. A možnosť vidieť takéto ešte nie celkom profesionálne diela zo školskej tvorby známych režisérov môže byť zaujímavá aj pre širšiu verejnosť, ktorá sa zaujíma o film,“ myslí si Guzzi. Domácu tvorbu bude festival opäť konfrontovať so svetom, v selekcii Cilect premietne medzinárodnú zostavu študentských filmov.

Sprievodné aktivity okresali organizátori na minimum. „Zahraničných hostí mimo regiónu V4 sme zrušili ešte v auguste. Predpokladali sme, že ich účasť bude komplikovaná, ak nie nemožná,“ vysvetľuje Guzzi a dodáva, že tento rok chcelo Áčko priniesť aj tému Efekty a filmová realita a priblížiť zákulisie vzniku filmu aj širšiemu publiku. „Chceli sme predstaviť umelecké maskérstvo, špeciálne efekty a prácu kaskadéra. Všetko, čo je najlepšie vidieť naživo,“ uvádza Guzzi. ◀

Creative Europe Desk Slovensko informuje

V novembri sa uskutočnia dve podujatia, na ktorých participuje Creative Europe Desk Slovensko: Dvanásteho novembra sa koná Slovensko-česká konferencia o fundraisingu, samozrejme, online. Konferencia prinesie najnovšie inšpirácie z českého a slovenského fundraisingu, predstaví prípadové štúdie úspešných kampaní a sprostredkuje diskusie skúsených odborníkov v tejto oblasti. Viac informácií nájdete na www.skczfundraising.org a prihlásiť sa môžete na adrese www.skczfundraising.org/registracia.

Dvadsiateho šiesteho novembra sa v Košiciach uskutoční medzinárodná online konferencia o videohrách Game Days. Jej cieľom je priniesť najnovšie poznatky o stave slovenského a medzinárodného priemyslu videohier a medzinárodní experti budú diskutovať na rôzne témy, súvisiace aj s podporou v rámci programu MEDIA (naratívny charakter videohier a pod.). Prihláška bude uverejnená na stránke Game Days www.gdays.sk.

— vs —

Novinka Viery Čákanyovej víťazom Ji.hlavy

Víťazom sekcie Opus Bonum, ktorá predstavuje najlepšie svetové dokumentárne filmy vybrané porotcami z programu Medzinárodného festivalu dokumentárnych filmov Ji.hlava (27. 10. – 8. 11.), sa stala slovensko-česká snímka režisérky Viery Čákanyovej **Biele na bielej**. Dokument vznikol ako videodenník z jej pobytu v Antarktíde počas natáčania jej celovečerného debutu **FREM**. Ten v Jihlave zaujal minulý rok. Jej novinka, ktorú festival uviedol vo svetovej premiére, sa dotýka povahy filmu, umenia aj zmyslu života. Podľa porotcu, azerbajdžanského scenáristu a režiséra Hilala Bajdarova **Biele na bielej**

ocenili „za to, že ide o veľmi úprimný, odvážny a inšpiratívny film, ktorý ukazuje, aké ťažké a takmer nemožné je natočiť film o sebe samom“. Do sekcie Opus Bonum zaradili aj slovenskú minoritnú koprodukcii **Ako Boh hľadal Karla** režisérkej dvojice Vít Klusák a Filip Remunda. Film skúma vzťah Poliakov k Bohu. V súťažnej sekcii českých dokumentov Česká radosť uviedli aj film o Janovi Švankmajerovi a jeho tvorbe **Alchymická pec** (r. Jan Daňhel, Adam Olha) a svetovú premiéru tu mal aj portrét kontroverzného speváka Joža Ráža **Večný Jožo** (r. Jan Gogola ml.). Najlepším dokumentom v tejto sekcii sa stala **Nová šichta** Jindřicha Andrša. Jednou z porotkyň bola aj slovenská spisovateľka Monika Kompaníková. Víťazom sekcie filmov zo strednej a z východnej Európy Medzi morami sa stala snímka **Lotyšskí vojaci** (r. Ivars Zviedris). Sekcia uviedla vo svetovej premiére aj dokument **Utečenci sú tu vítaní** slovenského režiséra, fotografa a výtvarníka Tomáša Raфу, ktorý sa venuje utečeneckej kríze. Najlepším debutom bol portugalský film **Duchovia: Dlhá cesta domov** (r. Tiago Siopa). Cenu za prínos svetovej kinematografii získal čínsky umelec Aj Wej-wej. V rámci programu pre filmových profesionálov sa na projekte Emerging Producers, určenom pre producentov dokumentárnych filmov

v Európe, zúčastnila producentka Zora Jaurová (MPHilms). Dvadsať štvrtý ročník festivalu pokračoval vo svojej online podobe aj po zverejnení výsledkov do 8. 11.

— jj —

Zomrela Heda Melicherová

Vo veku 88 rokov zomrela 15. 10. Heda Melicherová, predstaviteľka niekoľkých výrazných filmových postáv. V prvom slovenskom farebnom celovečernom filme **Rodná zem** (r. Jozef Mach, 1953) stvárnila hlavnú postavu Veronu. Nezabudnuteľné sú jej tanečné scény s hereckým partnerom Martinom Ťapákom, kolegom zo SĽUK-u, ktorého členkou bola od jeho založenia. Neskôr sa objavila aj v Ťapákovom režisérskom debu-

te **Balada o Vojtovej Marine** (1964), kde stvárnila hlavnú ženskú úlohu. Objavila sa aj v Ťapákových televíznych tituloch ako **Sváko Ragan** (1976) a **Vianočné oblátky** (1977). Na jeho filme **Neďaleko do neba** (1987) sa podieľala ako dramaturgička. Na poste dramaturgičky dokumentárnych filmov pôsobila roky v Slovenskej televízii.

— jj —

Prvé ceny pre Muža so zajačimi ušami

Nový film režiséra Martina Šulíka **Muž so zajačimi ušami** získal na 36. Varšavskom filmovom festivale Cenu pre najlepšieho režiséra v medzinárodnej súťaži aj Cenu ekumenickej poroty. Festival sa uskutočnil 9. až 18. 10. a napriek nestabilnej pandemickej situácii neprešiel do online prostredia. Hlavným hrdinom Šulíkovho najnovšieho filmu, ktorý tvorcovia označujú ako lyrickú komédiu, je spisovateľ, šesťdesiatnik, ktorý v sebe objaví zvláštnu schopnosť počuť, čo si o ňom iní ľudia myslia. Šulíkov film uviedol festival vo svetovej premiére. Slovenská premiéra **Muža so zajačimi ušami** mala byť pôvodne na jar, prvá vlna pandémie ju však presunula na jeseň. Keď sa v októbri kiná opäť zavreli, príchod filmu do kín sa opäť posunula k divákovi by sa mal dostať na budúci rok vo februári. Podľa producenta snímky Rudolfa Biermanna film nezostarne a je dôležité, aby išiel do kín v optimálnych podmienkach. V hlavnej úlohe filmu uvidia diváci Miroslava Krobota a v snímke účinkujú aj Oldřich Kaiser, Táňa Pauhofová, Alexandra Borbély, Zuzana Mauréry, Zuzana Kronerová či Réka Derzsi. Okrem Šulíkovho filmu vo Varšave súťažil aj koprodukčný **Modelár** Petra Zelenku. V sekcii Súťaž 1-2 uviedli politický triler **Sviňa** (r. Mariana Čengel Solčanská, Rudolf Biermann) a v nesúťažnej sekcii Zvláštne uvedenie premietali aj minoritné tituly **Bourák** (r. Ondřej Trojan) a **Krajina ve stínu** (r. Bohdan Sláma).

— jj —

— text: Matúš Kvasnička —

foto: archív SFÚ/Václav Polák, Miro Nôta —

S exotikou si dlhodobo nevystačíme

Film Martina Hollého *Noční jazdci* (1981) sa stal už štvrtou slovenskou klasikou, ktorú uviedol vo svetovej premiére jeden z najväčších festivalov klasického filmu Lumière v Lyone. Od roku 2017 má v programe vždy niektorý z digitálne reštaurovaných slovenských filmov. Oceňuje tak prácu oddelenia digitálnej audiovizie SFÚ, ktorú na medzinárodných fórach propaguje riaditeľ Národného kinematografického centra Slovenského filmového ústavu Rastislav Steranka.

Martin Hollý bude mať na budúci rok 90. výročie narodenia. Bol to jeden z dôvodov, prečo padla voľba na jeho *Nočných jazdcov*?

— *Nočných jazdcov* som nenavrhol prioritne pre výročie, ale pre film samotný. Najdôležitejším faktorom pri výbere je pre mňa vždy film. Martin Hollý bol veľkým filmovým rozprávačom a prostredníctvom malých osudov rozprával veľké, univerzálne príbehy. Ja by som do Lyonu pokojne prihlásil všetky jeho filmy. *Noční jazdci* boli prvou voľbou a zároveň testom, ako výberová komisia festivalu a publikum zareagujú na film, ktorý sa priznáva k žánru westernu, vznikol v socialistickom Československu v 80. rokoch minulého storočia a nehrá v ňom Gojko Mitić – teda nie je tradičným easternom. V Lyone film uviedli v sekcii Poklady a kuriozity. Je to jediná sekcia, do ktorej môže inštitúcia ako je Slovenský filmový ústav prihlásiť film. V roku 2019 zároveň festival zaviedol značku Lumière Classics, aby zviditeľnil výber reštaurovaných filmov a dal im punc kvality. Okrem Pokladov a kuriozít značka Lumière Classics zastrešuje aj sekciu Francúzske a medzinárodné filmy a úzky výber ďalších snímok. Je veľmi príjemné vedieť, že *Noční jazdci* Martina Hollého sú pod jednou strechou napríklad s *Mládťami* (The Brood) Davida Cronenberga.

Podľa akých kritérií vyberáte tvorcov a diela, ktoré by mohli zaujať aj v Lyone?

— Snažíme sa vyberať režisérov a filmy, ktoré nie sú vo svete známe, no zaslúžia si pozornosť. Slovenskú klasickú kinematografiu poznali v zahraničí roky iba prostredníctvom dvoch veľkých mien: Dušana Hanáka a Juraja Jakubiska. Takmer nič sa však vonku nevedelo alebo stále nevie o klasických dielach Paľa Bielika, Štefana Uhra, Petra Solana, Ela Havettu, Stanislava Barabáša či Viktora Kubala. Ich filmy majú potenciál byť znovuobjavené a osloviť medzinárodné publikum. Pri niektorých sa to už potvrdilo. Kubalovu *Krvavú paniu* vybrali po svetovej premiére v Lyone do oficiálneho programu jedného z najprestížnejších festivalov fantastického filmu v katalánskom Sitgese, Solanov *Prípad Barnabáš Kos* mal po Lyone skvelé turné po celom svete, uviedli ho festivaly ako Tallinn Black Nights, CineFan Hongkong, MFF Karlove Vary a premietal sa aj v National Gallery of Art vo Washingtone. Keď sa na začiatku roka 2020 pre pandémiu zastavil svet, zastavili sa aj zahraničné pracovné cesty súdruha Kosa – dohodnuté projekcie v Art Museum & Pacific Film Archive v kalifornskom Berkeley či na Budapest Classics Film Marathon sa presunuli na neurčito. DCP filmu je ešte stále uložený v Pacific Film Archive v Berkeley.

Je výber filmov do Lyonu niečím limitovaný?

— Takmer všetky filmy, ktoré by som do Lyonu okamžite prihlásil, SFÚ digitálne reštauroval už pred niekoľkými rokmi, takže nespĺňajú kritérium novo reštaurovaného filmu. O to ťažšie je vybrať „nový“ film, ktorý by mal potenciál prekročiť hranice, uspieť vo výbere a zau-

jať zahraničné publikum. Vždy musí ísť o výrazný film. Západné publikum stále vníma klasickú slovenskú kinematografiu ako akúsi východnú exotiku, ktorá je preň (zatiaľ) neopozieraná, dokáže zaujať i pobaviť. To je pre nás zatiaľ plus, no z dlhodobého pohľadu je to mínus. Ideálne je vyberať vždy iné typy filmov, načrtať do rôznych pokusov o žáner, aby východná exotika nezačala publikum nudiť. Je dôležité, aby ponúkané filmy boli rôznorodé. Zároveň musia mať umeleckú hodnotu a univerzálnu tému, ktorá prekračuje kultúrne hranice. Nemali by byť presiaknuté politickou ideológiou doby, v ktorej vznikli. Ideálnym príkladom je nadčasová satira Petra Solana *Prípad Barnabáš Kos*. Keď som sedel na obidvoch projekciách tohto filmu v Lyone v kinosále s miestnym publikom, vnímal som reakcie, ktoré boli veľmi pozitívne. Diváci sa síce nesmiali pri scénach, ktoré sa zdajú smiešne nám, no na film reagovali veľmi spontánne. Publikum v Lyone je náročné, v dobrom zmysle slova rozmazané svetoznámymi klasikami. Vie však oceniť aj malé filmy, o ktorých ani netušilo, že existujú. O to úprimnejšie sú potom reakcie – sú priamym zadostučiniením za skvelú prácu kolegov z oddelenia digitálnej audiovizie pod vedením Petra Csordása.

Kde sa začína proces, na konci ktorého je svetová premiéra v Lyone?

— Proces výberu a prípravy filmu sa v Slovenskom filmovom ústave začína viac než rok pred festivalom a jeho uzávierkou na prihlásenie filmov, ktorá býva začiatkom júla. Dôležitou podmienkou je doručiť festivalu DCP filmu s francúzskymi titulkami najneskôr v polovici septembra. To sú základné časové východiská. Na úplnom začiatku je stretnutie s Mariánom Hausnerom, riaditeľom Národného filmového archívu SFÚ, kde si vymieňame návrhy a diskutujeme o tom, ktorý film by sme digitálne zreštaurovali „pre Lyon“. Podmienkou je, ako som spomínal, aby bol zreštaurovaný len nedávno. Preto každý rok zvolíme „nosný“ film a digitálne ho zreštaurujeme tak, aby bol hotový tesne pred festivalom, na ktorý ho potom prihlásime. To, samozrejme, neznamená, že ho automaticky vyberú. Posledné slovo pri výbere má Thierry Frémaux, dlhoročný výkonný riaditeľ festivalu v Cannes. Festival Lumière založil v Lyone v roku 2012 a je jeho srdcovou záležitosťou. Každý prihlásený film musí prejsť jeho rukami. Ak ho zaradí do programu, je to pre nás ohromná pocta. Naše digitálne čerstvo zreštaurované filmy sme začali prihlasovať v roku 2017 a zdá sa, že sme spolu s Mariánom Hausnerom mali pri ich výbere šťastnú ruku, lebo všetky mali napokon v Lyone svetovú premiéru.

Líši sa festival v Lyone svojou atmosférou od „bežných“ festivalov?

— Festivaly klasických filmov majú odlišnú atmosféru než festivaly súčasného filmu. Nie sú také hektické, konajú sa v oveľa uvoľnenejšej atmosfére. Srdcom festivalového diania v Lyone je Institut Lumière, ktorý sídli

vo vile bratov Lumièrovcov. Festival je však rozptýlený po celom meste od jednosálových kín cez miniplexy až po multiplex. Z vlastnej skúsenosti viem, že festivalové kiná boli vždy plné, rovnako ako divadlo Comédie Odeón v centre mesta, kde sa zvyčajne konajú diskusie a masterclassy pre verejnosť. Naposledy som tam bol na masterclass s Francisom Fordom Coppolom. Keď poviem, že hosťami festivalu boli v minulosti napríklad Frances McDormand, Jane Fonda, bratia Dardennovci, Viggo Mortensen, Francis Ford Coppola, Bong Joon-ho, Alfonso Cuarón, Wong Kar-wai, William Friedkin či Guillermo del Toro, viete si asi predstaviť, aký veľký je o festival, filmy a hostí záujem, a to zďaleka nielen u profesionálneho publika.

„Takmer nič sa vonku nevedelo alebo nevie o klasických dielach Paľa Bielika, Štefana Uhra, Petra Solana, Ela Havettu, Stanislava Barabáša či Viktora Kubala. Ich filmy majú potenciál osloviť medzinárodné publikum.“

Ktorý slovenský film mal podľa vás v Lyone najživší ohlas?

Skvelý pocit z publika som mal po každej projekcii, či to bola *Krvavá pani*, *Prípád Barnabáš Kos*, alebo *Lalie polné*. Je dôležité, a festival to vyžaduje, aby film uviedol zástupcu filmu, ktorý publiku v skratke objasní kultúrno-spoločensko-historický kontext. Tým publikum do určitej miery naladí. S *Nočnými jazdcami* som do Lyonu tento rok necestoval, takže neviem, ako publikum reagovalo. Na tomto festivale je úžasné, že nerobí rozdiel medzi veľkými a malými filmami ani hosťami. Všetkým venuje rovnakú pozornosť. Prvýkrát som bol v Lyone s *Krvavou paňou* a po úvode k filmu ma prekvapilo, keď ma požiadali, aby som poskytol krátky rozhovor pre festival, spojený s fotografovaním. Opakovalo sa to každý rok. Keď potom na webovej stránke festivalu vidíte, že Slovenský filmový ústav sa prezentuje v jednej fotogalérii s Annou Karina či Williamom Friedkinom, je to zvláštny a zároveň príjemný pocit, že našu prácu oceňujú na takýchto prestížnych fórach a jej výsledky sú vo veľmi dobrej, vyberanej spoločnosti. ◀

Online ponuka kvalitných filmov rastie

Hoci viacerí domáci distribútori zdôrazňujú, že filmy zo svojej ponuky by najradšej uvádzali na veľkom plátne, v situácii, keď to nie je možné, sprístupňujú divákovi aspoň časť svojho katalógu online. Asociácia slovenských filmových klubov ponúka na internete takmer tridsiatku titulov. K snímkam ako *Moonlight*, *Parazit* (obom oceneným Oscarom), *Muž menom Ove* či *Divoké historiky*, pribúdajú postupne ďalšie. Jedným z aktuálnych prírastkov je česko-slovenský dokument režisérov Jana Daňhela a Adama Olhu *Alchymická pec*, ktorý je pohľadom do zákulisia tvorby Jana Švankmajera. „V dramaturgii počítame aj s dvojicami diel, ktoré budú žánrovo, tematicky alebo režisérsky spojené,“ povedal za ASFK Jakub Zipser, podľa ktorého v blízkej budúcnosti pribudnú filmy ako *Komorná Park Chan-wooka* či *Jack stavia dom* Larsa von Triera. V aktuálnej ponuke asociácie je napríklad kolekcia talianskych filmov *Mladosť* Paola Sorrentina, *Šťastný Lazaro* Alice Rohrwacher a *Prvý zradca* Marca Bellocchia. Prístupný online je aj ruský film Kirilla Serebrennikova *Leto*. Bohatú kolekciu kvalitných filmov má vo svojom portfóliu aj videotéka Edisionline z portfólia distribučnej spoločnosti Film Europe. Diváci tu nájdu vyše 250 titulov, mnohé z nich sa hrdia cenami z najprestížnejších festivalov. Do zoznamu pravidelne pribúdajú nové, aktuálne to sú napríklad nórsky film *Podme kradnúť kone* so Stellanom Skarsgårdom v hlavnej úlohe, snímka *To musí byť nebo* palestínskeho herca a režiséra Eliu Suleimana, či novinka bratov Dardennovcov *Mladý Ahmed*. V ponuke sú aj staršie dokumenty, ako *Ježiš, ty vieš* Ulricha Seidla či vizuálna esej všestrannej umelkyne Laurie Anderson *Psie srdce*. Hlbšie do minulosti siahla aj distribučná spoločnosť Filmtopia. Na jej Vimeu si diváci môžu pozrieť debut českého režiséra Sašu Gedeona *Indiánské léto*, ktorý naplno využil talent a predznamenal neskoršiu raketovú kariéru Tatiany Vilhelmovej a Kláry Issovej.

— mak —

Napínaví, desiví aj presní. Služobníci zbierajú ceny

Čiernobiela dráma Ivana Ostrochovského z prostredia kňazského seminára v časoch totalitného Československa putuje po svetových festivaloch a zbiera ocenenia. V októbri sa jej ich podarilo získať hneď niekoľko. Na 11. Medzinárodnom filmovom festivale v Odeze na Ukrajine (25. 9. – 7. 10.) získali *Služobníci* zvláštnu uznanie poroty v medzinárodnej súťaži „za citlivosť, s ktorou je vyrozprávaný tento silný príbeh, a za presnosť, s ktorou spolu fungujú všetky prvky filmu. Ako uznanie tým, ktorí denne bojujú proti útlaku,“ zhodnotila porota. Bronzovú medailu v súťaži európskych celovečerných hraných filmov získala snímka na 10. art/filmovom festivale Alexandra Traunera v Szolnoku v Maďarsku (13. – 18. 10.). Zlatú medailu si z festivalu odniesla slovenská minorita *Pomalované vtáča* Václava Marhoula. Cenu získal architekt filmu Jan Vlasák. Cenu Georgea Deleruea za najlepšiu hudbu a zvukový dizajn na 47. Filmovom festivale v Gente v Belgicku (13. – 24. 10.) získali za *Služobníkov* autori hudby Miroslav Tóth a Cristian Lolea aj tvorca zvukového dizajnu Michal Novinskí. „Zlovestná hudba a vysoko nabitý zvukový dizajn podporujú obraz jedinečným a moderným spôsobom, ktorý posúva film za hranice dokonalosti,“ zhodnotila porota. Hlavnú cenu získali *Služobníci* aj na 13. Festivale filmov zo strednej a východnej Európy CinÉast v Luxembursku (8. – 25. 10.). „Za napínavú a desivú víziu systému, ktorý sa snaží ovládať a riadiť dokonca aj morálku a osobné presvedčenie, a za príbeh v podaní vynikajúceho obsadenia a rozprávaný so zákerným použitím zvuku a strohých čiernobielych vizuálov, primeraných pocitu totality,“ znel verdikt porotcov. Slovenskú premiéru *Služobníkov* dvakrát posunula pandémia, na jej nový termín sa čaká.

— jj —

Jeden svet o vážnych témach aj s humorom

Desiatku slovenských a českých filmov v hlavnej súťažnej sekcii Slovensko a Čes-

ko za ľudské práva, ale aj ďalších vyše 30 dokumentov z celého sveta má v programe 21. ročník Medzinárodného festivalu dokumentárnych filmov Jeden svet. Koná sa od 5. do 11. novembra online. Nájdete ho na www.jedensvet.sk. V hlavnej súťaži uvedie festival v premiére novinku dokumentaristky Vladislavy Sárkány *To ta monarchia* či celovečerný debut Jakuba Julényho *Komúna*. Súťažiteľ bude aj *Neviditeľná* Maie Martiniak, *FREM* Viery Čákanyovej či *Raj na zemi* Jara Vojteka. „Dokumenty sme vyberali s ohľadom na dôležitosť a aktuálnosť témy, no prihliadali sme aj na atraktivnosť spracovania. Nachádzajú sa na celej škále od náročnejších po vhodné aj pre diváka ‚dokunováčika‘,“ pozýva divákov na festival jeho umelecká riaditeľka Diana Fabiánová. Jednou z aktuálnych tém, ktorá rezonuje v programe, sú klimatické zmeny. „V našej klíma-výberovke sú filmy, ktoré túto strašidelnú vážnu tému riešia cez filmovú poetiku, humor, úchvatné zábery, nadhľad i nasadenie vlastného života,“ hovorí Fabiánová. Jej slová ilustruje napríklad príbeh dvoch bratrancov, ktorí v jednej gréckej poľnohospodárskej dedinke spojili sily s miestnymi bábikami. Pestujú bioparadajky a produkty z nich vyvážajú do sveta. Čo je jedným z tajomstiev ich úspechu, napovedá názov filmu *Keď paradajky počúvajú Wagnera*. Festivalové filmy sa venujú aj rôznym politickým režimom, duševnému zdraviu, približia výzvy, ktoré prinášajú nové technológie, a zaostria aj na problém migrácie. Tej sa venuje aj workshop Filmom proti mýtom o migrácii. Tri študentské filmárske tímy sa na ňom zoznámia s témou a počas roka nakrútia pod lektorským vedením dokumentaristov Petra Kerekesa a Borisa Mitiča tri filmy, ktoré festival uvedie na budúci rok. V rámci sprievodných podujatí pripravili organizátori rôzne diskusie, klimatickú výstavu, momentálne prístupnú online na www.volba2050.world, či program pre filmových profesionálov Ekologická udržateľnosť filmových festivalov v kontexte COVID-19, ktorý vznikol v spolupráci so Slovenskou filmovou agentúrou.

— mak —

— text: Jaroslava Jelchová —

foto: Miro Nôta —

Kľúč k úspechu? Keď príbeh diváka zasiahne

Pôvodom slovenský filmový a televízny producent a distribútor Ján Mojto koncom 60. rokov emigroval do Nemecka. V 80. rokoch rozbehol úspešnú spoluprácu Koliby so štúdiami v Mníchove a patrí medzi najväčších neamerických producentov na svete. Rozprávali sme sa s ním pred galavečerom cien OTO (Osobnosť televíznej obrazovky), v rámci ktorého ho uviedli do Siene slávy.

Dá sa z aktuálnych trendov v oblasti produkcie a distribúcie filmov odčítať, ako bude vyzerat' výroba a šírenie audiovizuálnych obsahov napríklad o desať rokov? Ako do tohto procesu zasiahla pandémia?

Pandémia a s ňou spojená kríza priniesla nové problémy, ale zdôraznili sa ňou aj tie už existujúce. Európsky filmový, televízny a celkovo audiovizuálny priemysel bojuje s tým, s čím bojoval aj pred pandémiou. Výraznejšie sa ukázali jeho slabosti. Návštevnosť kín klesá už roky. To je štrukturálny problém, nielen problém pandémie. Pandémia ukázala silu amerických alebo neeurópskych platforiem a veľkú úlohu, ktorú hrajú v distribúcii programov. Európa nemá vlastnú SVOD platformu a európske producentské spoločnosti, respektíve európski producenti, sú pomerne malé. Zrejme sa zrýchli proces konsolidácie a vzniknú väčšie, kapitálovo silnejšie producentské jednotky. Ale pandémia hlavne ukázala, aké dôležité sú audiovizuálne obsahy. Všade na svete ľudia sedeli doma a svoj čas venovali vo väčšej miere pohyblivým obrázkom. Aj na európskej úrovni si v Bruseli uvedomili, že audiovizuálne programy, či už televízne, alebo filmy, nie sú len kultúrnym prvkom a nie sú dôležité iba preto, že sú súčasťou kultúry. Majú aj hospodársky význam, pretože zamestnávajú veľa ľudí. Súčasne sú aj nositeľmi hodnôt – priamo aj nepriamo, tým, čo rozprávajú a ako rozprávajú. Z tohto všetkého dnes prevláda vedomie, že to, čo robíme, teda výroba a rozširovanie programov, filmov, televíznych seriálov a tak ďalej, má pre spoločnosť veľký význam. Zdá sa, že kreatívny

priemysel bude jedným z centrálnych bodov nového päťročného hospodárskeho programu Európskej únie. Každý štát by mal mať záujem rozširovať svoju filmovú a televíznu tvorbu do sveta.

Aké príležitosti teda priniesla súčasná krízová situácia? Ktoré z nich sa týkajú aj slovenského filmového a televízneho priemyslu?

V každej kríze je aj nejaká príležitosť. Sú to dve súčasne prebiehajúce alebo súčasne existujúce roviny. Každý rečovú región alebo každý štát, každá krajina má svoj televízny a filmový priemysel. Vyrába v jazyku, ktorým sa tam hovorí, a je naň viazaný. Všetci sme však čoraz viac súčasťou určitého globálneho systému, pretože všetky prekážky rozširovania obsahu sú dnes prekonané. Pre každú krajinu to znamená na jednej strane úlohu uchovať si vlastnú výrobu, čo je, myslím, aj kultúrny cieľ a je to súčasťou európskeho politického povedomia. Filmy a televízne seriály sa nevyrábajú preto, aby sa režiséri zabávali a herci sa mohli ukazovať, má to oveľa väčší a dôležitejší význam. Na druhej strane je otázka, ako sa zapojiť a dostať do širšieho kontextu. Čím je krajina menšia, tým je to zjavne ťažšie. Holanďanom sa to podarilo. V 90. rokoch ako malá krajina nemohli vyrábať veľké televízne seriály, ale práve v Holandsku vtedy vznikli nové formáty, ktoré v posledných dvadsiatich-tridsiatich rokoch preberal skoro celý svet. Čiže otázku je, aké miesto si najst' v globálnom koncepte.

„Na produkcii je zaujímavé práve to, že spája rôznych ľudí, ktorí robia rôzne veci, a s ich pomocou a ich prostredníctvom môžete niečo dosiahnuť. Tvorím prostredníctvom ľudí, s ktorými spolupracujem.“

Existuje recept, ako úspešne vyrábať a distribuovať audiovizuálny obsah do celého sveta?

Keby mi niekto v mojej firme povedal, že má kľúč k úspechu, okamžite by som mu odporúčal, aby išiel robiť niekam inam. Recept neexistuje, pretože všetky recepty spočívajú na minulosti. Úspech v minulosti obsahuje iba časť kľúča k úspechu v budúcnosti. Programy potrebujú približne dva roky medzi myšlienkou a tým, keď sa dostanú k divákovi, možno osemnásť mesiacov, keď to ide rýchlo. V dnešnom svete sa za osemnásť mesiacov zmení tak veľa, že kto je dnes presvedčený o svojom budúcom úspechu, môže byť nakoniec nemilo prekvapený. Hoci recept neexistuje, existujú skúsenosti, na tie treba dať. Máme cit alebo pocit, ktorý možno nazvať sumou skúseností z minulosti. Potrebný je aj cit alebo zmysel pre príbehy, pre ich kvalitu. To, či sú aktuálne, závisí od doby, ide však o ich trvalejšiu platnosť. A nemusí to byť iba platnosť príbehov, ale napríklad aj platnosť postojov, z ktorých sa príbeh rozpráva. Myslím si, a hovorím to aj producentom, s ktorými spolupracujem, že vždy má zmysel robiť veci tak dobre, ako sa len dá. To je najdôležitejšou podmienkou a kritériom úspechu. Najväčším hriechom je, keď sa na to, aby niečo bolo čo najlepšie, neskúsi všetko, čo sa skúsiť dá, či už z pohodlnosti, alebo zo zbabelosti. Ostatné je už potom šťastie.

O aké audiovizuálne obsahy je z globálneho hľadiska záujem? Prečo ľudí priťahujú veľké epické príbehy alebo príbehy z histórie?

Ľudí priťahujú dobré príbehy. Nemusia byť veľké, musia byť zaujímavé. To, či sú historické, alebo súčasné, je v podstate jedno. Dnes, v 21. storočí, hrá producent podobnú úlohu, akú hrali v 19. storočí spisovatelia, ktorí písali romány na pokračovanie. Aby sme začali veľmi skromne, aj Tolstoj zverejšoval svoje romány týždenne a robil to preto, že to od neho redakcia očakávala. Aj keď ľudia zaujímajú príbehy, príbehov a vyrobených programov je na svete veľmi veľa. Prácou je dostať ich z národného vedomia do širšieho povedomia, motivovať ľudí, aby ich pozerali aj inde ako v krajine vzniku. Keď človek predáva programy, snaží sa pripravovať si pôdu pre svoj „tovar“. Môže to však robiť len vtedy, keď program, ktorý ponúka, na jednej strane zodpovedá určitým očakávaniam, ale na druhej strane vie aj prekvapiť. Nejde až tak o estetiku, ako skôr o spôsob rozprávania, zrozumiteľnosť, istú univerzálnosť a, samozrejme, výrobnú kvalitu. Takže je to aj otázka financií. Osobne ma zaujíma to, čo v našej firme aj robíme – vo väčších, alebo v menších európskych krajinách hľadáme programy a myšlienky, ktoré majú potenciál, aby z nich vzniklo niečo univerzálnejšie platné, aby vznikli programy, ktoré budú ľudia pozeráť aj inde. Najlepším príkladom z posledného obdobia sú španielske produkcie. Boli veľmi lokálne, ale svojou výrobnou kvalitou, hercami, kvalitou dialógov, scenárov a tak ďalej sa presadili v Európe aj vo svete bez toho, aby na to potrebovali veľké rozpočty.

Dá sa teda povedať, že sú obdobia, keď nejaká krajina zachytí v rámci produkcie vlnu a vyrába obsahy, o ktoré je záujem z globálneho hľadiska?

Áno, také boli napríklad škandinávske trilery. To bola jedna vlna, teraz je to španielska produkcia. Dôležité na tom je, že sa miestne alebo národné dostáva do širšieho povedomia, že sa snaží získať pozornosť a presadiť sa. To je dôkaz, že aj lokálne a národné témy sa za určitých okolností môžu presadiť vo svete.

V jednom rozhovore ste spomínali, že racionálne rozhodnutia idú ruka v ruku s intuíciou. Podľa čoho sa rozhodujete, či látka stojí za pozornosť a sfilmovanie? Rozhodujete sa ľahko?

Povahou sa rozhodujem ťažko, ale rozhodovať sa musím. Úlohu zohrávajú skúsenosti, tlak... Môj bývalý zamestnávateľ mi raz povedal, že najlepšie je nepriateľom dobrého. Vo filmovej výrobe sa v určitých okamihoch rozhodujeme nielen o tom, čo budeme robiť, ale o všetkom, čo súvisí s výrobou, a rozhodovať sa treba každý deň. Patrí to k mojej práci a je to už jej takou automatickou súčasťou, že si ani neuvedomujem, že rozhodujem. Neleží tak na mne ťarcha premýšľania o tom, že teraz sa rozhodujem.

To je ideálne.

Na to treba dlho žiť.

Niektoré vaše odpovede sa dajú aplikovať aj ako dobré rady do života.

To vlastne robíme, keď produkuje audiovizuálne obsahy. Hráme sa so životom. Vytvárame alternatívne životné modely, čo je aj zodpovednosť, pretože sprostredkujete →

životné prístupy, postoje a tak ďalej bez toho, aby to bolo didaktické. Pretože, keď niekto používa film nato, aby poučoval, je to nuda. Všetko, čo existuje vo fikčných svetoch, ale najmä postavy, ktoré ich obývajú, z niečoho vychádzajú, majú nejakú vlastnú podstatu, aj keď ju nepoznáme. Sprostredkovávajú a nesú hodnoty, ktorými sa dotýkajú ľudí. Ak existuje nejaký kľúč k úspechu, tak je v tom, keď sa príbehy a ich protagonisti ľudí dotknú. Či sa s nimi identifikujú, alebo ich odsúdia, musia sa ich emocionálne dotknúť.

„Hľadáme programy, ktoré majú potenciál, aby z nich vzniklo niečo univerzálnejšie platné.“

Ako študent ste mali ambíciu žiť sa tvorivo, písaním, po emigrácii prišiel zase pocit, že treba robiť niečo praktické, čím sa dá užiť. Spájajú sa v pozícii producenta tieto dve tendencie?

Nie. Sú to dve rozdielne veci. Producent a scenárista alebo režisér sú rôzne funkcie v jednom systéme. Myslím si, že je chyba, keď je režisér producentom, a rovnako si myslím, že nie je dobré, keď si producent myslí, že by bol lepším režisérom. Úlohy si treba rozdeliť. Toto je delená práca a tým je aj veľmi pekná. Potrebuje niekoho, kto ju drží pokope, a to je producent. Sám by však nemal preberať inú pozíciu a prácu iných, ani keby to zdôvodnil tým, že si režisér nerobí prácu dobre. V tom prípade mal vybrať niekoho lepšieho, nie suplovať ho. Aj písanie je iný druh práce. Na produkcii je zaujímavé práve to, že spája rôznych ľudí, ktorí robia rôzne veci, a s ich pomocou a ich prostredníctvom môžete niečo dosiahnuť. Tvorím prostredníctvom ľudí, s ktorými spolupracujem. Prácou producenta je v podstate pochopiť možnosti látky, možnosti ľudí, ktorí na nej pracujú, nájsť financie na realizáciu. Pochopiť, čo sa dá investovať, a z toho nakoniec niečo vznikne. A keď má človek šťastie, získa si aj divákov. ◀

— text: Jaroslava Jelchová —

Spojil filmársku elitu Koliby so Západom

Chcel sa živiť písaním, ale emigrácia jeho plány zmenila. „Zaujímalo ma písanie, chcel som sa stať básnikom. No myslel som si, že sa v žiadnom inom jazyku nebudem vedieť vyjadriť tak ako v slovenčine, a keď som v roku 1969 emigroval, akoby som stratil reč. V istom okamihu som sa rozhodol: zabudni na to, že budeš spisovateľom alebo novinárom, treba robiť niečo praktické. Vyštudoval som teda ekonómiu a začal pracovať v tejto oblasti,“ prezradil v rozhovore pre Film.sk rodák z Nitry. Ján Mojto (72) má na konte viacero ocenení, medzi nimi aj Rad Bieleho dvojkríža III. triedy.

Do sveta filmu a médií sa dostal v 70. rokoch, keď začal pôsobiť v mediálnej spoločnosti nemeckého podnikateľa Lea Kircha – Kirch Gruppe. V 80. rokoch stál za spolupracou západného Nemecka s bratislavskou Kolibou, ktorej výsledkom boli zaujímavé a úspešné tituly. Začalo sa to filmom *Tisícročná včela* (1983) Juraja Jakubiska, ktorý sa dostal na festival v Benátkach aj do zahraničných televízií. „Svoju úlohu zohralo aj presvedčenie, že na Slovensku je dostatok zaujímavých tvorivých ľudí, ktorí budú zároveň ochotní vopchať sa do korzetu definovaného nami. Paralelne s Jakubiskovou Tisícročnou včelou nakrúcal Martin Hollý Soľ nad zlato, čo je na Západe neznáma rozprávka. Bol to náš druhý projekt s Kolibou, ponúkli sme doň dvoch hercov, priniesli prvky, ktoré mohli byť zaujímavé aj pre západného diváka, a výsledkom bola veľmi pekná rozprávka, s ktorou sme išli priamo do televízie. Na základe toho vznikol nápad na sériu rozprávok,“ spomínal Ján Mojto. Takto vznikli napríklad *Kráľ Drozdia brada* (r. Miloslav Luther, 1984), *Falošný princ* (r. Dušan Rapoš, 1984), *Perinbaba* (r. Juraj Jakubisko, 1985), *Galoše šťastia* (r. Juraj Herz, 1986), *Mahuliena, zlatá panna* (r. Miloslav Luther, 1986), *O živej vode* (r. Ivan Balada, 1987), *Mikola a Mikolko* (r. Dušan Trančík, 1988), *Sedem jednou ranou* (r. Dušan Trančík, 1988) alebo *Šípová Ruženka* (r. Stanislav Párnický, 1990). Hoci nešlo o autorské projekty v tradičnom ponímaní, robila na nich slovenská filmárska elita a tvorcovia dokázali z témy urobiť oveľa viac, ako ponúkalo zadanie. Koprodukčná spolupráca bola navyše podmienená nielen možnosťou návštevy rodičov Jána Mojta v Nemecku, ale aj účasťou slovenských tvorcov na postprodukčných prácach v Mníchove.

„Čo sa týka slovenských režisérov, oni vychádzali z prostredia, kde bol režisér hlavným tvorcom, film bol jeho dielom. A v prípade týchto koprodukcí v podstate prijímali

zákazky. My sme išli na vec z iného konca – tu je žáner s určitými zákonitostami, limitovaná dĺžka, vyberali sme témy, zadávali podmienky. Stretali sa tu dva svety, no nemyslím ideologické. Išlo skôr o tradičné poňatie úlohy režiséra ako najvyššieho tvorca na jednej strane a producentský systém na strane druhej,“ približoval Mojto v roku 2015. „Napríklad časy nakrúcania boli určite dlhšie ako v Nemecku alebo vo Francúzsku, čas nemal v Československu takú ekonomickú hodnotu. No západoeurópski herci sa platia na dni, takže sme tlačili na hospodárnejšiu výrobu, čo je len jeden z rozdielov týchto dvoch svetov,“ dodal.

V 90. rokoch natáčal na Slovensku rozprávkovú sériu o princeznej Fantaghiro, v ktorej využili slovenské exteriéry. „Na Slovensku sa, žiaľ, Koliba stala objektom záujmu ľudí, ktorí mali iné zámery ako tvorbu filmov. Jej výrobná úroveň sa vytrácala, kým Barrantov sa po rôznych peripetiách vzhopil, a to vďaka americkým zákazníkom, ale aj preto, že v Česku sa tvorivá kontinuita až tak výrazne nenarušila. Dúfal som, že Slovensko sa dostane do pozície dobrého výrobcu a že k tomu môže dopomôcť aj prepojenie s Viedňou. Žiaľ, nebolo z toho nič,“ uzatvára Mojto.

V roku 1993 stál spolu s Vojtechom Hronom pri zrode slovenskej produkčnej spoločnosti Maya, ktorá výrazne ovplyvnila tunajšiu mediálnu scénu. Vlastnú spoločnosť EOS založil v roku 2002. V súčasnosti je majiteľom európskej mediálnej skupiny Beta Film s niekoľkými dcérskymi spoločnosťami. Sídli v Mníchove, ale pobočky má aj v iných mestách Európy, USA a Latinskej Ameriky.

Jeho spoločnosti produkovali alebo koprodukovali filmy ako *Pád tretej ríše* (2004), *Životy tých druhých* (2006), *Iný muž* (2008), *Liečiteľ* (2013) a *Nikdy neodvracaj zrak* (2018). Zo seriálov a minisérií sú to napríklad *Gróf Monte Christo* (1998), *Napoleon* (2002), *Vojna a mier* (2007), *Borgiovci* (2011 – 2013), *Gomora* (2014 – 2019) alebo *Babylon Berlín* (2017 – 2020). S RTVS a ďalšími európskymi televíziami koprodukoval napríklad aj minisériu *Mária Terézia* (2017 –), ktorej ďalšia časť sa aktuálne pripravuje. Ako veľký milovník hudby sa Ján Mojto venuje aj výrobe a vydávaniu videonahrávok s klasickou hudbou, dokumentárnych hudobných filmov a ďalších programov, koncertov, opier, ale aj baletných vystúpení. Prevádza aj takto zameranú televíznu stanicu. ◀

— text: Marek Urban / filmový teoretik
— foto: ASFK —

Prívetivý Milan Sládek

Milan Sládek – a v zásade je to celkom pochopiteľné – je film o Milanovi Sládkovi. Režisér, herec a vysokoškolský pedagóg je späť v našom prostredí s pomerne neprebádaným umeleckým druhom, a to pantomímou. No pozor, pantomímou, ktorá do bodky vzdoruje bežnému poňatiu pantomímy. Pantomímou, na ktorú sa nezabúda.

— Tvorba Milana Sládka je výrazne telesná, somatická – v prvom momente publikum vyslovene omráči, vtiahne do svojho sveta, nechá ho konšternovane hľadieť na ľudské telá na javisku, aby ho následne vyzdvihla svojou významovou bohatosťou. Publikum žasne nad expresívnym zobrazením figúr, hry s ľahkosťou transformujú zažitú kultúrnu a umeleckú stereotypy, provokujú, a keď sa publikum konečne dostane z opojenia, vzbudzujú kontroverziu. Z tohto krátkeho opisu je ľahko pochopiteľné, prečo je tvorba Milana Sládka medzinárodne uznávaná a prečo vznikla potreba nakrútiť o jej tvorcovi film.

— Film samotný však zlyháva v dvoch zásadných aspektoch. V prvom rade nedokáže filmovými prostriedkami vysvetliť, čím je tvorba Milana Sládka výnimočná. Hovoriace hlavy, samozrejme, povedia mnoho slov, no tieto slová nám neumožňujú zakúsiť ich obsah, sklzávajú po povrchu. Archívne materiály v tomto prípade sekundujú ako významovo prostá ilustrácia, hoci práve v nich sa skrýval potenciál, ktorý mohol vyvolať omračujúcu skúsenosť dokonalého zážitku, opísanú v úvode

tohto textu. Potrebovali by však väčší priestor a rovnocennú rolu vo vzťahu k hovorenému slovu, nehovoriac o chýbajúcom estetickom kontexte. Práve kontrast medzi Sládkovými hrami, obzvlášť tými, ktoré vznikali v osemdesiatych rokoch (*Carmen*, *Apocalyptic* či *Kráľ Ubu*), a typickou dobovou pantomímou najlepšie demonštruje ich unikátne postavenie vo svete umenia.

— Keďže necítíme, čím je tvorba Milana Sládka dôležitá, chýba motivácia, prečo by sme mu mali venovať pozornosť. Aby autor filmu tento nedostatok kompenzoval, volí odlišnú stratégiu: nepriorizuje umenie, ale umelca. A v tomto bode treba povedať, že film nedokáže vysvetliť ani to, čím je výnimočný Milan Sládek ako osobnosť. Film reprezentuje protagonistu ako prívetivého pána v rokoch, no táto konštrukcia, nech je akokoľvek upokojujúca, nám znemožňuje vidieť Sládkovu nekompromisnosť v autorskom výraze a jeho umeleckú i spoločenskú kontroverznosť. Vo filme sa pritom nezamýšľane objavujú momenty, ktoré mohli poslúžiť ako základ dramatického konfliktu. Sládek exponuje vytvorenie svojej najznámejšej hereckej postavy Kefku takto: „Bola to fi-

gúra, za ktorou som sa schovával. Nerobil som to ja, ale robil to Kefka.“ Tento rozpor medzi stvorením a jeho stvoriteľom poukazuje na možný nesúlad medzi prívetivým človekom a kontroverzným divadelným tvorcom. Nedozvedáme sa však, aký je Sládek v rôznych rolách. Aký je v role režiséra? Aký je v role vysokoškolského pedagóga? Aký je v role riaditeľa divadla? Ustupuje jeho prívetivosť v situáciách, keď potrebuje dosiahnuť vrcholný výkon svojich spolupracovníkov? Študentov? Na žiadnej z týchto konkrétnych otázok samo osebe nezáleží, ale ako celok upozorňujú na chýbajúcu plasticnosť vo vykreslení protagonistu, jeho svetlých a temných stránok (ktoré má každý z nás), čo by vzbudilo dramatické napätie, stupňovalo náš záujem a udržovalo pozornosť.

— Dramaturgickú pozornosť by si zaslúžila ešte minimálne jedna neustále sa vracajúca téma: odchod

zo Slovenska a návrat späť. Sládek odchádza z Bratislavy už ako študent, len aby sa o rok neskôr vrátil. Po okupácii núteno odchádza do Švédska a do Nemecka, po Nežnej revolúcii sa vracia už ako medzinárodne uznaný umelec. Napokon odchádza z Bratislavy do tretice, pozadie jeho odchodu je zamlčané a ani participantom vo filme sa o ňom hovoriť nechce. Film tak otvára množstvo otázok, no neponúka žiadne odpovede. Aký má Sládek vzťah k Slovensku? Prečo ho slovenská umelecká komunita nikdy neprijala? Z čoho pramenila jeho kontroverzia? A čo ho neustále ženie vpred? Nevieme. Na porozumenie tu chýba kľúč.

— *Milan Sládek* – a v zásade je to celkom pochopiteľné – je film o Milanovi Sládkovi. Nemôžeme sa s tým však uspokojiť. ◀

Milan Sládek (Slovensko, 2020) SCENÁR A RÉŽIA Martin Šulík KAMERA Richard Krívda HUDBA Nikolaj Nikitin, Luboš Šrámek
STRIH Marek Šulík ÚČINKUJÚ Milan Sládek, Milan Lasica, Jana Pogorieľová, Eva Mária Chalupová, Lubomír Feldek,
Ladislava Petišková, Vladimír Štefko, Helmut Scheier, Frank Meyer, Franz Bodo Gerono, Laurenz Leky,
Jochen Fassbender a i. MINUTÁŽ 92 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 8. 10. 2020

— text: Mariana Jaremková / filmová publicistka

— foto: PubRes —

Niečo zo Švankmajera

Film *Alchymická pec* režisárskej dvojice Adam Olha a Jan Daňhel začal vznikáť po skončení nakrúcania Švankmajerovej snímky *Hmyz*. Olha na nej spolupracoval ako kameraman a Daňhel ako strihač. Podľa textu anotácie tak vznikol priestor na „parazitický“ film.

Králičia nora

— Majster imaginácie Jan Švankmajer nás už od čias legendárnej *Rakvičkárne* (1966) vtahuje do surreálneho sveta. Ako keď sa prepadnete králičou norou. Svet podľa Švankmajera. Bizarný, snový, úchylný, plný obsesí, nočných môt. Nikdy nevzniká len na efekt – vizuálne, výbuch (temnej) surreálnej hravosti, vždy stojí na myšlienke a posolstve ako celku. Pre Švankmajera je však dôležitý proces. A dokumentárny film *Alchymická pec* má ambíciu tento proces zachytiť. No robí to bez toho, aby zbavil Švankmajerov svet čara. Divák má aj naďalej zostať okúzlený, hoci predtým videl majstrovi „pod ruky“. Adam Olha a Jan Daňhel vytvorili živý film – dynamický, hravý a súčasne osobný, až intímny.

Po špirále a späť

— Švankmajer hneď v úvode ironizuje filmové portréty a jeho sebaironia sa ako hravý prvok vinie celým filmom. Striedajú ju vážnejšie polohy, ktoré sa dotýkajú filmárovho privátneho života. Podstata Švankmajerovej tvorby je taktálna – a rovnako taktálny je aj tento film. Dotýka sa. S ľahkosťou, intenzívne alebo iba letmo. Umenia, tvorby, života. Snov, pocitov a myšlienok. Názov spoločnosti, kde vznikajú Švankmajerove filmy, je Athanor – meno dostala podľa renesančnej alchymistickej pece. Švankmajerovu divokú imagináciu podporuje pragmatizmus producenta Jaromíra Kallistu a trojuholník dopĺňa už zosnulá Švankmajerova manželka Eva, v ktorej Jan našiel nielen múzu, ale aj partnerku v živote i tvorbe. Intímne výpovede sú vo filme čoraz viac otvorené, bez autocenzúry vystupujú na povrch aj traumy a krízy. A my sme opäť vrhnutí do panoptikálneho sveta, ktorý je Švankmajerovou realitou. Bez chronologickej postupnosti sa tu v pohyblivých, rôzne sa preskupujúcich vrstvách prelína film, voľná tvorba, každodennosť, súkromie. A tvorcovia pritom stále zrozumiteľne a plynulo pridávajú ďalšie a ďalšie motívy.

Ich vzájomná previazanosť prirodzene zabraňuje entropii. Archívne materiály, ukážky z filmov, dokumentárne sekvencie, v ktorých navštívime napríklad Švankmajerov dom, plný bizarných vecí, artefaktov z Afriky či Océánie aj jeho vlastných výtvorov, v ktorom sa stretáva s inými surrealistami a kde po Evinej smrti zostal sám, to všetko funguje v synergii. Atmosféru podporuje aj snímanie dvomi kamerami – na video a na klasickú čiernobielu filmovú osmičku. Všetky tieto svety – minulé, presahujúce do súčasných – celkom prirodzene tvoria hravé puzzle.

Ceci n'est pas une pipe!

— A potom sme zrazu konfrontovaní s realitou a realitou ľudí, ktorí sa ocitnú na Švankmajerovom orbite: nakrúcanie, celý tvorivý proces. Sledujeme aj jeho reakcie pri inštalovaní výstavy jeho diel, na ktorej sa snažia návštevníkom vysvetliť, čo vidia. Pre surrealistu viac ako frustrujúce. A potom je tu ďalšia realita – paralelný svet archívnych filmov. Minulosť sa tak stretáva s prítomnosťou a film sa týchto prepojení skúma vo dotýka. Podobnú prácu s pamäťou sme videli už v Olhovom celovečernom debute *Nový život*. *Alchymická pec* má veľkorysú minútáž a ukazuje veľa, ale bez toho, aby odhalila to, čo má zostať tak trochu tajomstvom. Za Jana Švankmajera budú napokon aj tak vždy najlepšie hovoriť jeho filmy a divácka interpretácia a zážitok z nich budú vždy individuálne. ◀

Alchymická pec (Česko/Slovensko, 2020) RÉŽIA Jan Daňhel, Adam Olha KAMERA Adam Olha, Jakub Halousek, Jan Daňhel STRIH Jan Daňhel ÚČINKUJÚ Jan Švankmajer, Jaromír Kallista, Eva Švankmajerová
MINUTÁŽ 118 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 15. 10. 2020

Zrady zvodcu Mefista

Miniséria *Herec* vykresľuje atmosféru obdobia kultu osobnosti v Československu i problém vzťahu jednotlivca a moci. Pri tomto projekte sa spojili dve verejnoprávne televízie, českí scenáristi so slovenskou produkciou a zabehnutým realizačným tímom okolo režiséra Petra Bebjaka.

— text: Katarína Mišíková / filmová teoretička —
foto: © Česká televize — Autor: Zuzana Panská —

— Reflexia dvoch totalitných režimov je tematickou konštantou českej i slovenskej verejnoprávnej televízie. Avšak zatiaľ čo v Česku môžeme vidieť systematický záujem o históriu v seriálovej dramatickej tvorbe, na Slovensku sa prejavuje o čosi menej nápadne v oblasti non-fiction a skôr v pozadí iných projektov o dejinách (napr. *Celuloid Country*, *Prvá*, *Fetiše socializmu*). Rozdiel v šírke diváckeho zacielenia je zásadný. *Herec* má šancu túto medzeru preklenúť vďaka kultivovanej realizácii, výbornému obsadeniu a vďaka tomu, že stavia na osvedčených konvenciách, ktoré ozvlášťujú len mainstreamovo akceptovateľnou mierou škandálnosti.

— Príbeh Stanislava Lánika, ktorého otec padol pri Tobruku a matka zomrela vo väzení, kam ju dostalo krivé obvinenie zo stykov s dôstojníkom SS, nechce inovovať štandardizovanú reprezentáciu 50. rokov. Nevyjasnené „samovraždy“, udávanie a zatýkanie, umenie slúži ideológii. Tí, ktorí režimu vyhovujú, majú výhody. Tí so zlým triednym pôvodom sa musia proletarizovať a žijú v strachu o vlastnú existenciu. Práve k takým patrí Standa, postava priznane inšpirovaná dvoma protichodnými predobrazmi z reality: Vítězslavom Vejražkom, bývalým šéfom činohry pražského Národného divadla a spolupracovníkom ŠtB, a Eduardom Cupákom, hercom, ktorý mal pre homosexualitu problémy s komunistickým režimom. A potom je tu podprahová fikčná inšpirácia *Mefistom*

Istvána Szabóa: hercom, ktorý v období tretej ríše obetoval túžbu stáť na javisku svoj svetonázor aj vzťahy a sám seba presvedčil, že konal v mene vyššieho dobra.

— Aj *Herec* sa napája na rad filmových a televíznych diel nedávneho obdobia. Z *Českého stoley* si berie jednu kapitolu z histórie republiky, z *Bohémy* zase postup fikcionalizácie osudov českých hercov, z *Rédla* snahu o historickú výpoveď prostredníctvom špiónážnej zápletky, z *Tomana* ambivalentného antihrdinu 50. rokov a ilustráciu archívnyimi zábermi, zo *Šarlatána* motív zrady a motív homosexuality (mimochodom, celkom inak prítomný aj v *Rédlovi*)... Pochopiteľne, nejde o priame inšpirácie, ale do *Herca* sa nemôžu nevpisovať iné výpovede o minulosti. Tento efekt povedomosti sa neprejavuje pozitívne, keď ide o opakovanie už zažitých schém v typológii postáv či motívoch zápletky.

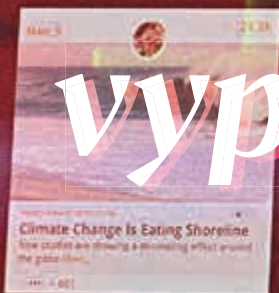
— Rozprávanie je postavené na vývojovom oblúku anatómie zrady. Standa má byť ambivalentný charakter: obeť režimu i jeho prisluhovač. *Herec*, ktorý svoju postavu tvorí, i figúrka, ktorou hrajú iní. Ide z jednej úlohy do druhej. Zatiaľ čo v prvom diele sa stále kontroluje v zrkadlách a odrazoch a v druhom sa snaží podať výkon, ktorý bude vyhovovať tým, čo sa dívajú spoza zrkadiel, v treťom diele už zo svojej roly vypadáva. Tri zrady tohto *Mefista* majú mať účinok prekvapujúceho zvratu, ale darí sa to, len keď sa rozprávaním reguluje prístup diváka k informáciám

a zatajuje sa dvojaká hra hlavného hrdinu. Efekt prekvapenia by mal posilniť ambivalentnosť hlavnej postavy. Rovnako ako paralely medzi zradcom a obeťou. Pendantom Standu je jeho sestra Anežka, ktorá prechádza zdánlivo podobnými skúsenosťami ako jej brat, nie však pre kolaboráciu, ale pre odpor proti komunistickému režimu. Natíska sa však otázka, aká je motivácia Standových činov. Vraj netúži po inom ako po divadle. Ale príbeh skôr naznačuje, že jeho motorom je strach vyvolaný zlým pôvodom a sexuálnou inakosťou. Táto viktimizácia zradcu tak v konečnom dôsledku mení ambivalentný charakter na osobnosť v procese rozpadu: zatiaľ čo na konci prvého dielu venuje divákovi sebavedomý i sebareflexívny pohľad do kamery, v závere tretieho dielu ho vidíme umenšeného a od chrbta so sklonenou hlavou. Standov *Mefisto* je tak skôr polutovaniahodný ako démonický. A málo nuansovane sú portretované aj iné postavy: zásadová Anežka a jej morálne čistý priateľ, sused plný nízkej zloby, udatváčská karieristka z divadla, brutálny ruský plukovník... Z tohto radu jednorozmerných postáv vystupujú len vedľajšie charaktery takmer otcovského riadiaceho dôstojníka ŠtB a zvedeného vojnového hrdinu Kempného. Mnohé

dialógy a situácie sú priam proklamatívne, pokiaľ ide o čierno-bielosť doby a charakterov, na druhej strane samotná špiónážna intriga je slabo prepracovaná a akosi ťažko uveriteľná.

— O *quality TV* tak z hľadiska úrovne dramatického spracovania ťažko hovoriť. *Hercovi* však hrá do karát jeho realizačná interpretácia, zameraná na zdôrazňovanie hry reality a fikcie. Režisér Bebjak s kameramanom Žiaranom a strihačom Kráľovským aranžujú tie najpôsobivejšie scény na hrane javiska a skutočnosti, sveta pred a za kamerou, autentickej expresie a hereckej masky. Bez výraznejšej formálnej exhibície na to využívajú početné zrkadlá, priestory, skryté a otvorené priestory, rozostrené popredie či pozadie i geometriu socialistickej architektúry. Práve ich tvorivý vklad do *Herca* (mimochodom, rovnako ako scenáristická participácia Mira Šifru na *Rédlovi*) dokazuje, že absencia kvalitnej televíznej dramatiky nie je problémom kreatívnej nedvížnosti slovenskej audiovizie, ale skôr inštitucionálnej komótnosti našej verejnoprávnej televízie, ktorá z vlastnej iniciatívy vyprodukuje akurát tak *Nera a Senecu* namiesto relevantnej – nech už akokoľvek zjednodušujúcej – dramatickej reflexie dejín. ◀

Herec (Česko/Slovensko, 2020) RÉŽIA Peter Bebjak SCENÁR Petr Bok, Pavel Gotthard KAMERA Martin Žiaran STRIH Marek Kráľovský HUDBA Juraj Dobrákov HRAJÚ Jan Cina, Jenovéfa Boková, Emília Vášáryová, Martin Finger, Adrian Jastraban, Jan Nedbal, Luboš Veselý, Judit Bárdos MINUTÁŽ 3 časti, spolu 238 min. HODNOTENIE ●●● PREMIÉRA ČT1 11., 18. a 25. 10. SLOVENSKÁ PREMIÉRA Jednotka 15., 22. a 29. 11.

Džin vypustený z fláše

Dokument Jeffa Orlowského Sociálna dilema patrí momentálne na Netflixe k najsledovanejším. Nie pre svoju kvalitu. Ani nie preto, že by na podobnú tému nevznikli lepšie (Great Hack, Lo and Behold). Skôr preto, že Netflix sám skvelo využíva mechanizmy (napr. odporúčacie algoritmy), ktoré snímka kritizuje.

Sociálna dilema sa zameriava na rôzne negatívne dôsledky používania takzvaných sociálnych médií. Jednotlivých tém či problémových oblastí je množstvo a každá by si zaslúžila samostatný článok. Falošné účty na Facebooku, fingované komentáre od botov, hoaxy, fake news, zasahovanie cudzích štátov do demokratických volieb. Zhromažďovanie dát o používateľoch a ich využívanie na precízne cielenie reklamy aj politickej manipulácie. Závislosť, traumy moderátorov obsahu, ktorí sa musia pozeráť nielen na miliardy fotografií mačiatok, ale aj na samovraždy, vraždy, mučenie – temné splašky internetových zákutí, či vplyv na duševné zdravie (vzrastajúci počet samovražd tínedžerov). Alarmujúca je napríklad nová diagnóza snapchatová dysmorfia: deti chcú plastiku, aby sa viac podobali vlastným upraveným selfie. Najväčšiu pozornosť venuje dokument psychologickému dizajnu nových médií, ktoré sú údajne schopné hacknúť našu myseľ. Ide o funkcie ako push notifikácie, nekonečné skrolovanie, autoplay na YouTube alebo ironicky na Netflixu či upozornenia, že niekto sa podelil o náš príspevok alebo ho komentoval. Tieto prvky majú za cieľ udržať nás online čo najdlhšie, aj keď to nie je v našom záujme.

Podobne ako v dokumente *Great Hack* o škandále

so zneužívaním dát spoločnosťou Cambridge Analytica aj tu sú kľúčové výpovede insiderov, ktorí konvertovali na kritikov technologického priemyslu. Vo filme vystupuje napríklad spoluautor tlačidla Like Justin Rosenstein, spoluvorca systému na odporúčanie videí na YouTube Guillaume Chaslot alebo jeden z prvých investorov Facebooku Roger McNamee. Ústrednú rolu má Tristan Harris, bývalý etický dizajnér Google a zakladateľ Centra pre humánne technológie, autor konceptu dobre stráveného času – mnohé aplikácie vám dnes ukazujú, koľko času pri nich trávite, a navrhujú zlepšenie životosprievy. A sú tu, samozrejme, aj akademici: harvardská profesorka Shoshana Zuboff, autorka knihy *The Age of Surveillance Capitalism*, počítačový vedec Jaron Lanier (*Ten Arguments for Deleting Your Social Media Accounts Right Now*, Desiat dôvodov, prečo ihneď zmazať svoje kontá na sociálnych médiách) či psychológ Jonathan Haidt.

Dokument kombinuje klasické hovoriace hlavy, observačné vsuvky, spravodajské klipy a ilustratívne animácie s hranými pasážami, v ktorých sledujeme „bežnú“ americkú rodinu a jej dramatické nažívanie s informačnými technológiami. Samozrejme, nechýba dlhý úvod zložený z krátkych „highlightov“, strihovej montáže ti-

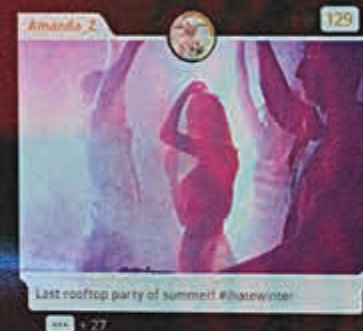
tulkov z televízneho spravodajstva a podobne – typická dramaturgia moderného dokustorytellingu.

Hraná časť predstavuje dramatizáciu rôznych problémov spojených s prienikom sociálnych médií do spoločnosti. Problematický je v nej najmä pokus o ilustráciu algoritmických procesov, na základe ktorých fungujú. Algoritmy prezentuje ako trojicu živých kvázi ľudských aktérov „v pozadí“, ktorí usilovne zásobujú tínedžera Bena online obsahom podľa jeho sklonov a inklinácií skrytých aj jemu samému. Takáto vizualizácia, aj keď ju divák (dúfajme) neberie doslovne, vyvoláva falošný dojem, že programy sú individuá s konkrétnymi nekalými úmyslami. Negatívne (ale aj pozitívne) dôsledky pritom vyplývajú jednoducho z morálne indiferentných optimalizačných mechanizmov vlastných tzv. ekonomike pozornosti, nie z diabolských zámerov. Prírovnanie Facebooku k 2,7 miliardám *Truman Show* sedí len čiastočne. Na rozdiel od nej tu totiž nie je žiadna réžia s konkrétnymi pokynmi, ale iba automat, mechanický program autonómne vykonávajúci inštrukcie. Je mu jedno, či nám naservíruje zábery mačiatok, alebo výzvy na rasové násilie. Jeho cieľom je ponúk-

Sociálna dilema (The Social Dilemma, USA, 2020) SCENÁR A RÉŽIA Jeff Orlowski KAMERA John Behrens HRAJÚ Skyler Gisondo, Kara Hayward, Vincent Kartheiser, Marty Lindsey MINUTÁŽ 93 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PLATFORMA NETFLIX

— text: Daniel Kováčik /
literárny a filmový kritik

— foto: NETFLIX —

Nové rámce, star(onov)ý obsah

VŠMU nedávno, hoci s vročením 2019, vydala kolektívnu monografiu autorov z katedry audiovizuálnych štúdií *Súčasná filmová teória I. Nové rámce, iné problémy*. Názov zľahka pripomína trojdielny korpus textov francúzskej Novej histórie z roku 1974 *Faire de l'histoire (Robiť dejiny)* s podtitulmi *Nové objekty, Nové prístupy* a *Nové problémy*. Rímska jednotka zasa naznačuje, že na projekte sa ďalej pracuje.

— Monografiu tvorí úvod zostavovateľky Jeleny Paštékovej a sedem textov rôznej dĺžky i záberu. Martin Ciel v úvodnej štúdii *Nové paradigmy, zmena systematick* napriek úmyslu zmapovať, ako sa vplyvom nových médií a digitalizácie menili teoretické koncepcie, prináša ďalší prehľad dejín filmových teórií, ktoré učí na KAS už viac ako desaťročie. S výnimkou pár esejistických, dobre čitateľných strán, napríklad o znejasnení reality a fikcie v nových médiách, a s ponorom do Doleželovej teórie fikčných svetov skáče od Balázsa k Baudrillardovi, od Wittgensteina k Welschovi či od Mihálka k Jostovi a opakuje systematické delenie teórií, ktoré priniesol už Casetti, hoci ho dopĺňa aj o Helmanovú či Lotmana. Viac než čokoľvek iné chýba tejto rozsiahlej štúdii koncepcia a usporiadanosť. S rozvrhnutím textu mala problém aj Zuzana Mojžišová, ktorá v abstrakte svojej štúdie *Zrkadlo zrkadla v zrkadle I.* avizuje, že sa bude venovať aplikácii vlastného konceptu tzv. reprezentačnej triády na tri staršie slovenské filmy prinášajúce obraz Rómov. V úvode textu síce pojem pôsobivo vysvetľuje na príklade rôznych typov zrkadlenia vedúcich až k deformácii subjektu/objektu, no vzápätí sa ponára do dlhého exkurzu o podmienkach života rómskeho etnika na území strednej Európy od 30. rokov až po rok 1989. Na analýzu filmov jej už priestor v knihe (alebo čas na písanie) nezvyšil...

— V porovnaní s prvými dvoma štúdiami pôsobí strohý prehľad historickej a filmologickej reflexie o filmových prameňoch v texte Moniky Mikušovej až osviežujúco. *Archívny filmový materiál ako historický dokument I.* je jasne štruktúrovaný a na čitateľov v ňom nestriehnu odbočky ani prepadliská. Autorka sumarizuje doterajšie výskumy na danú tému, prináša klasifikácie prístupov k filmovým prameňom a poukazuje na potrebu ich kategorizácie. V závere načrtáva problémy, ktoré na his-

torikov číhajú v ére nových médií, napríklad v podobe digitálnej manipulácie filmových dokumentov. Je škoda, že práve túto tému nerozoberá podrobnejšie.

— Katarína Mišíková a Martin Palúch v ďalších dvoch štúdiách úroveň monografie stabilizujú. Ich texty sú jasne koncipované, zručne napísané a majú podobný teoretický základ: kombinujú sa v nich kognitivistické teórie so semiopragmatickým prístupom, vďaka čomu pôsobia takmer ako súrodenci. Mišíkovej *Filmový divák, príbeh, fikcia a hybridné filmy* najskôr zhrňa kognitivistické výskumy vnímania fikčného a nefikčného filmu divákmi, prepája ich s Doleželovou teóriou fikčných svetov a napokon pridáva semiopragmatický pohľad na fikciu. V závere poukazuje na to, ako na diváka pôsobia filmy s nefikčnými aj fikčnými prvkami, a pomáha si presne zvolenými, hoci analyticky už trochu ošúchanými slovenskými príkladmi, ako *Slepé lásky*, *Až do mesta Aš* či *Koza*. Text Martina Palúcha *Divák, emócie a narácia v dokumentárnom filme* je o čosi menej elegantný – ide o kompiláciu postavenú na kruhovej argumentácii –, no prináša cenný pohľad na afektívny potenciál dokumentárnych filmov i možnosti jeho skúmania.

— Najväčším prekvapením bol pre mňa text profesijne najmladšieho autora Marcela Šeda. Jeho košatá esej *Obrazové reprezentácie v predinternetovej a digitálnej ére* je vlastne realizáciou nenaplneného zámeru Martina Ciela z prvej štúdie. Šedo tak trochu na spôsob francúzskych esejistov (Virilio, Lipovetsky) neprináša akademický prehľad koncepcií iných autorov, ale vstrebáva ich, parafrázuje a syntetizuje. Vďaka tomu sa mu darí vidieť problematiku umeleckého zobrazenia zároveň v dejinnej perspektíve i cyklicky, a hoci sa s viacerými jeho tvrdeniami, najmä v závere, dá polemizovať, jeho text bol pre mňa vrcholom knihy.

— Monografiu uzatvára trochu školsky postavený

text Erika Bindera, venovaný opäť Doleželovi a fikčným svetom vo filme. Autor sa podobne ako Šedo usiloval o interdisciplinárny pohľad, keď sa pokúsil (až ná pár nepresností) prepojiť teóriu fikčných svetov s matematickými modelmi či teóriami z kvantovej fyziky.

— Celkovo však možno povedať, že slovenský pohľad na súčasnú filmovú teóriu ostáva v zajatí starších koncepcií: menej zachytáva stav súčasného filmologickeho myslenia než to, čomu sa autori s výnimkou nedávnych absolventov venujú dlhodobo. ◀

Jelena Paštéková, ed.: *Súčasná filmová teória. Nové rámce, iné problémy* (VŠMU, Bratislava, 2019, 256 strán)

Maďarskí filmoví a divadelní študenti bránia autonómiu univerzity

Študenti Univerzity divadelných a filmových umení v Budapešti (SZFE) vedú už niekoľko týždňov intenzívny protest, ktorý je jedným z najväčších prejavov nesúhlasu s konaním vládnej strany Fidesz. Kauza SZFE sa začala ešte v lete tohto roka, keď vláda Viktora Orbána zmenila zákon o vysokých školách a viaceré inštitúcie zverila do rúk tzv. nadácií. Tie majú zverenú inštitúcie kontrolovať a prostredníctvom dozorných rád vymenovaných vládou aj riadiť. Týmto krokom boli demokraticky zvolené senáty pripravené prakticky o všetky relevantné právomoci. Na čelo SZFE sa dostali sympatizanti vládnej strany, zväčša z úplne iného prostredia, než je umenie a kultúra. To vyvolalo vlnu odporu medzi študentmi aj pedagógmi, ktorí buď dali hneď výpoveď, ako napríklad režisérka Ildikó Enyedi, alebo vstúpili do štrajku. Poslucháči umeleckej školy s viac ako 150-ročnou históriou sa v škole v septembri zabarikádovали a rozhodli sa ju nevydať do rúk novej dozornej rady. Na jej čele je Attila Vidnyánszky, riaditeľ Maďarského národného divadla a spriaznenec maďarského premiéra, podľa ktorého by sa škola mala viac otvoriť kresťansko-národným ideám. V priebehu niekoľkých mesiacov zorganizovali študenti viacero demonštrácií a podujatí. Naposledy to urobili 23. októbra na výročie maďarskej revolúcie z roku 1956, keď ich v uliciach Budapešti podporila aj verejnosť a protestovalo tam asi 10-tisíc ľudí. Študentskú iniciatívu na obranu autonómie svojej alma mater pred politickými vplyvmi podporili aj viaceré známe osobnosti z domácej umeleckej scény a významné inštitúcie; list vyjadrujúci podporu im adresovali aj slovenskí umelci maďarskej národnosti. Formou listu ich podporili aj svetoví umelci, ako herečky Cate Blanchett, Helen Mirren, režiséri Peter Brook, Paweł Pawlikowski, Stephen Frears, Stephen Daldry a mnohí ďalší.

— 25 —

Vary 54½ nebudú

Podujatie 54½ MFF Karlove Vary, ktoré v Česku plánovali na termín 18.-21. novembra, napokon nebude. Organizátori najprestížnejšieho českého filmového festivalu chceli akciou aspoň symbolicky nahradiť 54. ročník MFF, ktorý sa v lete takisto nekonal kvôli pandémie. „Keď sme ohlásili mimoriadny 54½ MFF Karlove Vary, stretli sme sa s množstvom nadšených ohlasov, ľudia sa do Varov tešili v netradičnom čase. Mrzí nás, že ani túto akciu nemôžeme usporiadať, ale v súčasnosti je zdravie absolútnou prioritou,“ povedal prezident karlovarského festivalu Jiří Bartoška.

— red —

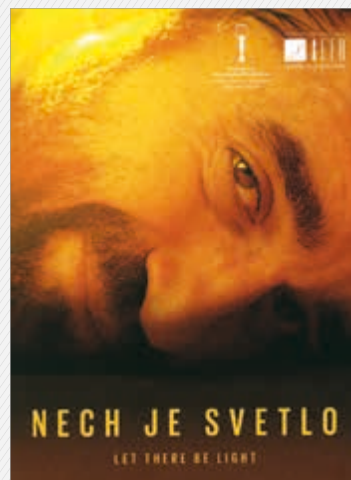

Kino-Ikon 1/2020

(ASFK, VŠMU v spolupráci so SFÚ, Bratislava, 2020, 273 strán)

Aktuálny *Kino-Ikon* otvára text mediálneho analytika Miroslava Vlčka. Analyzuje 10 rokov pôsobenia Audiovizuálneho fondu vo vzťahu k domácej dokumentárnej tvorbe pre kiná a venuje sa aj producentským taktikám. Štúdia českej estetiky Terezy Hadravovej sleduje prístupy a zámery editorov trojice zborníkov venovaných kinematografickej filozofii. V uvažovaní o vzťahu filozofie a filmu pokračuje v rozhovore s nemeckým mediálnym teoretikom Berdom Herzogenrathom. Filmový teoretik Martin Palúch píše o tvorbe Volkera Schlöndorffa, najmä o období, keď nakrúcal aj na Slovensku film *Michael Kohlhaas* (1969) s Ivanom Palúchom. V pútavom texte, ktorý v čísle dopĺňa rozhovor so Schlöndorffom, nechýbajú drobné kuriozity. Obsiahlu analýzu audiovizuálneho fenoménu Karel Gott ponúka text Petry Hanákovéj a rovnaká rubrika Dvojdotyk prináša pohľad shakespearologičky Jany B. Wild na filmový muzikál *Mamma Mia* (2018) ako na feministický prepis Shakespeareovej *Búrky*. Číslo ponúka aj rozhovor o experimentálnom filme s Martinom Blažičkom či recenziu Petra Michaloviča na film Ivana Ostrochovského *Služobníci* (2020). Súčasťou *Kino-Ikonu* je aj občasník poslucháčov audiovizuálnych štúdií na FTF VŠMU *Frame*.

— mak —

Nech je svetlo

(Magic Box Slovakia)

Druhý celovečerný hraný film Marka Škopa vznikol v slovensko-českej koprodukcii. Milan má tri deti, a aby zabezpečil svoju rodinu, chodí pracovať do Nemecka. Na Vianoce prichádza domov a zisťuje, že jeho starší syn je členom polovojenskej mládežníckej skupiny. Chlapec je zapletený do šikanovania a smrti spolužiaka. Otec sa musí rozhodnúť, čo urobiť. Dej filmu sa síce odohráva v malej obci, ale život v nej odzrkadľuje to, čo trápi celú krajinu, či už sú to rodinné a medzigeneračné problémy, šikana, nacionalizmus, korupcia v polícii, homofóbia, xenofóbia a mládežnícka domobrana, alebo postavenie a vplyv katolíckej cirkvi... Premiéru mal film vlani na MFF Karlove Vary, odkiaľ si odniesol Zvláštne uznanie ekumenickej poroty a cenu pre najlepšieho herca (Milan Ondřík). Úspešný bol i na ďalších zahraničných festivaloch a doma sa stal filmom roka a získal päť cien Slnko v sieti. Film je na DVD s obrazom vo formáte cinemascope, so zvukom DD5.1 a DD2.0, s voliteľnými anglickými, francúzskymi, talianskymi, španielskymi, chorvátskymi, českými titulkami a slovenskými titulkami pre nepočujúcich a s audiokomentárom bez bonusov.

— mu —

Pardon, nezastihli sme vás

(Magic Box)

Britský režisérsko-scenáristický tandem Ken Loach a Paul Laverty aj vo svojom ostatnom filme „nastavuje zrkadlo“ ďalšiemu zo sprievodných javov tzv. neustáleho posúvania životnej úrovne smerom nahor. V centre jednoduchého príbehu stojí rodina ostrelovaná ekonomickými i vzťahovými projektmi. Hlava rodiny Ricky práve začína pracovať na živnosť ako kuriér s nádejou, že konečne výrazne zníži dlhy. Hrdosť mu nedovoľuje ostať na podpore, preto sa vrhá do neistých vôd samostatne zárobkovo činnnej osoby. Inými slovami – stáva sa otrokom na plný úväzok bez možnosti záchran v sociálnej sieti. Loach sa opäť sústreďuje na poctivých malých ľudí, bojujúcich o vlastné šťastie so systémom, ktorý je na hony vzdialený od proklamovanej spoločenskej efektívnosti a pragmaticky monetizuje produktívnu ľudskú jednotku až do jej úplného vyčerpania. Druhý Loachov film, ktorý vyšiel na DVD v našej distribúcii, prichádza v rámci edície Be2Can. Tradičný digipack obsahuje film v anamorfnom obrazovom formáte 1,85 : 1, pôvodné znenie a české titulkky bez bonusovej výbavy.

Gentleman

(Magic Box)

Než začal Guy Ritchie nakrúcať hollywoodske blockbustery, osviežil britskú filmovú scénu dvoma klasickými gangstersko-komediálnymi opusmi s príznačnými názvami *Zbal' prachy a vypadni* a *Podfu(c)k*. V uplynulom roku sa popri nakrúcaní ďalšieho komerčného trháku pokúsil vrátiť ku koreňom. Dal dohromady ansámbel osvedčených hereckých hviezd a sľubne sa rozvíjajúcich talentov a vo svojej domovine realizoval oddychovú snímku s jediným zámerom – pobaviť. V spomínaných filmoch dokázal Ritchie elegantne zharmonizovať epizodické, časovo i priestorovo nespojité rozprávanie, ktoré sa vo výsledku zlieva do vtípnej a vypointovanej mozaiky. V *Gentlemanoch* rámcuje tento tarantinovský patent akýmsi retrospektívnym „filmom o filme“, ktorý nezadržateľne posúva pomerne svižnú zápletku smerom k opulentne prekombinovanému záveru. Ani tento divácky vďačný príbeh neobdaril DVD distribútor bonusovými materiálmi. Záujemcovia nájdu na disku iba film v anamorfnom širokouhlom formáte, v originálnom znení s českými titulkami a s českým dabingom.

— Jaroslav Procházka —

čo robia

Katarína Kerekesová

[animátorka a režisérka]

Práve sme poslali do tlače knihu **Websterovci 3**. Prvýkrát predbehla filmové spracovanie. Epizódy, ktoré tvoria knižné kapitoly, sú ešte vo výrobe a premiéra ich len čaká. Práca na filmových **Websterovcoch** je teda mojou hlavnou pracovnou náplňou. Tentoraz sme sa rozhodli vytvoriť z nich celovečerný formát spoločným prepojavacím príbehom. Čaká nás aj rozbeh výroby nového televízneho špeciálu *Mimi & Líza – Záhrada*. A rastie nám aj niekoľko nových potrebných tém, ktoré priniesla táto zvláštna doba. Za všetkých mojich kolegov – sme vďační, že môžeme ďalej pracovať napriek aktuálnym podmienkam.

Teodor Kuhn

[srežisér]

Korona prišla, práve keď som si vzal polročnú dovolenku na písanie scenára. Sedel som doma bez príjmu a trápil sa nad prázdny papierom. Okrem epidémie nič nové. S textom ma vzali na ScripTeast. Konzultujem s režisérom seriálu **Most!** a producentkou filmu **Homár** Jorgosa Lanthimosa. Seba-vedomiu to nepridáva, ale scenár hádam bude držať pokope. A v tvorivom vákuu som si povedal, že chcem robiť reklamu. Chýbala mi práca na pláči. Aj keď si zo školy pamätám, že komercia je zlo, u nás neexistuje lepší spôsob, ako sa zlepšiť v remesle. Točiť spoty je vlastne to isté ako tímovky – vždy nový tím, nové zadanie, tvrdý deadline – a šanca niečo sa naučiť. Takto nejako sa ten život poskladal a už mi dlho nerobil takú radosť.

Miriam Struhárová

[scénografka a kostýmová výtvarníčka]

Aj keď sa zdalo, že toto leto budem mať po dlhom čase prázdniny na dedine s rodinou, prišiel mi ešte v máji do cesty film. Tak trochu na poslednú chvíľu som sa musela rozhodnúť, či to vziať, ale stačilo mi jedno stretnutie so scenáristom, režisérom a producentom v jednej osobe Rastom Borošom a bola som rozhodnutá do toho ísť. S odstupom času môžem dokonca povedať, že film **Čierne na bielom koni** som dostala za odmenu. Mala som pocit voľnosti v tvorbe nielen v prípravnej fáze, ale aj v procese, keď som mohla slobodne meniť veci k lepšiemu na základe vlastnej intuície, estetiky, ale aj situácií a náhod, ktoré sa udiali na natáčaní.

Slovenské filmy uvádzajú ich tvorcovia

Prehliadka zameraná na prezentáciu a podporu slovenskej kinematografie sa mala uskutočniť ešte na jar a do náhradného jesenného termínu takisto zasiahli protipandemické opatrenia. Bez tradičných sprievodných podujatí, ako sú diskusné panely, semináre a besedy, ktoré organizátori presunuli na neskorší termín, a so zredukovaným programom, našla svoje miesto v online prostredí. Ponúka výber z ocenených filmov 10. ročníka národných filmových cien Slnko v sieti. Filmy sú obohatené o krátke videá s tvorcami. V novembri na divákov ešte čakajú *Amnestie* (r. Jonáš Karásek) ako najúspešnejší film, čo sa týka počtu cien, aj najlepší animovaný film *Šarkan* (r. Martin Smatana), najlepší dokument *Dobrá smrť* (r. Tomáš Krupa) a najlepší hraný film *Nech je svetlo*, ktorý získal aj cenu za réžiu pre Marka Škopa a ceny pre hlavných hereckých predstaviteľov. Organizátormi prehliadky sú Slovenská filmová a televízna akadémia a Slovenský filmový ústav. Filmy premieta online platforma Kino doma.

6. TÝŽDEŇ SLOVENSKEHO FILMU / 20. 10. – 10. 11.
/ Kino doma (kiná Lumière, Úsmev, Fontána, Iskra, Tatran) / www.kino-doma.sk

Ponuka hravého filmového vzdelávania

Projekt Asociácie slovenských filmových klubov (ASFK) Filmový kabinet deťom (FKD) sa zameriava na hravé filmové vzdelávanie najmladších divákov. Súčasná situácia nedovoľuje, aby sa odohrával v kinách, za divákmi však príde v online podobe a môžu sa doň zapojiť triedy v rámci vyučovania. „Pre prvú vlnu pandémie musela ASFK zrušiť všetky naplánované workshopy FKD od marca do júna. Keďže sa

pre opatrenia zatvorili kiná aj na jeseň, veľmi nám chýbali deti a ich zvedavé otázky. Rozhodli sme sa nájsť možnosť, ako sa im priblížiť a ako ich opäť pozvať do magického sveta animácie,“ ozrejmjuje koordinátorka projektu Martina Mlichová, na ktorej adresu mlichova@asfk.sk sa záujemcovia môžu prihlasovať. Projekt predstaví slovenskú animovanú tvorbu. Uvedie krátky film *Monštrum* Martina Snopeka, prácu jeho študentky Natálie Zabákovéj *Nešťastník*, dve časti populárneho seriálu *Tresky plesky* Veroniky Kocourkovej aj cenami ovenčeného *Šarkana* Martina Smatanu spolu s filmom o filme. Táto zostava animovaných príbehov zároveň prináša zaujímavé témy na rozhovor, ako napríklad šikana, moc a jej zneužívanie, prírodné javy, ale aj veľmi citlivo spracovanú tému smrti, odchádzania a zostávania v spomienkach. Deti sa veľa dozvedia aj o samotnej animácii – o tom, kto a ako ju rôznymi technikami vytvára. Súčasťou projektu je praktický online workshop pod vedením lektoriek a metodický materiál, vďaka ktorému môžu deti pracovať s témou animácie aj po skončení workshopu.

FILMOVÝ KABINET DEŤOM ONLINE / Od novembra
/ www.asfk.sk

Z tvorby českého kameramana Karla Slacha

Programový špeciál na portáli DAFilms.sk, venovaný tvorbe českého kameramana, fotografa a režiséra Karla Slacha, vznikol v spolupráci s medzinárodným festivalom Mesiac fotografie. Karel Slach sa tento rok v decembri dožíva 80 rokov. Študoval fotografiu aj kameru na FAMU a nejaký čas pôsobil aj v Štúdiu krátkych filmov Bratislava. V programovom špeciáli ponúknú výber siedmich filmov, na ktorých Slach spolupracoval s Karlom Vachkom. Okrem minuloročného titulu *Komunizmus a sieť alebo Koniec zastupiteľskej demokracie* to budú aj snímky *Tmár a jeho rod aneb Slzavé údolí pyramid* (2011), *Kdo bude hľadať hľadače? Dalibor aneb Klíč k chaloupce strýčka Toma* (2002) alebo *Nový Hyperion aneb Volnost, rovnost, bratrství* (1992). Uvedú aj filmy *Pupok neba* (2012) a *Náš první hospodář* (2009) Radima Procházku a *Jeden rok* (1998) Břetislava Rychlíka. Narodeniny Karla Slacha si pripomenú aj v Kine

doma pásmom krátkych a stredometrážnych filmov, ktoré natočil s režiséromi Dušanom Hanákom (*Artisti, Učenie*, oba 1965) a Dušanom Trančíkom (*Šibenica*, 1969).

MESIAC FOTOGRAFIE: POCTA KARLOVI SLACHOVI
/ Od 3. 11. / www.dafilms.sk

VÝROČIA OSOBNOSTÍ: KAREL SLACH / 5. 11. ▶ 19.00
/ Kino doma (kiná Lumière, Úsmev, Fontána, Iskra, Tatran) / www.kino-doma.sk

Skutočné životné príbehy a tajomstvá v nových talianskych filmoch

Stredoeurópsky festival talianskeho filmu MittelCinemaFest ponúkne v spolupráci s Kinom doma výber najnovších talianskych filmov. Film *Otče náš* natočil režisér Claudio Noce, aby sa vyrovnal s vlastnou minulosťou. Jeho otec, zastupujúci prokurátor, sa stal obeťou atentátu teroristickej skupiny. Podľa autobiografického príbehu režiséra Francesca Brunio vznikol aj film *Všetko bude v poriadku*. Hovorí o životnej a umeleckej kríze, leukémii a jednom tajomstve. V snímke *Predátori* (r. Pietro Castellitto) sa svety rodiny bohatých intelektuálov a rodiny robotníkov podporujúcich fašizmus zrazia v dôsledku banálnej príhody, aby vyšlo najavo, že všetci majú nejaké tajomstvo. Adaptáciou divadelnej hry režisérky Emmy Dante je film *Sestry Macalusové*. Strieborným medvedom za herecký výkon ocenili na Berlinale Elia Germana, ktorý vo filme *Chcel som sa ukryť* (r. Giorgio Diritti) stvárnil geniálneho maliara Antonia Ligabuea. Dokument *Piero Vivarelli: Život je béčkový film* (r. Fabrizio Laurenti, Niccolò Vivarelli) predstaví Piera Vivarelliho – provokatívneho revolucionára, režiséra béčkových filmov rôznych žánrov, textára hudobných hitov a scenáristu Tarantinovho westernu *Divoký Django*. V spolupráci s Filmovým festivalom inakosti uvedú aj nový film Ferzana Ozpeteka *Bohyňa šťastia*.

18. MITTELCINEMAFEST / 16. – 22. 11. ▶ 18.00/20.20
/ Kino doma (kiná Lumière, Úsmev, Fontána, Iskra, Tatran) / www.iicbratislava.esteri.it
/ www.kino-doma.sk

Novinky aj návraty na Be2Can

Výber filmov z prestížnych filmových festivalov ponúkne tradičná prehliadka Be2Can v netradičnej podobe. Jej aktuálny ročník sa uskutoční online na streamovacej platforme Edisonline. „Napriek prekážkam a neistote máme reprezentatívnu skupinu filmov z tohtoročného ‚živého‘ Berlinale, z online Cannes aj z minulých Benátok,“ vysvetľuje Ivan Hronec z distribučnej spoločnosti Film Europe, ktorá prehliadku organizuje. Predstaví nielen šesť nových filmov, ale aj šesť starších úspešných titulov. „Každá premiérová snímka bude mať svoju dvojčku, ktorá sa jej námetovo, režisérsky či posolstvom podobá,“ ozrejmjuje PR manažér spoločnosti Marek Suchitra. Prehliadku odštartuje dánsky film *Chlast* Thomasa Vinterberga, ktorý tento rok zaradili do oficiálneho výberu festivalu v Cannes. Hlavnú úlohu v ňom stvárnil Mads Mikkelsen. „Dvojčkou“ *Chlastu* bude Vinterbergov starší film *Komúna*. Severskú kinematografiu zastupuje aj film Roya Anderssona *O nekonečnosti*, ktorý získal minulý rok v Benátkach Strieborného leva za najlepšiu réžiu. Prehliadka pripomenie aj Anderssonov film *Holub sedel na konári a premýšľal o živote*, ktorý si v roku 2014 odniesol z Benátok Zlatého leva. Na tohtoročnom Berlinale ocenili Zlatým medvedom film iránskeho režiséra Mohammada Rasoulofa *Niet zla medzi nami*. Z posledného Berlinale sú aj *Perzské lekcie* Vadima Perelmana, ktoré dramaturgia spárovala s filmom *Saulov syn* (r. László Nemes), a najnovšia snímka nemeckého režiséra Christiana Petzolda *Undine*. V ponuke Be2Can je aj konceptuálny film Gaspara Noého *Lux Aeterna*, tematicky prepojený s Godardovou *Knihou obrazov*. „Okrem klasického predplatného si záujemca bude môcť zakúpiť jednotlivé dni alebo celý festival vo virtuálnej kinosále Edisonline. Tá bude kopirovať fungovanie klasického festivalu a uvedie premiérové tituly v presne určený deň a hodinu,“ uvádzajú organizátori.

7. BE2CAN / 23. – 29. 11. / www.edisonline.sk

— pripravila Jaroslava Jelchová —

REDAKCIA NEZODPOVEDÁ ZA ZMENY V PROGRAME PODUJATÍ. PODUJATIA SA USKUTOČNIA PODĽA AKTUÁLNYCH POKYNOV, KTORÉ SA MÔŽU MENIŤ V ZÁVISLOSTI OD NARIADENÍ VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

1 — *Nech je svetlo* — foto: ASFK / 2 — *Monštrum* — foto: ASFK
3 — *Komunizmus a sieť alebo Koniec zastupiteľskej demokracie*
— foto: Background films / 4 — *Piero Vivarelli: Život je béčkový film* — foto: MittelCinemaFest
5 — *Chlast* — foto: Film Europe

— text: Barbora Gvozdjaková /
filmová publicistka —
foto: archív SFÚ/Margita Skoumalová —

Etapný cieľ pohltila Priehrada

Dva roky po svojom režijnom hranom debute z obdobia Slovenského národného povstania Vlčie diery (1948) nakrútil Paľo Bielik svoj druhý, tentoraz budovateľský film. Obsadil doň aj Máriu Kráľovičovou, Júliusa Pántika, Vladimíra Durdíka st. či Františka Dibarboru. Za kamerou stál Karol Krška, asistentom réžie bol Vlado Kubenko a realistickú kulisu robila nakrúcaniu stavba Oravskej priehrady. Bielikov film mal premiéru 23. augusta 1950, prvá turbína skutočnej priehrady sa rozkrútila o tri roky neskôr.

Film vznikol podľa námetu Dominika Tatarku a Ondreja Jariabka, scenár napísali Bielik, Jariabek a František Žáček. Pôvodne na ňom pracoval Tatarka s Leopoldom Laholom, dielo nazvali *Etapný cieľ* a *Priehrada* sa od ich cieľa značne odklonila. Jelena Paštéková v *Dejinách slovenskej kinematografie* píše, že v pôvodnom scenári chápanie témy nevychádza z abstraktných všeobecností a „pokrok nie je dielom zvestovania osvietených straníckych funkcionárov, ale výsledkom každodennej práce i obetí“. Petra Hanáková v monografii *Paľo Bielik a slovenská filmová kultúra* poznamenáva, že podľa dostupných materiálov sa v pôvodnom zámere počítalo s avantgardnejšou obrazovou koncepciou a modernejším výrazom.

Priehrada patrí medzi propagandistické filmy, ktoré čierno-bielou modelovou schémou agitujú v prospech nového spoločenského poriadku. Dielo je presiaknuté obdobím, v ktorom vzniklo. Dobová kritika písala, že dramatická konštrukcia filmu zodpovedá skutočnosti. S historickým odstupom vieme, ako sa narábalo so skutočnosťou v komunistickom Československu začiatkom 50. rokov. Zďaleka nie každý si mohol vykračovať s piesňou na perách ako filmoví robotníci po ceste na stavbu priehrady. Budovateľské nadšenie a zápal mnohých však boli často nefalšované.

Hlavným konfliktom filmu je nedostatok pracovných síl pri stavbe priehrady. Agituje sa v krčme aj na stavbe, ktorú vedie inžinier Hájnik (Mikuláš Huba). Ten čelí neochote roľníkov zapojiť sa do celého procesu, čo vyhovuje bohatým gazdom Bujnovi (Alexander Kautník) a jeho synovi (Gustáv Valach). Týchto kulakov a „nepriateľov ideí nového poriadku“ treba zneškodniť, stoja totiž v ceste svetlým zajtrajškom.

V dobových textoch, napríklad v *Obrane ľudu*, sa spomína nadšené prijatie filmu divákmi, ktoré vraj doka-

zuje, že tvorcovia nechápali „svoje tvorivé poslanie ako obyčajné zaznamenávanie spôsobu života, alebo objektívne pozorovanie a registrovanie istého časového úseku, ale ako činnú účasť v boji za veľké ciele vlastného ľudu, pomocou mocnej zbrane, ktorou je umenie“. Podľa recenzenta z filmu dýcha optimizmus a budovateľské hrdinstvo vtedajších dní. Pozitívne hodnotil aj realistické herecké výkony. Snímke vytkol iba zopár vecí, napríklad že sa príliš sústreďuje na škodoradostný humor. A aj s odstupom niekoľkých desaťročí bola *Priehrada* hodnotená pozitívne. „Ak miestami zaznie z filmu plochý tón, iba nadhodnený motív, treba ho pripísať na konto vtedajšej rozkolísanej filmovej dramaturgie, ktorá požadovala od tvorcov všeobšiahlosť témy a komplexnosť jej problémov. Napriek týmto ústupkom pôsobí Bielikov film ako pravdivé, spontánne a živé svedectvo o významnom budovateľskom úseku Slovenska,“ písala *Televízia* v roku 1977. Triezvejšie než normalizačná tlač vidí film Jelena Paštéková v *Dejinách slovenskej kinematografie*, kde píše, že v *Priehrade* sa už naplno rozkrútilo koleso triedneho nepriateľstva. „*Priehrada* už nie je ani exemplom, ako bola *Katka*, pretože podstata jej dramatického konfliktu je falošná. Príbeh o porážke kulakov Bujnovcov zjednotenými silami pracujúceho ľudu síce buduje ilúziu skutočnosti, ale je to rétorická skutočnosť oficiálnych hesiel a politických úvodníkov, nie realita individuálnej ľudskej skúsenosti.“

Ministerstvo informácií a osvetu udelilo v roku 1950 tvorcom *Priehrady* Národné ceny za námet, scenár, réžiu a za herecký výkon Ľudovíta Jakubóczyho v postave oportunistického kostolníka Bžocha. V rovnakom roku získal film na 5. ročníku festivalu v Karlových Varoch Čestné uznanie. ◀

1 **Priehrada** (r. Paľo Bielik, 1950) **Jednotka** → 22. 11.

— text: Jaroslava Jelchová — foto: archív Andreja Barlu —

ANDREJ BARLA

Kameraman Andrej Barla sa podieľal na viac ako dvoch stovkách filmov a seriálov rôznych žánrov. Bol súčasťou československej novej vlny. Spolupracoval s režisérmi rôznych generácií, ako Otakar Vávra, Petr Tuček, Juraj Herz, František Filip, niekoľko filmov nakrútil s bulharským režisérom Rangelom Valčanovom, ale jeho meno vidno aj v titulkoch študentských snímok Juraja Jakubiska, dokonca aj *Slnka v sieti* Štefana Uhra. Rodák zo Sečoviec žije v Prahe a v novembri oslávi 80 rokov.

Jeho cesta k filmu sa začala na Škole umeleckého priemyslu v Bratislave (1954 – 1958). Chcel byť maliarom, ale navrhli mu, aby radšej skúsil fotografiu. Súhlasil. Po ŠUP-ke nasledovalo štúdium kamery na FAMU v rokoch 1958 – 1964. Spolupracoval tu napríklad na oceňovanom absolventskom filme Juraja Jakubiska *Čekajú na Godota* (1966). „S *Jakubiskom* som robil nejaké cvičenia v prvom ročníku. V druhom ročníku nám zakázali spolupracovať, pretože sa vyučujúcim zdalo, že *Jakubisko* je dostatočne obrazovo zdatný. Napriek tomu sme v treťom ročníku urobili farebný dokument. Ten sme zhodou okolností natočili pri Košiciach v nejakej liah-

ni kurčiat a bol prijatý s potleskom. A potom sme zase mali zákaz. Natočili sme spolu až jeho záverečnú prácu,“ spomína Andrej Barla pre *Film.sk*. Ešte ako študent bol asistentom ostričom pri filme *Slnko v sieti* (1963) Štefana Uhra. Barla asistoval mladému debutujúcemu kameramanovi Stanislavovi Szomolányimu, takisto absolventovi FAMU, ktorý bol od neho len o päť rokov starší. „Išlo o povinnú prázdninovú prax. Všetci študenti v našom ročníku pracovali na nejakých filmoch, aspoň tí, ktorí na fakultu nepišli z *Barrandova* alebo z *Krátkeho filmu*. Prax som prijal s nadšením a veľmi ma teší, že som pracoval na filme, ktorý je pre slovenskú kinematografiu taký významný,“ približuje Andrej Barla.

Jeho celovečerným debutom bola *Zlatá reneta* (1965) Otakara Vávru. „Chcel urobiť hrubú čiaru za starými časmi a byť súčasťou novej vlny, čiže úplne iného prístupu, odlišného od filmov, ktoré nakrúcal predtým. Bol presvedčený, že potrebuje mladé oči. Ponúkol mi spoluprácu, ale po škole som mal nastúpiť na dvojročnú základnú vojenskú službu. Zariadil mi preto odklad o rok,“ spomína Andrej Barla. „Bola to historická udalosť, že študent, ktorý iba skončil FAMU, išiel hneď robiť hlavného kameramana na *Barrandov*. To sa predtým nestalo.“

Film *Zlatá reneta* získal Zlatú mušľu na festivale v San Sebastiáne a spoluprácu s Vávrom si aj vďaka tomuto úspechu mohol Barla zopakovať pri filme *Romance pro křídlovku* (1966). Barla bol vtedy na vojne a Vávra zariadil, aby ho preložili do Armádneho filmu a mohli nakrúcať. Na tieto dve diela je zo svojej filmografie najviac pyšný. S Otakarom Vávrom natočil aj *Sokolovo* (1974) a *Osвобоzení Prahy* (1975) s náročnými masovými bojovými scénami, ktoré nakrúcali na viacero kamier. S Vávrom natočil aj film *Evropa tančila valčík* (1989).

Československo-bulharská koprodukcia *Ezop* (1969) režiséra Rangel Valčanova bola tretím filmom, ktorý Barla nakrútil na *Barrandove*, kde sa potom stal kmeňovým kameramanom. „Bol to môj prvý farebný a zároveň jeden z najnáročnejších filmov. Nakrúcali sme v Bulharsku a natáčanie prerušil vpád sovietskych vojsk do Československa,“ spomína kameraman. S bulharským režisérom Rangelom Valčanovom natočil ešte filmy *Tvář pod maskou* (1970) a *Šance* (1971). S režisérom Jurajom Herzom natočil napríklad filmy *Holky z porcelánu* (1974) a *Holka na zabití* (1975).

Spolupracoval aj na televíznych seriáloch, ako *Zlá krev* (1986) či *Cirkus Humberto* (1988), ktorý vznikol v koprodukcii so západným Nemeckom. Oba režíroval František Filip. „*Cirkus Humberto* je určite mojou najväčšou prácou – už len preto, že sme naň potrebovali 120-tisíc metrov filmu. Zo všetkých filmov, ktoré som kedy točil, bol rozhodne najnáročnejšou prácou. Prípravy sa začali v máji roku 1986, 1. decembra sa začalo natáčať a posledný filmovací deň bol až 24. januára 1988. S výnimkou letnej dovolenky sa po celý ten čas prakticky vo všetky pracovné dni natáčalo,“ spomína v dobovom rozhovore Andrej Barla. „Myslím si, že *Cirkus Humberto* je filmárčina, filmové dielo, distribuované pomocou televízie,“ dodal kameraman podpísaný aj pod mnohými dokumentárnymi dielami. Andrej Barla je členom Asociácie českých kameramanov aj členom Zväzu českých fotografov. ◀

Juraj Líška / Fallgrapp

[hudobník]

Priznám sa, musel som chvíľku loviť v pamäti, pretože sa mi vybavovalo mnoho obľúbených filmov z obdobia Československa. **Sváko Ragan** (1976) je však pre mňa úplná klasika. Keďže pochádzam z rodiny folkloristov, tento film som miloval a milujem stále. Od ostatných filmov, ktoré som dovtedy videl, sa odlišoval azda všetkým. Pamätám si, ako som čakal na záverečné titulky, aby som zistil, kto robil hudbu. Svetozár Stračina je pre mňa odvtedy jedným z veľkých vzorov.

Z novších diel ma zaujali hlavne dokumenty. **Cooltúra** (2016) sa snaží nehodnotiť, len zobrazovať, no aj tak mám dojem, že zasahuje iba určitú časť toho, o čom rozpráva, a kľže trochu po povrchu. Ale je to dobrý dokument o rôznych svetoch ľudí, o stave kultúry na Slovensku. Ďalší dokument **Viktor, človek víťazný** (2007) ma v čase, keď som ho videl, naozaj zasiahol. Začal som rozmýšľať nad tým, ako veľmi sme my ľudia bezbranní, ako ľahko dokážeme podľahnúť manipulácii a aké zlé vlastnosti z nás dokážu vyplávať na povrch, keď sa dostaneme k moci. Je to určitá sonda nielen do hláv ľudí, ktorí podľahli manipulácii, ale hlavne portrét samotného manipulátora, z ktorého som mal husiu kožu, strach, že takíto ľudia žijú medzi nami. Klamstvo a falošnosť sú totiž signifikantmi nielen tejto doby, ale vinú sa naprieč celou históriou, ba priam sa mi zdá, že to je určitá ľudská prirodzenosť. A pritom o koľko jednoduchšie by sa na svete žilo, keby ľudia neklamali. ◀

zásadné filmy

Tomáš Berka [scénograf a hudobník]

Keď vynechám frigovky, lupinovky a chaplinovské grotesky, ktoré som mal za odmenu v kine na hlavnej stanici za to, že som sprvádzal otca s balíkom na poštu, bol mojím prvým zásadným filmom dojímavý **Kid** s Chaplinom a detskou hviezdou Jackiem Cooganom. Bez toho, aby som si to vtedy uvedomil, vo mne emocionálne silný a uveriteľný príbeh naštartoval silný a doživotný vzťah k filmu. **Kid** bol úprimný, skutočný a navyše skvele herecky stvárnený. Kompletne ma vtiahol do príbehu. Došlo mi to až v roku 1989, keď som po dvadsiatich rokoch strávených v divadle definitívne presedlal k filmu.

V detstve na mňa zapôsobil aj ruská filmová rozprávka **Sadko** s filmovými efektmi na tú dobu nevídanými. Chlapčenskú dušu mi nepochybne pohladili Zemanove filmy v špecifickej a dovtedy nevídanej grafickej úprave, ale aj prvý western **Na pravé poludnie** s Garym Cooperom alebo **Biela veľryba** s Gregorym Peckom – aby som načrel aj do akčnejších filmov pre adolescentov. Po získaní občianskeho preukazu v roku 1962 som sa stal beznádejným „kinomolom“ a niekedy som absolvoval aj tri filmy za poobedie – až sa čudujem, že som vôbec zmaturoval.

Počas politického uvoľnenia začiatkom 60. rokov začali vychádzať zahraničné bestsellery, nastúpila rocková éra v muzike a veľmi ma potešilo, že herec Buster Keaton (Frigo) našiel dvojníka v bubeníkovi skupiny Rolling Stones Charliem Watsonovi. Stal som sa členom filmového klubu v kine Obzor, ktorý sa neskôr presídlil do kina Mier v Liga pasáži. Agneša Kalinová nám dávala celkom slušné komentáre k týždenným cyklom jednotlivých národných kinematografií. Bolo toho príliš veľa čo i len na zbežné vymenovanie: Buňuel, Kurosawa, Bergman, Fellini, Pasolini, Antonioni, Fassbinder, Kubrick, Godard, Wajda, Polanski, Forman, Passer, Vlácil, Chytilová, Jakubisko, Hanák – obrovské defilé skvelých filmových tvorcov a ešte lepších filmov, ako **Andalúzsky pes**, **Rašómon**, **Mlčanie**, **Sladký život**, **Červená pustatina**, **Plechový bubienok**, **2001: Vesmírna odysea**, **Popoly**, **Nôž vo vode**, **Marketa Lazarová**, **Sedmikrásky**, **Jules a Jim**. Za najsilnejší výtvarný počín vo filme dodnes považujem Kubrickovu **Vesmírnu odyseu** s nadčasovými a dizajnovo mimoriadne čistými filmovými dekoráciami. Tento vizionársky počín je podľa mňa dodnes neprekonaný. Z hudobných filmov ma okolo roku 1963 zasiahla **Jazzová revue**, vďaka ktorej som sa opätovne začal zapodievať hrou na klavíri a kontrabase. Zaujal ma aj dokument **Woodstock** a potešili filmy **Ťažký deň** či animák **Žltá ponorka**. Čo film, to doživotný zárez v hlave.

Myslím, že zásadné na tých filmoch bolo aj to, že som ich mohol vidieť v správnom veku, keď som sa potreboval zorientovať v životných hodnotách. Doba temna po roku 1968 mi to už z hlavy nezobrala. ◀

— foto: archív Tomáša Berku —

ako ďalej, absolvent?

MATÚŠ RYŠAN

V rubrike Ako ďalej, absolvent? predstavujeme začínajúcich filmárov a pýtame sa ich na štúdium a predstavy, s akými vstupujú do profesionálneho života. Matúš Ryšan absolvoval réžiu na FTF VŠMU filmom **Pre čisté svedomie**. Tohtoročná online verzia festivalu v Karlových Varoch ho uviedla v rámci platformy Prvé podanie, ktorá každý rok predstaví desiatku začínajúcich európskych režisérov.

Do svojho posledného ročníka si ma vybral profesor Párnický. Ak by ročník otváral niekto iný, môj život by sa možno uberal iným smerom. On vo mne videl niečo, o čom som vtedy ešte ani sám nevedel. Chcel, aby sme film nevníмали ako schému pravidiel, ale aby sme boli otvorení hľadaniu vlastnej cesty. Jeho otvorený pohľad na študentov a na kinematografiu určil aj môj prístup k filmu. Ďalším veľkým šťastím bolo, že nám prideliť úžasných doktorandov Teodora Kuhna a Michala Baláža. Venovali nám intenzívny rok života, aby sme sa autorsky čo najviac rozvíjali. V tvorbe najčastejšie uplatňujem to, čo som sa naučil od tejto trojice pedagógov.

Rovnako dôležití boli pre mňa spolužiaci. Pedagógovia nám opakovali, aké výnimočné je mať medzi sebou priateľské vzťahy a pomáhať si. Vzájomnou pomocou pri natáčaní sme sa zároveň učili. Veľakrát sa mi stalo, že po tom, ako som pomáhal inému režisérovi, som vo svojom filme niečo zmenil. Keď sa spätne pozerám na súťaživosť v iných ročníkoch, náš prístup sa mi zdá výnimočný. Súťaženie môže pôsobiť motivačne, ale zároveň škodí. V druhom ročníku sme s Ondrejom Hraškom a Michalom Ďurišom natočili krátky film **Triptych**. Bolo veľmi neštandardné, že jedno cvičenie odovzdávali traja režiséri. Pre mňa to bol azda najdôležitejší film, pri ktorom som pri pohľade na iné spôsoby práce ďalších dvoch režisérov prvýkrát zmenil svoju interpretáciu réžie ako takej. Ak by nás pedagógovia takto nevedli, s podobnými vecami by som sa nekonfrontoval. Súčasní študenti to zanedbávajú. Pre mňa je najdôležitejšie čerpať zo všetkých možných zdrojov a hlavne tvoriť preto, lebo ma to baví, nie aby som pretekal. Na filmoch to vidno a najkrajšie sú tie, ktoré sa robia – aj keď to možno znie naivne – od srdca.

Na škole má človek päť rokov na to, aby si vybudoval zázemie – spoznal ľudí, s ktorými potom pracuje aj niekoľko rokov po škole. Tí, ktorí prejdú školou veľmi anonymne,

to majú podľa mňa oveľa ťažšie. Pracujeme v kolektívnom umení a je hlúposť vyčleňovať sa. Je to na úkor výsledku aj osobného rastu. Mám obrovské šťastie, že sa mi podarilo vybudovať si úzky vzťah s tvorcami ako Martina Buchelová a Michal Blaško, ktorých si vážim. Viem, že s nimi môžem pri svojej tvorbe počítať. Aj keď nie vždy počujem to, čo by som chcel, mám istotu, že je za tým snaha dospieť k najlepšiemu možnému výsledku. Násť dobrých spolupracovníkov je veľmi náročné, ale asi aj najdôležitejšie.

Viac ako rok po skončení štúdia mám pocit, že sa toho až tak veľa nezmenilo. Od tretieho ročníka som mal šťastie, že si ma Róbert Šveda a Peter Bebjak vybrali ako asistenta réžie pri televíznych projektoch. To ma nielen, živilo, ale dalo mi aj veľa skúseností. Čiastočne sa tomu stále venujem, ale primárne sa sústreďujem na projekty, ktoré vyvíjam. Ciest, ako uspieť v profesionálnej sfére, je podľa mňa viacero. Už na škole treba začať budovaním vlastného mena, režijného štýlu, silnej pracovnej etiky... A potom neprestať. Najťažšia je práve výdrž. Tvorca musí zatať zuby a ísť si svoje. Niekedy to trvá roky a ako nám prízvukoval Martin Šulík, dôležité je nestratiť radosť z tvorby. Toho sa snažím držať. Zanietenosť je nákazlivá. Ľudia si takých ľudí všimajú a chcú ich mať pri sebe. Podľa mojej filozofie aj skúsenosti si treba udržať zanietenosť a cesty sa objavia.

V súčasnosti študujem na doktorandskom stupni a popritom pracujem na svojich debutových projektoch. Pôvodne som si myslel, že mojou prioritou bude práca na debutovom filme, ale osud zariadil veci inak. Vyskytla sa príležitosť a momentálne sa plne venujem minisérii **Brehy**, ktorú píšem v spolupráci s Janom Stiffelom pod hlavičkou spoločnosti D. N. A. Filmový debut vyvíjam popri tom. ◀

— spracovala Jaroslava Jelchová —

— text: Ivana Laučíková / animátorka —
foto: BFILM — Šarkan —

15. Bienále animácie Bratislava — bližšie k divákovi

Pred tridsiatimi rokmi vznikla myšlienka usporiadať popri veľkolepej výstave knižnej ilustrácie Bienále ilustrácií Bratislava malú prehliadku animovaných filmov. V októbri 2020 sa prehliadka, rokmi vyzretá na svojbytný festival animovaného filmu s medzinárodným dosahom, konala už po pätnásty raz. Podujatiu právom patrí status výnimočnosti – je totiž zamerané na detské publikum a takých festivalov je v celosvetovom meradle ako šafranu.

BAB 2020 sa uskutočnil napriek dvom ťažkým ranám v prípravnom období. Prvou bolo náhle úmrtie programovej riaditeľky Katky Minichovej v roku 2019 a druhou kríza spojená s pandemiou. Štafetu programového riaditeľa prebral animátor Tomáš Danay, ktorý na BAB-e celé roky viedol animačné dielne pre deti. Do funkcie vstúpil s razantnou predstavou o zmenách v tíme, pridružených aktivitách, rozpočtovaní, ale i komunikácii festivalu s publikom. Tie posledné sa prejavili ako prvé: festival spustil novú internetovú stránku a v ďalekom predstihu pred samotným konaním ožil na sociálnych sieťach. Oslovoval deti s rôznym typom súťaží, ktorými si rozširoval nielen divácku základňu, ale i povedomie o značke. Keď nakoniec tesne pred realizáciou festivalu padlo rozhodnutie o zrušení premietaní v kinách, mal dobre pripravenú pôdu, interakcia s divákom v online priestore už bola naštartovaná.

V prípade BAB-u 2020 však nie je správne použiť termín „online verzia“, pretože okrem online streamu na webe uviedol súťažné pásma aj vo vysielaní RTVS. Ide o výnimočný počin, spojený s nemalou záťažou pri získavaní televíznych práv na súťažné snímky. Všetkým kompetentným patrí pochvala – zaradením súťaže BAB 2020 do vysielania začala RTVS splácať dlh voči krátke- mu animovanému filmu vo svojom vysielaní a bolo by správne, keby v tom pokračovala.

Festival treba pochváliť aj za intenzívnu spoluprácu s prostredím slovenských animátorov. O nový festivalový vizuál sa postarala Marta Prokopová, o zvučku Martin Smatana a samostatnú sekciu filmov pre dospelých zostavil Andrej Kolenčík. Všetci traja sú aktívni slovenskí tvorcovia. Festival teda nielen prezentoval hotové slovenské diela (v súťaži boli zaradené seriály

Tresky plesky, Drobcí aj Websterovci, ako aj krátkometrážne filmy Šarkan a Poetika anima), ale stal sa aj iniciátorom nových tvorivých aktivít. Bonusom pre slovenskú animáciu sa napokon stalo ocenenie filmu Martina Smatana Šarkan, ktorý sa stal s Cenou Viktora Kubala najlepším filmom festivalu.

V predchádzajúcich ročníkoch, keď sa festival konal v bratislavských (a niekoľkých mimobratislavských) kinách, odhadli organizátori návštevnosť na 8-tisíc divákov. V tomto roku sa i vďaka vysielaniu RTVS dostal sledovanosťou na neuveriteľných 50-tisíc divákov. Za nesmierne pozitívne možno označiť práve regionálne rozšírenie. Kvalitná animovaná tvorba sa dostala k deťom na území celého Slovenska. To je hodnota, o ktorej udržanie by sa mali organizátori snažiť aj v budúcnosti.

Mladícka energia, ktorú priniesla generačná výmena na poste programového riaditeľa, sa po tomto ročníku javí ako veľmi prospešná. No predsa prináša aj otázky: v mladom vedení cítiť snahu otvoriť festival vyšším vekovým kategóriám (tinedžerom až mladým dospelým) – tak bola zostavená detská porota, tým smerom otvorili súťažnú kategóriu XL, pribudol i samostatný program pre dospelých. Myslím však, že BAB nepotrebuje vytvárať konkurenciu dobre fungujúcej Fest Anči, oveľa potrebnejší bude v kultivovaní obsahu pre najmladších. Toto pole je neobsadené, potreby najmenších divákov sú u nás dlhodobo zúfalo zanedbané. Pokiaľ festivalový tím udrží hľadáček na tejto cieľovej skupine a nepoľaví z našliapnutého tempa svojich aktivít, má veľkú šancu získať status oporného piliera audiovizuálnej kultúry pre deti na Slovensku. ◀

Nazerá do intimity ľudí na okraji

— text: Jena Opoľdusová / publicistka —
foto: Dušan Hanák: Na lavičke, Peru 2013 —

Tiesnia sa na jednej lavičke a vôbec si neprekážajú. Pár k sebe sa túliacich mladých milencov a postaršia žena so sochou Krista v náručí. „Bola to náhoda, musel som ich však odfotografovať skrytým spôsobom,“ povedal Dušan Hanák. Aj fotografia Dve podoby lásky, ktorú „uložil“ v Peru, bola súčasťou septembrovej výstavy z jeho fotografickej tvorby v priestoroch bratislavskej Galérie 19.

Rozopnutá košela odhaľuje na tele chlapa jazvy po gulkách. Prišli v noci a strielali, prezrádza názov snímky z Ekvádora. Na handre rozloženej na betóne spí bosonohý muž, na jeho tele spokojne hniezdi spiace dieťa. S tichou intimitou kontrastujú biedne kulisy, v ktorých sa odohráva vizuálny príbeh z Indie s názvom Otec odohráva.

Pri viacerých fotografiách som mala pocit hrejivého stretnutia so starými dobrými známymi. Ako návštevníčka jeho výstav i „diváčka“ jeho knihy Hľadanie človeka v globalizovanom svete. Výstava totiž ponúkla výber z viac ako 150 fotografií „obrazovej galérie“, ktoré vznikali v rozpätí jedenástich rokov. „Nebolo jednoduché vybrať z nich len časť, každá má totiž vlastný príbeh a vlastných protagonistov a zaslúžia si, aby boli vypočutí,“ napísala v bulletine kurátorka výstavy Monika Mikušová.

V krajinách štyroch svetadielov nazeral Dušan Hanák do životov ľudí z periferie, z vylúčených komunit žijúcich na okraji spoločnosti a mimo zabehaných spoločenských pravidiel. Do ich tváří a telesných schránok vpísal život všetko, čo prežili a prežívajú. Rovnako ako do fascinujúcich tváří hrdinov jeho dokumentu Obrazy starého sveta, ktorý patrí k delikatesám nielen slovenskej kinematografie. Mimochodom, na štvrtkových projekciách potešil rovnako ako dokumenty Omša, Prišiel k nám Old Shatterhand a ďalšie režisérove filmy. „Aj v mojom živote sa vyskytli situácie, keď som sa ocitol na okraji. Takí ľudia sú skutočne neopakovateľné bytosti,“ spomenul režisér, ktorý často pracoval aj s nehercami. „Pracoval som aj s motívmi ich života a všimol si jednoduchých ľudí v ich autentických prostrediach. Potom som to bez problémov preniesol aj do fotografie,“ vysvetlil filmár, ktorý sa fotografii venuje už niekoľko desaťročí.

Nekonvenčnými obrazmi, ktoré pulzujú autentickosťou, rozpráva na prvý pohľad o biede, nedostatku a špine. Popri sivej všednosti však objaví pozornejšie oko aj nádej, radosť, úsmev a emócie. V nejednom návštevníkovi by tieto obrazy mohli vyvolať aj pocity zúfalstva či beznádeje z neradostnej existencie, to však autor zásadne odmieta. Oponuje slovami: Všetci sa usmievať! Výnimkou je podľa neho len protagonista fotografie Na dne, ktorého tvár pokrytá chrastami svedčí o nedávno utržených ranách. V pozadí sa vypínajúci pomník Lenina odkazuje na krajinu, v ktorej vznikla. Zbili ho... „Hoci majú silný sociálny aspekt, nejde o snímky,

ktoré by len burcujúco upozorňovali na beznádej chudoby,“ konštatuje kurátorka. „Nie je to len sociálna fotografia, je aj o hľadaní ľudskosti,“ upresňuje sám autor.

Hanákovy fotografie rozprávajú aj o tom, že ľudia žijúci na okraji sú vlastne všade na svete rovnakí. Líšia sa len „kostýmami“, rekvizitami a kulisami. A hoci má ich pleť rozdielnu farbu, v ich očiach sa zrkadlia podobné príbehy. Zároveň pripomínajú, že svet nemá odvrátenú tvár, len tú, čo nechceme vidieť. Nejde o vyretušovanú realitu, ale skutočnosť. „Svet zosurovel, je v ňom veľa vystupňovaného egoizmu, túžby po moci a čoraz viac znevýhodnených. Je v našich silách, aby bol ľudskejší a spravodlivejší?“ Otázka, ktorú si kladie Dušan Hanák v závere knihy Hľadanie človeka v globalizovanom svete, je plná pochybností. V dialógu s jeho fotografiami možno skúmať, aká by bola naša odpoveď. ◀

28. MFHF Poprad aj za hranicami, hlavné ceny zostali doma

Takmer stovka filmov z osemnástich krajín sveta sa tento rok hlásila na Medzinárodný festival horských filmov v Poprade. Pandémia sa podľa riaditeľky festivalu Márie Hámor na počte ani témach či kvalite prihlásených filmov neprejavila. Ovplyvnila však podobu festivalu. Jeho program bol prvýkrát online.

Pri príprave 28. ročníka organizátori počítali s tým, že ho môže skomplikovať druhá vlna pandémie. „Po skúsenostiach z prvej vlny sme vedeli, aké opatrenia môžu prísť v prípade druhej vlny, a rozmýšľali sme aj o možných krízových variantoch. Pracovali sme s tromi základnými modelmi realizácie festivalu,“ povedala pre *Film.sk* Mária Hámor. Počítalo sa s klasickým modelom, s kombináciou klasických a online projekcií v prípade, že by sa aktuálnymi pravidlami obmedzili počty divákov, a tretí variant počítal s tým, že sa celý filmový program presunie na internet. „Tým, že sme boli pripravení na ktorúkoľvek možnosť, dokázali sme sa rýchlo prispôsobiť aktuálnej situácii aj napriek tomu, že sa menila takmer denne,“ ozrejmla riaditeľka popradskej prehliadky. S uvádzaním filmov online nemal festival doteraz praktickú skúsenosť. „Bližšie sme sa tejto forme uvádzania filmov začali venovať niekedy v auguste. Potrebovali sme mať predstavu, čo všetko to znamená, a hlavne, aké zmeny musíme urobiť v technickej príprave filmov na online premietanie. Nakoniec sme filmy pripravovali v dvoch formátoch, tak aby boli vhodné na projekcie v kinách aj na online uvedenie,“ vysvetlila Mária Hámor. „Jediné, čo sme museli z festivalového programu stiahnuť, boli besedy s festivalovými hosťami a väčšina sprievodných podujatí,“ dodala.

Presun festivalu na internet podľa jeho riaditeľky síce priniesol viac divákov, na vstupnom však zaplatili výrazne menej než v minulosti. „Tržby zo vstupného klesli približne o 40 percent, aj keď návštevnosť sa podľa našich odhadov oproti minulému ročníku zvýšila o zhruba 10 až 20 percent,“ povedala Mária Hámor. Za nepomerom vidí to, že online program môžu na jednom zariadení sledovať viacerí diváci spoločne. „Na druhej strane sme online projekciami a streamovaním úvodného a záverečného ceremoniálu umožnili sledovať festival aj tým divákovi, ktorí by sa ho naživo nemohli zúčastniť. Festivalové online

projekcie neboli obmedzené ani geoblockingom, vďaka čomu mohli naše filmy sledovať dokonca aj diváci v zahraničí,“ dodala riaditeľka festivalu.

Hlavná cena MFHF zostala doma. Zo 45 filmov z 15 krajín, ktoré sa nakoniec dostali do súťažného výberu, vybrala porota ako držiteľa Grand Prix čerstvú novinku Pavla Barabáša *Everest – najťažšia cesta*. Ocenila na nej, že Barabáš spracoval príbeh najväčšej tragédie v dejinách slovenského horolezectva citlivo a zároveň ho dokonale dramaticky uchopil. S tragickým príbehom pracuje aj snímka Rastislava Hatiara *Posledný autoportrét*. Režisér sa v nej vyrovnáva so stratou priateľa, ktorý zahynul po páde lavíny počas ich spoločného výstupu do žlabu Veľkého Mlynára vo Vysokých Tatrách. Film získal Cenu poroty za to, ako originálne uchopil príbeh, ktorý rozpráva „cez rozhovory realizované zvláštnym autor-ským spôsobom“. Cenu za najlepší dobrodružný film získal opäť Pavol Barabáš, tentoraz s dokumentom *Salto je kráľ* o zlaňovaní najvyšších svetových vodopádov a sile priateľstva. Porota, ktorej členmi boli uznávaný český tvorca filmov s morskou tematikou Steve Lichtag, poľský filmár Jerzy Porębski a riaditeľka trenčianskeho festivalu dobrodružných filmov HoryZonty Mária Dutková, ocenila na Barabášovej snímke aj humor a pozitívnu energiu. Ďalšie ceny putovali z Popradu do Kanady, Poľska, USA a Česka.

V Poprade po pozitívnych ohlasoch na vynútenú podobu festivalu uvažujú, že v budúcnosti by nejaká časť programu mohla zostať online. „Medzinárodný festival horských filmov v Poprade je však aj, a pre mnohých hlavne, o osobných stretnutiach, rozhovoroch, besedách – jednoducho o atmosfére, ktorá sa do obývačiek internetom preniesť nedá,“ uzavrela Mária Hámor. ◀

Serial Killer 2020: Európske seriály v Brne

Zlatý vek televízie prináša okrem každoročne stúpajúcich počtov seriálových produkcií aj nové podujatia.

Rastúci český festival medzinárodnej televíznej tvorby ponúka výber ambiciózných a kvalitných európskych seriálov nadchádzajúcej sezóny.

Súčasná doba sa označuje za zlatý vek televízie a seriálovej tvorby. Aktívne sa na ňom podieľa aj Česká republika so svojou audiovizuálnou infraštruktúrou: je pravidelnou destináciou pre zahraničné vysokorozpočtové produkcie. Natáčali sa tam obdivne série *Carnival Row*, neo-noirového fantasy seriálu pre Amazon – ten tam v súčasnosti nakrúca ďalší ambiciózný projekt, seriálovú adaptáciu epickej fantasy *Koleso času* –, alebo seriál *Zaklínač* pre Netflix. Regionálne projekty realizuje v Českej republike aj ďalší producent tzv. quality TV HBO a možno predpokladať, že s lokálnymi projektmi sa čoskoro pridajú aj iní streamingoví giganti. Aj domácim tvorcom sa už podarilo priblížiť svoju televíznu tvorbu k méte quality TV.

Vzhľadom na trend zvyšovania kvantity aj kvality viacdielnej a seriálovej produkcie nebolo až takým veľkým prekvapením, keď v roku 2018 v Brne vznikol medzinárodný festival televíznych a webových seriálov. Serial Killer sa vyprofiloval na podujatie zamerané primárne na stredo-európsku seriálovú tvorbu, aké doposiaľ v strednej Európe chýbalo.

Opodstatnenosť podujatia tohto typu už potvrdili predchádzajúce dva ročníky festivalu. Serial Killer má ambíciu stať sa medzinárodným networkingovým uzlom pre profesionálov i miestom prezentácie ambiciózných projektov. Organizátori potvrdili, že takmer so všetkými domácimi televíziami už rokujú o nákupe seriálov, ktoré festival uviedol tento rok. Zakladateľka a riaditeľka festivalu Kamila Zlatušková povedala, že sú v kontakte s najväčšími hráčmi, ako Amazon a Netflix. Zámer vytvoriť seriálový náprotivok Karlových Varov sa javí ako správne a zmysluplné rozhodnutie.

Podobne ako ostatné hromadné stretnutia aj Serial Killer sa musel adaptovať na súčasnú situáciu. Pre domáce publikum ponechali organizátori program v brnianskom divadle Husa na provázku. Prostredníctvom platformy DAFilms ho zároveň rozšírili aj do virtuálneho priestoru. Dramaturgia zostala verná forme 90-minútových blokov, čo zodpovedá dvom epizodám seriálu.

V hlavnej súťaži sa tento rok predstavil bosnian-sky seriál *Kosti* (réžia Saša Hajdukovič), zobrazujúci drsnú realitu povojnového Balkánu. Miešajú sa v ňom prvky sociálnej drámy s motívmi miestnej politiky, korupcie a vykorisťovania, ktoré rozohráva prostredníctvom ústrednej dvojice postáv s rovnakým menom Kosta, pričom každá z nich žije na opačnom spoločenskom póle. Srbský

Močiar – balkánska verzia severských detektívok – sleduje podobnú trajektóriu s hlbším ponorom do miestneho podsvetia, zžitého s politickým systémom. Rovnako ako v *Kostiach* aj v *Močiaroch* poskytuje dočasný únik z existenciálneho marazmu drsný humor. Estónsky špionážno-byrokratický seriálový triler *Zradca* v réžii Erga Kulda sa venuje pomerne frekventovanej téme, vyplývajúcej z geopolitického umiestnenia krajiny – incidentom medzi ruskými a estónskymi tajnými službami v období, keď sa Estónsko stalo členom NATO. Hlavnú cenu si odniesol ruský seriál Piotra Todorovského *Let*, rámcovaný ako survival triler o šiestici kolegov z jednej firmy, ktorí prežili tragický pád lietadla. Práve tento seriál zdôraznil úskalia „útržkovitej“ prezentácie epizodických diel, keďže prvá epizóda, aj keď rozprávačsky hutná a žánrovo mnohoznačná, bola rozprávaná z pohľadu jednej postavy a neposkytla dostatok indícií pre zvyšok príbehového oblúka a celkovú dramaturgiu seriálu.

V sekcii Medzinárodná panoráma uviedli rekonštrukciu udalostí spred deviatich rokov v seriáli nórskiej verejnoprávnej televízie 22. júla. Zachytáva následky vyčinenia Andersa Breivika. Autori Gjyljeta Berisha a Pål Sletaune prerámovali z portrétu teroristu na kolektívny portrét nórskych občanov počas národnej tragédie. Islandský počin *Premiér*, rozprávajúci o vzostupe idealistického politika, zase až príliš presne a výstižne zachytáva fenomén populizmu v žánrovej škále od komédie až po politický triler.

Najvtipnejším a najdômyselnejším seriálom v Medzinárodnej panoráme bol švédsky seriál *Máme to!* režiséra Patrika Eklunda, ktorý nielenže tematizuje posadnutosť národnou záhadou, vraždou politika Olofa Palmeho, ale vyznačuje sa aj ironizovaním konvencií kriminálnych seriálov prostredníctvom konšpiračnej komédie. Francúzsky seriál *Laetitia* v réžii Jeana-Xaviera de Lestrada sleduje vyšetrovanie vraždy mladého dievčaťa a retrospektívne sa venuje aj jeho dospievaniu pri násilníckom otcovi. Ide o dramaturgiu skutočného zločinu a *Laetitia* až bolestne zobrazuje formy násillia, akým sú ženy v živote vystavené.

To, že taký mladý a rozvíjajúci sa festival dokázal relatívne úspešne prekonať prekážky nastolené pandemickou situáciou, svedčí o tom, že sa posilňuje jeho pozícia v domacom i stredo-európskom kontexte. Legitimitu v tomto priestore vzhľadom na svoj profil a charakter už rozhodne má. ◀

EMIL FORNAY

(8. 12. 1943 – 2. 11. 2020)

Režisér, kameraman, scenárista, ale aj cestovateľ, publicista a športovec Emil Fornay sa hrdil tým, že ako prvý Slováčik navštívil všetky kontinenty. Dokumentarista, ktorý nakrúcal takmer v stovke krajín sveta, zomrel vo veku nedožitých 77 rokov.

— „Také dokonalé obrazy z Himalájí často nevidieť ani na medzinárodných prehliadkach horolezeckých filmov,“ písal v recenzii na film *Jagavá púť Lhoce Šar* (1984) časopis *Kino*. Celovečerný dokument o výstupe československej himalájskej expedície na šiestu najvyššiu horu sveta patrí k najznámejším filmom Emila Fornaya. „V začiatkoch som postrehol, ako chlapci pohľadom hľadajú mikrofón. Len čo naň ‚zabudli‘, vedel som, že oveľa lepšie priblížim ich citlivé, kamarátske a srdečné vnútro. V tých výškach, v tomto prostredí dostávajú ľudské vzťahy iné, nezvyčajné formy, mnohé z viet či situácií sa nedajú zopakovať, už nikdy, nemožno nič naaranžovať. V tom sme sa s chlapcami pochopili,“ hovoril Fornay v denníku *Práca* po premiére filmu, ktorý podľa novin „zožal búрку potlesku“.

— Fornay, ktorý strávil roky v Spravodajskom filme, sa podieľal na desiatkach žurnálov, často monotematických. Na konte má vyše 330 filmov a viacero ocenení. Nakrúcal cestopisy (*Ostrov slobody*, 1978; *Horký turecký med*, 1980; *Austrálske reminiscencie*, 1989; *Cesta do Zlatého chrámu*, 1993; *Kaňonom rieky Indus*, 1993; *Prví Slováci na Severnom póle*, 1995), ako aj filmy o umení (*Spomíname... Fulla*, 1980; *SLUK v Latinskej Amerike*, 1983; *SLUK*, 1985; *Slovenskí filharmonici*, 1987; *Zdeněk Košler*, 1987) i o športe (*Koncert pre atletiku*, 1979; *Trblietanie spomienok*, 1980; *Okolo Slovenska*, 1982). Viaceré športy v mladosti robil aj aktívne, bol členom československej juniorskej volejbalovej reprezentácie, volejbalu sa neskôr venoval aj ako tréner a funkcionár.

— Emil Fornay sa narodil v Spišskej Novej Vsi v decembri 1943 a po vypuknutí Slovenského národného povstania, v ktorom bojoval jeho otec, s ním mama odišla do Bratislavy. Na pražskú FAMU, kde vyštudoval kameru, ho prijali už ako veľmi mladého. Mal šesťnásť rokov a viacerým starším spolužiakom dokonca vykal. „Ani mama, ani ja sme v podstate nevedeli, kam idem, len v tom zozname, z ktorého sme si mohli vyberať, sa mi to páčilo,“ hovoril For-

nay v Online lexikóne slovenských filmových tvorcov na www.ftf.vsmu.sk o období, keď si pred maturitou na jednástročnej škole v Bratislave vyberal ďalšiu cestu.

— Ešte počas školy sa „priplietol“ k nakrúcaniu *Slnka v sieti* (1962) režiséra Štefana Uhra, keď načas zaskočil za kamaráta Andreja Barlu. Pri kamere pomáhal aj počas nakrúcania televíznych filmov *Mlčanie mora* (r. Vido Horňák, 1963) či *Ivanov* (r. Jozef Budský, 1963). Ako druhý kameraman sa podieľal na filmoch Martina Ťapáka *Živý bič* (1966) a *Rok na dedine* (r. M. Ťapák, Karol L. Zachar, 1967). Po škole nastúpil Fornay na Kolibu do Štúdia hraných filmov, odtiaľ v roku 1973 prešiel do Štúdia krátkych filmov a od roku 1977 pracoval v Spravodajskom filme. „Všetci išli väčšinou opačne, ale vy si tú svoju parketu musíte nájsť. Nie je vždy vysnený Olymp hraný film,“ komentoval svoju cestu v online lexikóne VŠMU. V spravodajskom filme uplatnil svoju všestrannosť. Ako tvorca, ktorý inklinoval k autor-skému filmu, zastával často viacero profesií naraz. „Mal som jednu výhodu, čo má málokto, že akonáhle niekto vypadol, čo ja viem, kamera alebo réžia, niekto nestihol napísať tému na ďalší žurnál, tak ja som zaskočil,“ spomínal Fornay. Po revolúcii ho zvolili za šéfredaktora Spravodajského filmu.

— Fornayov profil v databáze SK Cinema pripomína jeho spoluprácu s filmovými štúdiami v Ostrave a dnešnom Zlíne. Nakrúcal aj pre televíziu, prvýkrát počas vojenčiny. Spolu s Miroslavom Sobotom nakrútil 42-dielny hraný večerníčkový seriál *Novinárske rozprávky* (1977), hraný *Medik* (1983) tiež vznikol pre televíziu. Od roku 1992 točil pre vlastnú produkčnú spoločnosť Miras. Vydal v nej svoje knihy *Na všetkých kontinentoch* (1999), *Príbeh filmára* (2005), *Jubilejný rok filmára* (2008) a pomohol na svet *Líštičkám* (2009), celovečernému debutu svojej dcéry, režisérky Miry Fornay. ◀

Ako ženy z Telgártu komentovali prejav v OSN

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku *Film.sk* ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

— Avizovaná degradácia bratislavskej redakcie Spravodajského filmu na filiálku pražskej vypukla už krátko po schválení novej ústavy. Od č. 37 čítame v tituloch okrem režisérov aj mená pražských strihačiek, zvukárov a finišérov, z čoho jednoznačne vyplýva, kde sa žurnály dokončovali, a teda tvorili. Na lepšiu orientáciu súčasníka treba uviesť niekoľko informácií.

— V sledovanom období sa vyrábali a premietali v kinách v celej republike tri filmové týždenníky s troma rôznymi obsahmi: Československý filmový týdeník/týždenník (ČFT), Týden ve filmu a Týždeň vo filme. ČFT sa premietal celoštátne, a to približne v polovici z celkového počtu kín. V ostatných premietali v českých krajinách Týden ve filmu a v slovenských Týždeň vo filme. Po novom sa distribúcia nezmenila, ale výrazne sa zmenilo tematické plánovanie.

— Neprekvapí preto, keď sa v Týždni vo filme začali objavovať vo väčšom počte aj lokálne české či pražské témy a problémy: napr. v č. 37 *Průboj v Ústí* vychádza už ako denník, v č. 38 aj 42 *Výstavba plynárne v Užine na Ústecku*, kde sa podeli v Prahe plagátové plochy (č. 41) či kritika nevhodného umiestnenia pražského archívu (č. 42). Ďalšou „samozrejmosťou“ bol striedavý dvojjazyčný česko-slovenský komentár, čo sa síce uplatňovalo aj v ČFT, ale pre český Týden to – takisto samozrejme – neplatilo.

— K svetlejšími miestami tejto kolekcie patria niektoré tematické kuriozity: v č. 39 sa diváci dozvedeli, že v Alžbetinom dvore zabraňujú kačkám plávať, aby lepšie priberali, a v Británii vyrábajú mimoriadne výživnú štavu zo slimákov. V č. 40 zas filmári ukázali, ako rybári v Třeboni naháňajú ryby do sietí elektrickými impulzmi. V tomto vydaní sa to zvieratami len tak hemží: vo Dvore Králové sa narodili leopardie trojčatá, vo Varšave dokonca levie päťčatá, v Kolíne nad Rýnom mali tancujúceho tuleňa a v Anglicku derby somárov! V č. 42 sťahovali v Rodézii vzácneho sivého nosorožca.

— Aj s vedomím neschopnosti konkurovať už rozšírenej televízii v aktuálnosti správ sa v žurnále objavili niektoré zahraničnopolitické informácie: kým česko-slovenský prezident sa zo zasadnutia Valného zhromaždenia OSN vrátil, Nikita Chruščov sa „na prechádzku“ do New Yorku vydal (č. 41). A v nasledujúcom vydaní jeho prejav komentovali ženy zo Švermova (dnes Telgárt). Čo k tomu dodať? ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – NOVEMBER 2020

8. 11. – 16.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 37/1960 a 38/1960**

15. 11. – 16.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 39/1960 a 40/1960**

22. 11. – 16.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 41/1960 a 42/1960**

29. 11. – 16.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 43/1960 a 44/1960**

→ Čestné uznania v kategórii krátkych animovaných filmov získali na 44. Filmovom festivale Atlanta v USA (17. – 27. 9.) *Šarkan* (r. Martin Smatana) a *Sh_t Happens* (r. David Štumpf, Michaela Mihályi). Výsledky zverejnili 8. 10. Film *Sh_t Happens* sa zároveň stal najlepším krátkym filmom na Festivale animácie vo waleskom Cardiffe (24. 10. – 1. 11.).

→ Vo veku 81 rokov zomrel 4. 10. kameraman a pracovník Slovenskej televízie Marián Minárik. Podieľal sa na mnohých televíznych inscenáciách, filmoch a seriáloch, ako napríklad *Parížski mohykáni* (r. Igor Ciel), *Vivat Beňovský!* (r. Igor Ciel, Gábor Várkonyi, Vladimír Macko), *Louis Pasteur* (r. Igor Ciel) alebo *Chlap prezývaný Brumteles* (r. Franek Chmiel).

→ Dokument Pavla Barabáša *Everest – najťažšia cesta* získal Hlavnú cenu na 11. Festivale horských filmov Echo, ktorý sa konal 5. až 9. 10. v severomacedónskom Skopje.

→ Vo veku 86 rokov zomrel 11. 10. spisovateľ Jozef Pavlovič, autor mnohých detských televíznych programov, ako napríklad *V chalúpku a za chalúpkou* (r. Ladislav Čapek, Jiří P. Miška, Pavel Kubant), *Veselá Bububaba* (r. Cyril Králik), *Sedem múdrych budíkov* (r. Miroslav Kačena) alebo *Lienka Anulienka* (r. Ludvík Kadleček, Jindřich Liška).

→ Vo veku 79 rokov zomrela 19. 10. česká herečka Jana Andresíková. Výrazné boli jej úlohy kráľovnej Elišky Přemyslovny v televíznom filme *Poslední královna* (r. Zdeněk Kubeček) alebo čarodějnice v seriáli Václava Vorlíčka *Arabela*. Vďaka svojmu výraznému hlasu sa uplatnila aj v dabingu. Dabovala napríklad herečku Whoopi Goldberg vo filme *Sestra v akcii* (r. Emile Ardolino).

→ Hlavnú cenu Zlatého turoňa na 21. Medzinárodnom bienále dokumentárnych filmov Etnofilm Čadca (20. – 23. 10.) získal dánsky dokument *Lamalera* (r. Karsten Tadie). Zo slovenských titulov ocenili Strieborným turoňom *Svetozára Stračinu* v réžii Pavla Barabáša a Cenu Via Europa za najlepší film o európskom kultúrnom dedičstve získalo *Vola nie* Erika Prausa. Ján Kuska získal Cenu Martina Slivku za *Úle Eda Hogla* a Cenu riaditeľky festivalu si odniesol titul *Gajdoši* (r. Dušan Varmeda, Martin Kleibl, Michal Veselský).

→ Vo veku 90 rokov zomrel 31. 10. škótsky herec Sean Connery, ktorého preslávila najmä postava agenta 007 v sérii filmov o Jamesovi Bondovi. Stvárnil ho celkovo sedemkrát. V roku 1988 získal Oscara aj Zlatý glóbus za vedľajšiu úlohu v snímke *Nepodplatiteľní* (r. Brian De Palma) aj Cenu BAFTA za stvárnenie hlavnej úlohy Williama z Baskervillu vo filme *Meno ruže* (r. Jean-Jacques Annaud). Britská kráľovná Alžbeta II. ho v roku 2000 pasovala za rytiera.

NOVEMBER 2020

7. 11. 1935 **Peter Gažo** – herec
(zomrel 7. 10. 2008)

8. 11. 1950 **Marcela Košťálová**
– filmová publicistka

12. 11. 1940 **Magdaléna Fauthová**
– skriptka

12. 11. 1945 **Emil Horváth ml.** – herec

13. 11. 1925 **Júlia Ballagová** – kostymérka
(zomrela 11. 12. 2008)

14. 11. 1940 **Helena Filová-Šándorová**
– animátorka

15. 11. 1950 **Ľudmila Swanová** – herečka

16. 11. 1935 **Eva Krivánková** – herečka,
scenáristka

16. 11. 1950 **Kamila Magálová** – herečka

17. 11. 1955 **Vladimír Biskupič**
– kameraman

19. 11. 1970 **Erika Gadus** – architektka
a kostýmová návrhárka

22. 11. 1945 **Peter Drobka**
– vedúci výroby

22. 11. 1960 **Ján Gallovič** – herec

29. 11. 1940 **Andrej Barla** – kameraman

29. 11. 1960 **Stanislav Král** – herec

zdroj: interná publikácia Slovenského filmového ústavu (SFÚ) Kalendár filmových výročí 2020, ktorú zostavila Renáta Šmatláková

▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

